

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YABANCI DİLLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

M. Ertuğ YAVUZ

POSTKOLONYALİST SÖYLEM IŞIĞINDA
GEORGE ORWELL VE *BİRMANYA*
GÜNLERİ

DOKTORA TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ

Prof. Dr. Kamil AYDIN

ERZURUM- 2010

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu çalışma, Yabancı Diller Eğitimi Anabilim Dalı'nın İngilizce Öğretmenliği Bilim Dalı'nda jürimiz tarafından Doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Kamil AYDIN

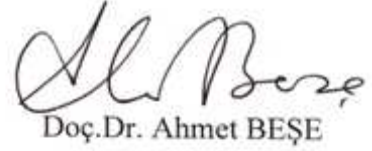
Prof. Dr. İbrahim YEREBAKAN

Prof. Dr. Mehmet TAKKAÇ

Doç. Dr. Mukadder ERKAN

Doç. Dr. Ahmet BEŞE

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir. .../.../2010

Prof. Dr. Mustafa YILDIRIM

Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	II
ABSTRACT	III
ÖNSÖZ.....	IV
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1.YAPIBOZUM (YAPISÖKÜM) IŞIĞINDA SÖMÜRGE SONRASI ELEŞTİRİ ANLAYIŞI.....	14
---	----

İKİNCİ BÖLÜM

2.SÖMÜRGEÇİLİK IŞIĞINDA İNGİLTERE VE İNGİLİZ SÖMÜRGEÇİLİĞİNİN BİRMANYA'DAKİ İZDÜŞÜMÜ.....	30
---	----

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.KADIN-ERKEK İLİŞKİLERİ BAĞLAMINDA FARKLI BİR SÖMÜRÜ ÖYKÜSÜ VE MADUNLUK	51
--	----

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4.BİRMANYA'DA BİR İNGİLİZ PUB'I: 'AVRUPA KULÜBÜ'	78
SONUÇ.....	96
KAYNAKÇA	101
ÖZGEÇMİŞ.....	110

ÖZET

DOKTORA TEZİ

**POSTKOLONYALİST SÖYLEM IŞIĞINDA
GEORGE ORWELL VE *BİRMANYA GÜNLERİ***

M.Ertuğ YAVUZ

Danışman: Prof. Dr. Kamil AYDIN

2010-sayfa:108+IV

Jüri: Prof. Dr. Kamil AYDIN

Prof. Dr. İbrahim YEREBAKAN

Prof. Dr. Mehmet TAKKAÇ

Doç. Dr. Mukadder ERKAN

Doç. Dr. Ahmet BEŞE

Çağdaş İngiliz romanının önde gelen isimlerinden olan George Orwell, siyasal tonlu romanlarıyla ün yapmıştır. Yazarın sıra dışı yapıtlarından *Birmanya Günleri* Birmanya'nın tarihsel geçmişinin anlatısı olmanın yanında söz konusu ülkenin kültürel ve toplumsal niteliklerinin aktarıldığı bir toplumbilimsel belge konumundadır. Bu çalışma sömürgeleştirilen Birmanya'yı ve Doğulu kadının çifte sömürüsünü postkolonyalist söylem ve Spivak'ın erkek egemen felsefeyi sorgulayıcı eleştirel düşünceleri ışığında incelenmiştir.

ABSTRACT

PH. D. THESIS

**GEORGE ORWELL AND HIS *BURMESE DAYS* IN THE LIGHT OF
POSTCOLONIALIST DISCOURSE**

M.Ertuğ YAVUZ

Supervisor: Prof. Dr. Kamil AYDIN

2010-Pages:108+IV

Jury: Prof. Dr. Kamil AYDIN

Prof. Dr. İbrahim YEREBAKAN

Prof. Dr. Mehmet TAKKAÇ

Assoc. Prof. Dr. Mukadder ERKAN

Assoc. Prof. Dr. Ahmet BEŞE

George Orwell, who is one of the leading literary figures of contemporary English novel, is famous for his works which bear a political tone. *Burmese Days*, one of Orwell's outstanding novels, is not only a narrative of Burma's historical past but a sociological document in which cultural and social characteristics of the country are given. This study examines colonized Burma and double –colonization of Eastern Burmese women in the light of postcolonialist discourse with particular reference to Spivak's critical stance questioning male-centered philosophy.

ÖNSÖZ

Bu çalışma politik söylemleri ile sömürgecilik ve sömürgecilik sonrası dönem kavramlarına ışık tutan, edebiyatta kendine özgü bir tarzın da temsilciliğini yapmış olan ünlü İngiliz roman yazarı George Orwell'ın **Birmanya Günleri** başlıklı yapıtına farklı bir bakış açısı sağlamaya çalışmaktadır. Çalışma Gayatri Chakravorty Spivak'ın genel sömürge söylemi kapsamında madun kadın, çifte sömürülen, Doğulu, Birmanyalı kadın bağlamlı görüşlerini temel almaktadır. Bu çalışma, Türk okuyucusunun diğer modern İngiliz dönemi romancılarına oranla az tanıdığı Orwell'ın daha geniş kitlelere ulaşmasının sağlanmasında önemli bir rol üstlenecektir. Özel anlamda Orwell'ın yapıtındaki sömüren ve sömürülen temelli kaçınılmaz hegemonya ve ezici etkileri olgusunu araştıran incelememiz, genel anlamda Orwell tarzı romanın ne olduğu hakkında bilgi sunmaya yöneliktir.

Çalışmanın ortaya çıkmasında değerli katkılarını gördüğüm öncelikle çok değerli danışman hocam Sayın Prof. Dr. Kamil AYDIN'a teşekkürlerimi sunuyorum. Ayrıca doktora eğitimim boyunca bana değerli yardım ve katkılarını esirgemeyen Atatürk Üniversitesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümünün ve Eğitim Fakültesi İngilizce Öğretmenliği Bölümünün değerli hocalarına teşekkür ederim. Yine bu çalışmanın hazırlanmasında çok emeği geçen araştırma görevlisi arkadaşlarım Kubilay GEÇİKLİ, Sezgin TOSKA ve İsmail AVCU'ya, Alman Dili ve Edebiyatı'ndan Dursun BALKAYA hocama, Cumhuriyet Üniversitesi'ndeki bütün hoca ve meslektaşlarıma, sevgili eşim Didem, oğlum Tuğrul, kızım İrem Naz ve biricik anneme, babama ve kızkardeşim Işıl'a desteklerinden dolayı teşekkürü bir borç bilirim.

Erzurum 2010

M.Ertuğ YAVUZ

GİRİŞ

Sömürge dönemi başyapıtlarından olan **Birmanya Günleri (Burmese Days)** (1934), gerçek ismi Eric Arthur Blair olan George Orwell'ın İmparatorluk polisi göreviyle Hindistan ve Birmanya'da bulunduğu yıllarda edindiği izlenimler ve kazandığı deneyimlerden yararlanarak kaleme aldığı yapıttır. İngiliz sömürgeciliğine eleştirel bir bakış sunan yapıt, ilk olarak 1934 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde yayımlanmış ve bir yıl sonra da İngiltere'de basılarak okuyucuyla buluşma olanağı bulmuştur. Kitap, sömürge dönemi sonuna kadar Hindistan ve Birmanya gibi ülkelerde yasaklanır; hatta kitabı okuyanlar için de yasal işlem yapılır.

Birmanya Günleri¹, Britanya İmparatorluğu'nun üzerinde güneşin batmadığı dönemlerinde yaşadığı siyasal, sosyal, kültürel ve coğrafi olayları göz önüne sererken romandaki kişilerin içerikle uyumlu tasarımı George Orwell'ın edebi başarısını iyice pekiştirir. Ülke içindeki saygınlığının yanı sıra, Britanya İmparatorluğu'nun sömürge yönetiminde görev alacak üst düzey resmi görevlilerini yetiştirmede de etkin olan Eton Koleji'ni bitirdikten sonra Birmanya'da ülkesi adına çalışan yazar, başyapıtlarından biri olarak tanımlanan **Birmanya Günleri**'nde; İngilizlerin bu sömürge ülkesindeki yaşamlarını ve sömürgeci uygulamalarını, yerli işbirlikçi ve fırsatçıları, insancıl yaklaşım bağlamında yerli halktan bazılarının İmparatorluğun sömürgeci tutumuna karşı haklarını savunmalarını ve yerli halkın bireysel çıkarlarını, karakterlerin aşklarını, nefretini ve tutkularını sürükleyici bir anlatımla ele alır.

Sömürge döneminde ülkede işlenen ağır insanlık suçlarının, yazarın yetkin kalemıyla inanılmaz bir gerçek tablosuna dönüşmesi, yapıtı dünya klasikleri arasına sokar. Bir tür insanlık trajedisinin sergilendiği bu yapıtta, Orwell'ın kılı kırk yaran

1 George Orwell, **Burmese Days**, (Penguin Modern Classics), 2009, London, England, (**Birmanya Günleri**, çev. : Deniz Canefe, Can Yayınları, İstanbul, 2004).

mantık süzgeci ve okuyucuya verdiği okuma zevkinin yanı sıra romanda yer alan ayrıntıya eleştirel bir bakış açısı kazandırılmakta ve var olan tüm değer yargıları yeniden sorgulanmaktadır.

Son yıllarda yaşadığı doğal felaketler ve yönetim sorunlarıyla dünya gündeminde isminden söz ettiren Birmanya, ‘altın tapınaklar (pagodalar) ülkesi’, ‘Güney Uzakdoğu Asya kenarı’, ‘Budizm’in arka suları’ ve ‘unutulmuş bir ülke’² çağrışımları ve zengin kültürel yapısıyla ilgi odağı olmuştur. Tarihçi, siyaset bilimci, antropolog, dilbilimci ve tüm insan hakları savunucuları tarafından verimli bir alan olarak görülen ülke, çağdaş edebî ve kültürel sunumlarla çoğu zaman varlığından söz ettirememektedir:

İngiliz Gümrük Görevlisi: Nereye gidiyorsunuz?

Sally: Bence duymadığınız bir ülke; Birmanya adında bir yere.

Hiç duydunuz mu?

Görevli: Gerçekten bir ülke mi? Hayır, hiç duymadım.

Sally: Evet, gerçek bir ülke; bin yıldır orada olan gerçek bir ülke. Tabii ki, gerçek bir ülke. Hatta savaşın olduğu, var olan bir yer. Kwai Köprüsü Filmi’ni gördünüz mü? Kwai Köprüsü Filmi?

Görevli: O filmi duydum, evet.

Sally: Tamam işte tam o filmde gösterildiği gibi.³

Yönetmen Lindsey Merrison’un **Birmanya Günlerimiz** isimli belgesel başyapıtı Birmanya’nın ilginç ve gizemli bilinmezliklerini ortaya koyarken, ülkeyi bin yıllık bir geçmişi olan uzak, madun ve yalnız ama gerçekte var olan bir ülke olarak tanıtır.⁴ On sekiz ve on dokuzuncu yüzyıllarda Avrupa’da yazılan gezi yazılarında Birmanya’nın sosyal ve geleneksel yapısı, entelektüel ve toplum kültürü

2 Cynthia Ho Tamara, *Through A Burmese Looking Glass: Transgression, Displacement, and Transnational Women’s Identities*; Un. of California, Los Angeles, 2005, s. 36.

3 Lindsey Merrison, *Birmanya Günlerimiz*, MGM film şirketi, Los Angeles, ABD, 1996.*Eser içerisinde ülke hakkında böyle bir başvuru olmadığından dolayı adı geçen film, referans olarak kullanılmıştır.

4 Tamara, A.g.y., s. 37.

keşfedilmeye çalışılmaktadır. Yirminci yüzyıla gelindiğinde ise bağımsızlık sonrası yaklaşık kırk yılı aşkın bir süre Burma ya da Birmanya halkı Batı belleğinden görsel olarak silinmiş görünmektedir.

Ürkütücü insan hakları ihlalleri, yalnızlıklar, zenofobi⁵ Birmanya'nın sömürge dönemi ve sonrası yönetimleri gibi konular kapsamlı olarak Orwell'ın **Birmanya Günleri**'nde sunulmaktadır. Dolayısıyla, Birmanya'nın görünmez ya da görülmesi istenmeyen dinamik ve karmaşık konularını ele almada en büyük övgüyü Orwell ve yapıtı **Birmanya Günleri**'nin hak ettiği söylenebilir.

Dünya kamuoyunda zaman zaman Birmanya zaman zaman ise Burma olarak bilinen ülkede yönetimi tam olarak ne zaman ele geçirdiği bilinmeyen askeri rejim, ülkenin adını ülkedeki nüfusça en büyük topluluğu olan 'Birmanlar' dışındaki diğer etnik grupları da dikkate alarak 'Myanmar' yapmıştır. Askeri yönetim, Birmanca'da 'insanların ülkesi' anlamına gelen bu ismin diplomatik ilişkilerde ve yazışmalarda kullanılmasını diğer ülkelerden de ister. Yönetim ülkenin ismini değiştirirken aynı zamanda başkentin Türkçe' de 'Rangun' olarak da yazılabilen 'Rangoon' ismini 'Yangon' a çevirmiştir.⁶

Sıra dışı bir ülke olan Birmanya, etnik kimlik ve kültürel farklılıklar sunmanın yanı sıra komşu ülkeler Hindistan, Tayland ve Çin'den kısmen etkilense de kendisine

5 **Zenofobi**, yabancı korkusu-nefreti anlamında olup, Yunanca ξένος (*xenos*, yabancı) ve φόβος (*phobos*, korku) kelimelerinin birleşiminden oluşmuştur. Kişinin yabancılardan ya da bir şekilde kendisinden farklı olan insanlardan korkmasına ve nefret etmesine verilen addır. Değişik olanın tehlikeli olduğu düşüncesiyle oluşan bir korkudur. Bkz.: B. David, Guralnik, **Webster's New World Dictionary of the English Language**, (Third) New College Edition 1995, Simon and Schuster, New York, United States of America, s. 1644.

6 Ülkenin isim değişikliği A.B.D. , Avustralya, İrlanda ve İngiltere tarafından tepkiyle karşılanmıştır. Cunta rejimi seçilerek iş başına gelmediği için bu ülkeler yeni ismi tanımamışlardır. Bunun yanı sıra, Birleşmiş Milletler 1989'da isim değişikliğini kabul etmiş ve ülkenin ismini "Union of Myanmar" şeklinde tanımıştır. Avrupa Birliği ise alternatif olarak "Burma / Myanmar" ismini kullanmaktadır.

Bu çalışmada yararlanılan kaynaklarda bu farklı ülke isimlerine rastlamak olasıdır. Dolayısıyla zaman zaman kaçınılmaz olarak bu farklı isimler kullanılacaktır. Fakat tutarlılık veya bütünlük açısından çoğunlukla "Birmanya" seçeneği tercih edilecektir.(Bkz.:1.BBC.Turkish.com/ 06/Mayıs/2008.)

özgü yasaları ve sosyokültürel ilişkileri açısından ciddi farklılıklar gösterir.⁷ Yaklaşık kırk beş milyonluk Birmanya nüfusunda yüzü aşkın etnik grup bulunmaktadır. Bu gruplar, genellikle etnik yapıya dayalı dil ve aile yapısı farklılıklarını ön plana çıkarmaktadır. Dolayısıyla ülke, Kaçhin, Shan, Mon, Chin, Rakin, Kayin (ya da Kayani) ve Kayah (ya da Kayen) adlarıyla yedi farklı eyaletten oluşurken yüzde altmış sekizlik en büyük oranı Birmanyalılar ve geri kalanını ise Burma – Çin ve Hintli karışık gruplar oluşturmaktadır. Birmanyalılar dışındaki diğer etnik gruplar, kendi bölgeleri dışında genellikle farklı bir dili kullanır. Bu farklı gruplar kültür, yaşam tarzı, giyim - kuşam ve sosyo – psikolojik yapı açısından da farklılık arz etmelerine karşın, bir arada büyük ve zengin bir kültür yapısı sunmaktadır. Farklılıkla birlikte oluşan zenginliği Ei Tan Show şöyle betimlemeye çalışır:

Ben Birmanyalıyım, basitçe Burma vatandaşıyım, bu benim etnik geçmişimi vermez. Bir Amerikalı gibi beyaz, siyah, Asyalı, ya da Latin kökenli olabilirim. Ben dört değişik gruptan gelmekteyim. Babam Mon ve Çinli, annem Karen ve Kayah. Babam yarı Çinli ve yarı Mon olmasına rağmen çok az Çince veya Mon kültürü bilir, çünkü Burma'nın tam ortasında Ba-mar kültürü ile yetişmiştir. Anneme gelince ataları onu Karen dili ve kültürü ile yetiştirmiştir. Sonuç olarak ben de annemden Karen kültürünü aldım ve Karen kültürüne kanımdaki diğer kültürlerden daha yatkınım. Kayah dilini bilmem ama az da olsa kültürlerini bilirim. Biraz Çince konuşurum, fakat babamdan ders almadım, çünkü farklı bir aksanla Çince konuşur. Bu yüzden ailemle ortak dilim Birmanyaca, ülkenin resmi dilidir. Bu yüzden benim için önemli olan etnik köken ve aile bağlarımdan çok kendimi nasıl tanımladığımdır.⁸

Gazeteci ve araştırmacı yazar Zeynep Oral bölgeye yaptığı gezi ve inceleme sonucunda ülke ve insanları hakkında benzer şeyleri paylaşarak şöyle der:

7 Edmund Leach, *Political Systems of Highland Burma: A Study of Kachin Social Structure*, Blackwell Publishing, London, United Kingdom, 1954, s. 62.

8 Ei Tan Show, Show Ei Tun, "My Photo Story: Cultural Visualization of a Burmese International Student," *Electronic Magazine of Multicultural Education*, 13 (Summer 1999), 13.08.2009.

Burma’da ‘birlik’ kavramı, tarihleri boyunca bir kez yaşama geçirildi: İngilizlere karşı direnişte... 1948 bağımsızlık... Ve birlik dağıldı. Ve iç çekişmeler, sağ sol kavgaları...1962’de komünist generaller yönetime el koydu. Ülkedeki her şey devletleştirildi. Çinliler, Hintliler ülkeden kovuldu, azınlıklar dağlara sürüldü. Kapılar kapandı. Dış dünyayla ilişkiler kesildi.⁹

Ülke nüfusunun yüzde doksanı Budisttir. Dolayısıyla, her biri ayrı bir mimari sanat yapıtı olan tapınakları, ülkenin her yerinde görmek olasıdır. Özellikle devasa altın kubbeli tapınaklar ile bu tapınaklarda Buda heykellerine varak yapıştırmak için birbirlerini ezen insan manzaraları sıklıkla görülür. Rahipleri sosyal yaşam alanlarının her yerinde görmek çok yaygındır. Temelde kadın-erkek eşitliği ilke olarak kabul edilse de dünyanın birçok yerinde olduğu gibi Birmanya’da da en belirgin cinsiyet ayrımı tapınak ziyaretlerinde görülmektedir; çünkü tapınakların her köşesine kadınlar girememektedir. “Bir tapınak vardır ki oradaki Buda heykeline kadınlar hiç yanaştırılmamaktadır.”¹⁰

Gerçekte Myanmar insanı ve kültürü, farklı ten rengi, sürekli değişen kültürel değerler dizisi ve insancıl yaklaşımları, zengin ritüelleri ve geleneksel derinliği yoğun olan ve etkinlikleri ile ilgi odağı olmasına karşın yine de dünya kamuoyuna kurmaca ve önyargılı biçimde hapis, sürgün, seks işçiliği ve iç çekişme başlıklarıyla öne çıkan bir ülke olarak yansıtılmaktadır. Bunun en büyük nedeni ise özellikle 1988 sonrası Myanmar cunta rejimi devletinin sistematik bir biçimde politikacı, entelektüel ve sanatçıları çeşitli bahanelerle sindirmesi, sürgüne göndermesi veya mahkûm etmesidir. Bütün bu baskı ve sömürü uygulamalarından dolayı yurt içinde birçok duyarlı ve sorumlu insan onlarca yıl hapishanelerde kalmış veya orada yaşamını yitirmiştir. Yurt dışında olanlar da güç kullanılarak susmaya ya da gizlenmeye zorlanmıştır. Diğer bir ifadeyle, cunta rejiminden dolayı Myanmar, dış

9 Zeynep Oral, *Uzak Doğu’m*, Doğan Kitap, 4. Baskı, İstanbul -2000, s. 93.

10 Alamur Işık, (*Arşiv*); Gezi Yazıları, 02 /05/ 2004, s. 2.

dünya ile bağlantılarını kesmiştir. 1990’larda sayıca gittikçe azalan çiftçi kesimi çorak arazilere sürülmüş; devletin kalkınma plan ve projeleri, belirli bir grubun kontrolünde kalmış ve ekonomik gelişme, genelde, turizm ile ilgili yatırımlarla yürümüşür. Bu süreçte yaklaşık iki milyon insan, ülkeyi çeşitli nedenlerle terk etmek zorunda kalmış veya kendi istekleri dışında sürgün edilmiştir.

Sömürgeci modern Batı’nın önemli bir temsilcisi sayılan Büyük Britanya İmparatorluğu’nun sömürü döneminde her konuda yer alan etkin varlığı, ülkenin sosyal ve siyasal yapılanmasında, kültürel geleneklerinde önceden belirlenmiş ve kırılması zor kalıplar meydana getirmiştir. Sömürge sonrası dönemde, dünya genelinde görülen tüm bozulma ve çözünmelerle birlikte yeni ve farklı biçimlerde kendini hissettiren sömürge sistemleri kurulmuş ve bu yeni sömürge sistemleri tüm dünyada yerini almıştır. Doğrudan sömürge amacı olmasa bile ‘beyaz adam ve onun değişmez ortağı ‘beyaz kadın’ın her konumdaki baskın rolleri, diğer renkteki insanlara karşı birçok farklı coğrafyada devam etmiştir. Bu anlamda, tamamen bastırılmış havası verilip ortadan kalktığı sanılan Batı hegemonyasının devam ettiğini göstermek için Birmanya gibi uzak ülkeler ilgi odağı olmuştur.¹¹ Bu durumda, unutulmuş bir ülkenin kadın ve erkekleri olarak Myanmarlılar, birçok konuda ya kendilerini tekdüze bir biçimde sıkı sıkıya değişmeden sınırlandırmakta ya da diğer özgür ülkelere yaşamak amacıyla göç etmektedir. Budist tapınaklar, ekonomik kaynaklara bakmaksızın tüm ülkede temel eğitimi vermekteydi. Dolayısıyla Burma, 1950'lere kadar Asya’da en yüksek okuma oranına sahip ülkelerden biriydi. Sömürü dönemi öncesi ise Burma, temel olarak monarşi etkisindeki yerel güçler tarafından yönetilmekteydi. Ev hapsinde yaşayan çağdaş, Nobel ödüllü Burmalı yazar, Aung San Suu Kyi’ ye göre de ”Burma’da bilgiyi arayan insanlar yoktu, ayrıca Birmanya mantığı da elitizme tamamen karşıydı...”¹²

11 Tamara, A.g.y., s. 5.

12 Aung San Suu Kyi, with contributions by Philip Kreager et al. *Freedom from Fear and Other Writings_“Intellectual Life in Burma and India under Colonialism”*, Ed. Michael Aris, New York: Viking, 1991, ss. 112–25.

Ülkenin en yaygın dini olan Budizm'in insancıl Doğu felsefesi Batılı çoğu materyalist bağımlılıkları ortadan kaldırdığı için 1962'lerden önce Burma'da gözle görünür hiçbir sınıf farklılığı bulunmamaktaydı. Bir insanın isminden ya da kılık kıyafetinden hareketle, babasının işçi ya da zengin bir işadamı olduğunu söylemek pek de olası değildi. Birçok yüksek makamdaki insan, "mütevazı evlerden çıkmıştı."¹³ Kumar Badri, Narain Singh gibi diğer araştırmacıların araştırmaları da bu tarz bir görüşü desteklemektedir.¹⁴ Bu araştırmacılara göre, Birmanyalılar, sınıf ayrımcılığı yapmayan insanlardı. Burma'da (1882–1886) İngiliz varlığına kadar aristokrasi ve orta sınıf da yoktu. Aslında sosyal sınıflandırmalara göre Batı'da çoğu ülkede yapılan ayırım, diğer ülkelere göre Burma'da hiçbir zaman tam olarak yaşanmamıştı.

Katı sınıf ayrımcılığı dışında kalan Burmalılar, kişilere statülerini kullandıkları sözleri ile vermektedirler. Aynı şekildeki düşüncelere paralel olarak da Christina Fink bu durumu şöyle açıklamaktadır:

Komşu Hindistan'a göre Burma'da hiç sabit sınıf olmamıştır. Yaşlıların gençlere, rahiplerin sıradan vatandaşa, kralların sıradan halka göre olması dışında. Fakat çoğu zaman, dış baskılarla beraber yaşanan ve değişken olan sosyal ve politik durumlar da Burma'da hızla oluşturulmuştur. Herşeye rağmen, özellikle yaşlarla ilgili kullanılan ve saygınlık bağlamı sözcükler ya da sıfatlar biçiminde ifadeler bulunmaktadır.¹⁵

13 Kyi, A.g. y. , s. 75.

14 Kumar Badri Narain Singh, *Freedom Struggle in Burma*, New Delhi: Commonwealth Publishers, 1989.

15 Birmanya'nın temel dili olan Birmanca'da adreslendirmeler yapılırken saygınlık, takma isimler, yaş, cinsiyet ve diğer insanlarla ilişkiler ön şart olarak gösterilmektedir. Örneğin, 'U', 'amca' ya da İngilizce' deki 'Mister-Mr.' ya da Türkçedeki 'Beyefendi-Bay' gibi yaşlı, saygın ve tanınmayan insanlar için kullanılır. 'Daw' ise hala 'Mrs, Ms, Madam' sözcükleri gibidir. 'Ko' büyük erkek kardeş; 'ma'da kız kardeş, 'Maung' ve 'ma' da genç kız erkek kardeş için kullanılır. ' Mi Mi Khaing'e göre kadın kocasına "khinpun" "arkadaş" der. Ainthu 'evin adamı' , veya az kullanılan "yaukya", adam'dır. Kadın ise kocası tarafından "çocukların annesi" olarak adlandırılır. Birmanya'nın temelinde ise 'soy isim' ya da *aile ismi* yoktur. Bu isimlerin kullanılması, Batı sömürsünün sonucu olarak, yanlış Batılı akademisyenlerin çalışmaları ile başlamıştır. Örneğin:

Bir taraftan çok katı ve gelenekçi düşünölen diğör taraftan da birçok insana göre mistik ve gizemli sayılan, çoğı zaman tam olarak anlaşılamayan ve keşfedilmeyi bekleyen Doğulu ve naif Budist felsefeye göre bir kişinin bireysel çabaları, onun çevresini de değıştirebilir. Birmanyalı bir sosyolog olan Mı Mı Khaing'e göre göç yoluyla gelmemiş "yerli köleler"¹⁶ bile Batının değışmez normlarının aksine 'rahip veya rahibe' olabilir. Halkın çoğı tarımla uğraşır ve pagodalar ile tapınaklara bağımlıdır ve onların görevleri, tarımla uğraşmak ve tapınak rahibinin söylediklerini yapmaktır.

Budist düşüncede, cinsel kimliklere göre erkekler, kadınlara göre daha yoğun bir ruhani yere sahiptir. Gerçekte de, Doğı kökenli ve Batı din felsefelerine göre daha da insancıl sayılabilecek saf Budist felsefenin temelinde kuralcı ve yaptırımcı bir cinsiyet ayrımı çoğı zaman kayda değıer bir şekilde pek de gözlenmez. Ancak, Budist çalışmalarda tespit edilen erkek üstünlüğü, gelenekçi ataerkillikle beraber Guatama Budha'nın cinsiyetinden çıkmıştır denebilir. Burmalı erkeklerin bir tür ruhani güce sahip olduklarına inanılır. Kadınların 'adet' dönemlerinde genital ya da 'diğör' vücut bölgeleriyle kirlilik yaratabileceklerine çok fazla inanıldığından tapınaklardaki dini eğitimlerde erkek çocuklar ön plandadır. George Orwell'ın 1934'te yazdığı **Birmania Günleri**'nde simgesel olarak vurguladığı gibi Budist felsefeye göre kadınlar; farelerin veya kurbağaların seviyesine indirilir veya muhteşem ve dehşetli bir hayvan olan fil düzeyine çıkarılır.¹⁷ Araştırmacı yazar John Okell'a göre de: "kadınlar, Birmania'da adet dönemlerinde kıyafetlerini erkek kıyafetlerinden ayrı tutarak yıkar."¹⁸ Adet kanamaları olmasa bile bazı Burmalı kadınlar, kıyafetlerinin erkeklerinkinden sonra yıkanması gerektiğine inanırlar.

Wendy Law' un / Law Yone olduğı gibi. Christina Fink, **Living Silence: Burma under Military Rule**, New York: Zed Books Ltd. 2001, s. 13.

16 Khaing Mi Mi, **The World of Burmese Women**, London: Zed Books, Ltd., 1984, ss. 104-137.

17 Orwell, A.g. y., ss. 7- 8.

18 John Okell, Nancy Yoo and Tamara Ho, "Interview with Wendy Law-Yone", **Word Matters: Conversations with Asian American Authors**, Ed. King - Kong Cheung. Honolulu: University of Hawaii Press in association with UCLA Asian American Studies Center, Los Angeles, 2000, ss. 283-302.

Başka yaklaşımla, erkeklerin birçok konuda baskın olduğu toplulukta kadınların ayaklarını uzatarak oturmaları da kaba bir davranış olarak sayılmaktadır. Bu yüzden, Burmalı kadınlar erkeklerin yanında ayaklarını toplayarak otururlar.

Bazı araştırmacılar, günümüz modern dünyasında bile hala Birmanyalı kadınların erkeklerine göre daha alt seviyede konumlandırılmalarına rağmen (çoğu sosyal durumlarda İngiliz sömürgeci toplumsal etkilerinden önce pek kayda değer görünmese de) üstün haklara sahip olduklarına inanır. Örneğin, G.E. Harvey'in Burma **Tarihi** adlı araştırma kitabında, Burma kültürü 1044'ten 1824'e kadar incelendiğinde "Büyük ırklar, kadınlarını inceleyip onların ruhlarını sorguladıkları zaman Burmalılar kalplerini özgür tutar; çünkü onların kadınları, şefleri ve kraliçeleridir."¹⁹ denmektedir. Burmalı kadınların toplumdaki bu çelişkili durumları, onları Burmada ya 'ruhen en gelişmiş' ya da 'en geride' değişken olduğunun göstergesidir. Bu ciddi cinsiyet ayrımları ve zoraki farklı toplumsal konumlandırmalar yalnızca 'gelişimin' bir göstergesi değil; ayrıca beklenmeyen siyasal gelişmelerin de zoraki isteklendirme bildirgeleri ile Burmalı kadın ve erkekleri dünya sahnesinde tüm katı şartlarıyla beraber rollendirmektedir.²⁰

İletişim ve bilgi çağının baş döndürücü bir hızla değiştiği günümüz dünyasında ise, Burma'da iki zıt grup tüm sosyal ilişkileri biçimlendirmektedir. Etnik konum açısından toplumda çok fazla kırılğan ve sürekli olarak kolayca yer değiştiren sınırlar, kimliklerin özüne bakmaksızın bireyleri yeniden belirlemektedir. Büyük bir panoramik açıdan da Birmanya kültürü, iki farklı sınıfa ortaya koyup, ön plana çıkarmaktadır. Bunlar: Tatmadowlar'ın, bir başka ifadeyle; çoğunluğunu Birmanya silahlı kuvvetlerinin oluşturdukları "sahipler", diğeri ise geride kalan herkesi içeren sahipsizler sınıfıdır ve bunlar genellikle sürekli baskı altında tutulan kadınlardan oluşmaktadır. 1999 yılında isminin açıklanmasını istemeyen Birmanyalı bir kadın;

19 G.E. Harvey, *History of Burma: From the earliest times to March 10. 1824, the beginning of the English conquest, New Delhi*, Asian Educational Services, 2000, s. 29.

20 Van Esterick Penny, *Introduction to Women in Southeast Asia*, Ed. Penny Van Esterick, Monograph Series on Southeast Asia. Occasional Paper No.17 De Kalb, IL: Center for Southeast Asian Studies, 1996, ss. 1-10.

kadın-erkek cinsiyet ayrımlarını ve kimlik etkilerini açık yüreklilikle şöyle dile getirmiştir:

Burma'daki en önemli sosyal bölünme: askerler ve asker olmayanlar arasındadır. Kadınlar, hep olmayanlar grubundadır. Ek olarak cinsiyet rolleri yeniden formüle edilse de, askeri kültüre göre; erkekler güçlü savaşçılar ve koruyuculardır ve kadınlar da güçsüz ve korunanlardır.²¹

Batı'nın dünyanın birçok yöresinde uyguladığı sömürgeci yaklaşımlar, Myanmar'daki tekdüze ve sömürü durağanlığı içindeki yaşamda her açıdan kendini hissettirmiştir. Bu ülke, önceleri, sömürgeci değerlerin kurbanı olmuştur. Bir zamanlar: “Yakut” ya da “Pirinç kabı” olarak tanımlanan ülke sonraları da, askeri cunta rejimin acımasız baskıları altında sürekli ezilmiştir. Bir zamanlar, doğal kaynak ve kültürel özellikler açısından çok zengin olan bu yer, şimdilerde “Az Gelişmiş Ülkeler” statüsünde, kölelikle özdeşleşen, ağırlaştırılmış çalışma şartlarına zorlanan ve sömürü sonrası yanlışlıkların diyarı haline gelmiş olsa bile sürekli olarak gizemli bir şekilde “Batı'nın” çekim alanı merkezindedir.

Uluslararası ilişkilerde de kayda değer bir prestij kaybına uğrayan ülke rejimi, ‘insan haklarını’ ihlal etmekte ve ülke içi yaşam, kavga, sivil savaşlar ve yıllardan beri gelen devamlı baskılarla Myanmarlı erkekler için olduğu kadar kendi toplumunda da bir bakıma ikinci sınıf görülen Myanmarlı kadınlar için de dayanılmaz bir hâl almıştır. Askeri baskının yarattığı güvensizlik duygusu, Myanmar tarihinde birçok kez görüldüğü gibi ülke halkının özellikle, kadının, gelecek için arzuladığı, güvenli ve rahat yaşam isteklerini kaybettirmiştir. Birçok Myanmarlı kadında sürekli olarak bir sürgün hali gözlenir ve bunun sonucunda rahat ve güvenli bir yuva arayışı hissedilir. Myanmar halkının nüfus yoğunluğu da hapis ve sürgün

21 Vilma Illic, “Gender and Conflict”
<http://www.earthrights.org/women/advocacy.shtml/08/June/2007>.

gibi olaylar ve halkın yaşamını zorlaştıran yönetsel yaklaşımlar nedeniyle de sürekli azalmaktadır.

Tüm bu baskı ve karmaşa nedeniyle birçok Burmalının dış dünyaya bakması, uluslararası toplumları incelemesine neden olmuş; hatta bir dönem kendini her yönden sömüren Batı'yı ve onlar için en uzaklarda bir yerlerde olan Amerika Birleşik Devletleri'ni bile bir kaçış, kurtuluş ve sığınma yeri olarak görmüştür. Burma'nın bu traji-komik durumu, belirsiz fantastik bir masal gibidir ve böyle görünüşün nedeni değişik kutuplaşmalara, baskının karmaşıllığına ve iç karışıklığa bağlıdır.

Batı edebiyatında oldukça etkin ve geçerli olan Oryantalist söylemin yansıması olarak Doğulu kadın gizemli, erotik ve egzotik öğeler taşıyan, Batı medeniyeti tarafından kontrol edilmesi ve geliştirilmesi gereken bir 'geri obje' olarak betimlenmektedir. Kadının, birçok toplum ve kültürde, uzun süreli yaşanan ve çoğu tarihsel ve biyolojik yapılara dayalı baskın erkek imgesinden hatta şiddetinden oldukça rahatsız olduğu bir gerçektir. Modern dünya Doğulu kadına sömürü sonrası dönemde erkeklerle eşit bir ortamı sunmaya çalışsa da, yerleşik engelleri aşmak ve Doğu gelenek ve adetlerine karşı durmak ve ekonomik, cinsel tüm açık veya gizli sömürü ve saldırılarla çoğu zaman başa çıkmak oldukça güç ve yorucu bir süreçtir.

Batılılarca Birmanya'da Üçüncü Dünya kadını sayılan Doğulu esmer kadın Avrupalı beyaz sömürgeci hemcinslerinin aksine, iki büyük engelle savaşmak zorundadır, içerideki geleneksel erkek baskısı ve hükmü ve Birmanya'ya dışarıdan sömürge ile gelen 'ırkçılık ve emperyalist' dayatma.²² Bu anlamda Orwell'in eleştirel yapıtı olan **Birmanya Günleri**'inde sessiz 'madun' (subaltern) önemli bir yer teşkil eder.

22 Chakravorty Gayatri Spivak, *Spivak and Jenny Sharpe's work on Jane Eyre, A Critique of Postcolonial Reason: Toward a History of a Vanishing Present*, Cambridge: Harvard University Press, 1999, s. 21.

Birmanya'nın bir dönemine ışık tutan **Birmanya Günleri** yapıtının yapı bozumcu bir yaklaşımla ele alınacağı bu çalışmada, öncelikle sömürge dönemi söylemi ile yapıtlarının tüm boyutlarıyla anlaşılmasına katkıda bulunacak eleştirel kuram ve yaklaşımlara yer verilecektir. Kullandıkları yapı bozumcu ve yapısalcı yöntemleriyle sömürge dönemi yapıtlarının okuyucu tarafından farklı algılanmasına neden olan sömürge sonrası dönemin eleştiri anlayışının öncülerinden Edward W. Said, Michel Foucault, Jacques Derrida, Frantz Fanon ve Homi K. Bhabha gibi kuramcılara zaman zaman başvurulacağı gibi çalışmanın yöntemsel yoğunluğu Chakravorty Gayatri Spivak'ın söylemleri üzerine olacaktır. **Birmanya Günleri**'nde George Orwell bir yandan ülkedeki sömürgeci İngiliz varlığını mercek altına alırken öte yandan ülkenin öz kültür ve anlayışından kaynaklanan sınıf ve cinsiyet ayrımını da göz ardı etmemektedir. Bu anlamda özellikle hem ülkenin genel sömürge konumunda hem de kültürel yapısı içinde ötekileştirilmiş, bir kenara itmiş ya da madunlaştırılmış kadın en büyük bedeli öder.

Bu genel çerçeve doğrultusunda bu çalışma giriş ve sonucun dışında dört bölümden oluşmaktadır. Genel bir girişin ardından otobiyografik özellikler taşıyan romanın eleştirel kuram ve yapısına katkıda bulunan, kuramsal altyapı ve öncü kuramcılar birinci bölümde sunulacaktır. İkinci bölümde, kuramsal değerlendirme ışığında genel sömürge uygulamaları, İngiltere ve İngiliz sömürgeciliğinin Birmanya'daki izdüşümleri içerisinde ikili sömürgeleştirme ve özellikle de Birmanyalı kadının madunluğu ve nedenleri ele alınırken, üçüncü bölümde **Birmanya Günleri**'ndeki kadın-erkek ilişkilerine ve dördüncü bölümde ise Birmanya'daki bir İngiliz Pub'ı sayılabilecek olan: Avrupa Kulübü'ne yer verilecektir. Tezin sonuç bölümünde ise elde edilen veriler değerlendirilecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

YAPIBOZUM (YAPISÖKÜM) IŞIĞINDA SÖMÜRGE SONRASI ELEŞTİRİ ANLAYIŞI

İkinci Dünya Savaşı sonrası dünyada yaşanan yeni siyasal ve ekonomik olaylar beraberinde birtakım değişikliklere zemin hazırlamıştır. Bunların başında birçok sömürge ülkesinin bağımsızlıklarını kazanmaları gelmektedir. 1947’de Hindistan’ın bağımsızlığı diğer sömürge ülkelere, edebiyatlarına önyak olduğu gibi, başlattığı çözülme süreciyle birlikte edebiyatta bir sorgulama geleneğinin de ateşleyicisi olmuştur. Özellikle 1960’lar sonrası dönemde etkinlik kazanan post-modern genel eğilim içerisinde bu sorgulama geleneğine en büyük katkıyı sömürge sonrası eleştirel söylem sağlamıştır. Bu süreçte etkin bir biçimde kullanılan baskın eleştirel yöntem olarak yapı bozum (yapı söküm) dikkatleri çekmektedir. Bu tür eleştirel bir yaklaşımla özellikle geçmişte yazılan ve söylenenlere yeni bir bakış açısı ve irdeleme yöntemi gündeme gelmiştir.

Böyle bir sorgulama sürecinin en belirgin yansıması olarak bazı araştırmacı ve yazar edebiyatta kanunlaşmış birçok kavramı, düşünceyi ve söylemi yeniden ele almış ve çoğunlukla da açılımlarıyla eleştiriye tabi tutmuştur. Bu bağlamda akla ilk gelen isimlerin başında; J. Derrida ve onun yapı bozum yöntemi: Michel Foucault ve güç-iktidar söylemi²³, Frantz Fanon ve psikanalitik saptamaları²⁴, Homi K. Bhabha ve melezleme ve üçüncü alan kavramı,²⁵ W. Edward Said ve Şarkiyatçı çalışmaları²⁶

23 Michel Foucault, *Özne ve İktidar*, Çevirenler: Işık Ergüden - Osman Akınbay, Ayrıntı Yayınları, Mart Matbaacılık, İstanbul, 2000.

24 Frantz Fanon, *The Wretched of the Earth*, Çev. Constant Ferrington, 1961, (yeniden basım New York: Grove, 1968), s. 103. (Türkçesi: *Yeryüzünün Lanetlileri*, Çev. Lütü Fevzi, Topaçoğlu, Avesta Yayıncılık, İstanbul, 2001).

25 Homi K. Bhabha, ed. *Location of Culture*. London; New York: Routledge, 1990.

26 W. Edward Said, *Şarkiyatçılık Batı’nın Şark Anlayışları*, Çeviren: Berna Ünler, Metis Yayınları, İstanbul, 2003.

ve Gayatri Chakravorty Spivak ve maduniyet kavramı²⁷ gibi isim ve yaklaşımlar gündeme gelmektedir.

Yapıbozum olarak bilinen ve 1960'ların sonlarında Fransız filozof Jacques Derrida tarafından eleştiri dünyasına kazandırılan kavram, birçok postmodern dönem dil, edebiyat, felsefe, kültür ve tarih araştırmalarında başvuru alan etkin bir yöntem olmuştur. Derrida'nın **Of Grammatology Writing and Difference, Speech and Phenomena, Margins of Philosophy, and Dissemination** başlıklı bir dizi çalışmasında ele alınan radikal ve geniş çaplı bir gelişmeye verilen genel bir ad olan yapıbozumculuk daha sonraları Paul de Man, Jonathan Culler, Barbara Johnson ve J. Hillis Miller gibi yazar ve eleştirmenlerce de ele alınmıştır.

Özellikle Derrida'nın çağdaşları sayılan M. Foucault, M. Bakhtin, F. Fanon, H. Bhabba, G. Spivak ve E. Said'in öncülüğünü yaptığı sömürge sonrası eleştirmen, yazar ve entelektüel kuramcılara bakıldığında, hemen hemen hepsinde ortak özellik olarak belirginlik kazanan şey, kullandıkları yapıbozumcu eleştirel yöntemidir. Bu durum özellikle **Of Grammatology** yapıtının çevirisi ile bilinen Spivak'ta çok daha belirgindir.

Bir yapıbozumcu olarak Derrida, metinleri içine işlemekte olan kavram hiyerarşilerine karşı oldukça hassas olan ve bütün işi gücü bu kavramsal hiyerarşilerin ürettiği metafizikleri deşifre edip yapılandığı tarzı çözmeyi söylemektedir.²⁸ Kopuşu ve radikal ötekiliği vurgulayan Derrida, araştırmacının rahatlatıcı kendi kendisiyle özdeşliğini köklerinden sökerek çıkarmaya veya yerinden etmeye çalışır; bununla birlikte, onun mukayese edilemezlik ve anlamdan yoksunluk

27 Gayatri Chakravorty Spivak, "Can the Subaltern Speak?", *Marxism and the Interpretation of Culture*, Ed. Cary Nelson and Lawrence Grossberg, Chicago: Un. Of Illinois P. , 1998, ss. 271 - 331.

28 Yasin Aktay, Erol Göka, Abdullah Topçuoğlu, *Önce Söz Vardı-Yorumsamacılık Üzerine Bir Deneme*, Vadi yayınları, Ankara, 1996, s. 196.

üzerindeki ısrarı, karşılıklı kültürel kopuşu ve dolayısıyla bilgidен yoksunluğu teşvik etme eğilimindedir.²⁹

Derrida'ya göre bir metni yapıbozuma tabi tutmaktaki hedeflenen amaç; kısaca bir sistemin hem içinde olup onu algılamaya ve anlamaya çalışmak hem de dışına çıkıp oradan betimlemeye çalışmak olan 'différance' kavramından yola çıkarak gerek dilsel sistemi ve gerekse kültürel olanı çözmeye çalışmaktır. Çünkü hem kültür hem de dil iyi düzenlenmiş ve yapılandırılmış değerler sistemidir dolayısıyla dilsel bir sistemi yapıbozuma tabi tutmak aynı zamanda kültürü de yapıbozuma uğratmak anlamına gelir.³⁰ Bu da sistemler sistemi olarak tanımlanabilen 'différance' aracılığıyla iletişimi kurmakla meydana gelir.³¹ Bu durum farklılıkları olduğu kadar benzerlikleri de kapsamaktadır. Yapıbozumcu eleştirel okuma alanında, bir yandan bir metin yazıldığı tarihsel ve kültürel bir dönemin yani yazarın yaşadığı ve yaşattığı dönemin tekli (monolitik) değer yargılarının bir ifadesi, diğer yandan ise dilsel ya da anlatım açısından evrensel bağlamda ve ölçütlerde çoklu (pluralistik) olanı ele alır. Bu da bir tür geçmişi ele alıp anda değerlendirmeye tabi tutmaktır. Diğer bir ifadeyle, geçmişin kendisine özgü dilsel ve kültürel formatında üretilmiş bir yapıtı yapıbozuma uğratıp kendi tekli sistemi dışına çıkılarak yine kendi öz deneyimlerinden oluşan yeni bir değerler sistemi ışığında baştan yapılandırmaktır.³²

Derrida ile benzer düşünceleri paylaşan ünlü eleştirmen McGowan'a göre de bu yapıbozum sürecinin amacı bir diğer tekli (monolitik) sistemi oluşturmak değil, aksine bir kültürel sistematik ya da bir metinde benzerlik ve farklılıkların sentezini oluşturmak yoluyla daha anlaşılır çoklu bir sistemi ortaya koymaktır.³³ **Textual Powers** (1985) isimli yapıtında Sholes benzer çıkarımları yaparken, yapıbozumu; bir metnin anlaşılması için okuyucunun deneyimleriyle yazarinkileri bir araya getirmek

29 Fred R. Dallmayr, *Hermenutik ve Dökonstrüksiyon-Derrida Gadamer Diyaloğu, Hermenutik ve Humaniter Disiplinler*, Derleyen: Hüsamettin Arslan, İstanbul, Paradigma, 2002, s. 364.

30 Sevim Kantarcıoğlu, *Literary Criticism: The Major Literary Movements In Western Literatures*, Katiboğlu Yayınları, Ankara 1997, s. 207.

31 Jacques Derrida, *Of Grammatology*, pub. John Hopkins University Press, U.S. , 1974.

32 Sevim Kantarcıoğlu, s. 208.

33 John McGowan, *Postmodernism and Its Critics*, London Cornell U.P. 1991.

kaydıyla yorumlamaya çalışılması, yani Derrida'nın 'différance' olarak tanımladığı biçimde metnin sistemler ışığında değerlendirilmeye tabi tutulması olarak görür.³⁴

Kısaca metnin kendi içindeki zıt ve farklı ifadelerin vurgulanması olarak tanımlanabilen yapıbozumcu okuma müdahalecidir, çünkü;

bu, yalnızca yapıbozumcu bir okumanın metni dil mantığının, yazarının dillendirdiği iddiaların mantığından nasıl farklılaşabildiğini ve bu mantığa karşı nasıl oynayabildiğini göstermek suretiyle bir metnin mantığını kendi aleyhine döndürebilme yollarından değil, aynı zamanda yapıbozumcuların, ya bir metni, bütün bir söylemin ya da hatta bütün bir inançlar sisteminin açıkladığı ya da gizlediği tutarsızlıkları, eşitsizlikleri veya hiyerarşileri kavramaya yönlendirmelerden kaynaklanır.³⁵

Bu durumu somut bir örnekle açıklamak gerekirse; Batı düşüncesinde geleneksel söylem haline getirilmiş bir takım kavram, sınıflama, tanımlamaların karşıtlarını gündeme getirmekte ve ikili zıtlıkların sorgulanmaya tabi tutulmasını söz konusu kılmaktadır. Yani, yaşamın genelinde de canlılığını merkez-kenar, siyah-beyaz, iç-dış, iyi-kötü, aydınlık-karanlık, kadın-erkek biçimlerinde sürdüren ikili karşıtlıklar, yapıbozumun metin okuma yönteminde sıklıkla görülen bir durumdur. Bu yöntem, metnin ters yüz edilerek karşıtlıklarını ve benzerliklerini yer değiştirmek kaydıyla yorumcu yaklaşımla yeniden okunmasıdır.

Yapı bozumcular, toplumsal anlamla yüklü yapıların her zaman değişken, belirsiz ve geçici olduğunu söylerler ve bu açıdan yapısalcıların evrensel ve tüm insanoğlu için değişmeyen düşünceler taşımalarına karşı gelerek onları eleştirirler. Bu nedenle evrensel doğruluğu belirten kavramlar normal klasik sentezlerde yani modern okumalarda görülür. Postmodern bir kelime olan yapı bozumculukta mutlak bir doğru olamaz, çünkü bilgi görecelidir. Tüm bu düşüncelerin doğrultusunda yapı

34 R. Sholes, *Textual Powers*, New Haven, York University Pub. , 1985, s.176.

35 Stuart Sim, *Postmodern Düşüncenin Eleştirel Sözlüğü*, Çevirenler: Mukadder Erkan, Ali Utku, Ebabel Yayıncılık, 2006, Ankara, ss. 405-406.

bozumculuğu özetlemek gerekirse, yapı bozumculuğun üç adımı vardır. İlk adım ikili zıtlıkta bir simetriyi ortaya çıkarmaktır. İkincisi, hiyerarşiyi ters yüz etmektir. Üçüncü adım da zıt ifadelerden birinin yerini değiştirmek, yeni bir biçimde ifadeyi genişletmektir.

Bu eleştirel yöntemi M. Foucault insanlık tarihi boyutunda yaptığı araştırmalarında uygulamaya çalışmış, L. Strauss kültürel araştırmalar boyutunda; F. Fanon ırksal ve etnik boyutta ve Said ise sanat ve edebiyat boyutunda gerçekleştirmiştir. Örneğin Said edebiyat sisteminin içinde bulunarak büyük bir hayranlıkla okuduğu Batı edebiyatı klasiklerini daha sonraları sistemin dışına çıkarak algılayıp betimlemeye çalıştığında yeni ve sistemik farklı bir yapının sunulmasına tanık olur. Benzer bir yöntemle iktidar kavramını irdeleyen postmodern eleştirmen Foucault politikanın ahlaktan çok iktidar sorunu olduğunu vurgular ve modern toplumlarda egemen grupların kitleler üzerindeki kontrollerini sürdürmek için nasıl bir dizi kurumlar yarattıklarını eleştirir. Diğer bir ifadeyle, Foucault'ya göre ortaya atılan birçok politik söylem ve anlatılar bir dizi ideal olarak sunulabilir, fakat onlar gerçekte belirli grupları iktidarda tutma araçlarıdır ve Postmodern eleştirel bir yöntem olan yapıbozum modernite içinde güvence altına alınmış bu iktidar ilişkilerini bozmayı hedeflemiştir.³⁶

Yapıbozumcu eleştirel yöntem ekolünün önemli temsilcilerinden Paul de Man'ın öğrencisi olan Spivak mutlakları savunmayı reddedişi ve mutlak tavırdan sakınma yeteneğiyle postmodern öznelliğe örnek oluşturur. Dahası “ister bir feminist, bir Marksist, ister bir postkolonyalist olarak yazsın, yapıbozum, Spivak'ın eserlerine temel oluşturan teoridir.”³⁷

36 Sim, A.g.y., s. 297.

37 Sim, s. 384.

Ünlü edebiyat eleştirmeni Gayatri Chakravorty Spivak “**Madunlar Konuşabilir Mi?**”^{*} başlıklı makalesi ve bir sömürge sonrası eleştirel söylemin kurulumu üzerindeki düşünceleri ve Derrida'nın **Grammatology**'sinin³⁸ çevirileri ile edebiyat eleştirisi dünyasında isminden söz ettirmiştir. Hint asıllı bir kadın eleştirmen olan Spivak'ın ilgilendiği temel konular arasında; on dokuzuncu yüzyıl edebiyatı, Marksizm, feminizm, post-yapısalcılık bulunmaktadır. Spivak, Derrida'nın feminist, Marksist, sömürge sonrası kuramlarına, yazınsal eleştiri ve kültür incelemeleri alanlarında yapı bozumcu uygulamalar getirmiştir.

Spivak'ın **Gramsci**'den esinlenerek ünlü makalesinde kullandığı "*Subaltern*"³⁹ sözcüğüne tam anlamıyla bir karşılık olmamasına karşın, onun sürekli kullanarak önemle ele aldığı: 'Madun' sözcüğü etimolojik olarak; alt, aşağı anlamına gelen "dun" kelimesinden türemiştir.⁴⁰ Genel anlamlarıyla 'Madun' kelimesi sözlüklerde, ses çıkar(a)mamasının nedeni dilsizliğinden kaynaklanmayan kişiöğlü, tanımlarda yer almayan ama bu onun belirleyici olmadığını göstermeyen, aksine, özne'nin özne oluşunu belirleyen, hiyerarşik olarak aşağı derecede bulunan, (alt) aşamada bulunan; ast, birinin buyruğu altında olan görevli, 'Madunum!' dediği anda maduniyet hali sona eren paradoksal bir nesne durumu gibi ifadeler şeklinde yer almaktadır. Spivak ve diğer sömürge sonrası kuramcılar ve Ranajit Guha'nın yönettiği Madun İncelemeleri Grubu merkez anlamlandırma sisteminde, yani sömürgeci söylemde, madun ya da sömürülen özneyi, sistem dışında önemsiz kılıp “ötekileştirme”

* Spivak'ın ünlü makalesinde -"Can the Subaltern Speak?" adıyla yer alan başlık Türkçe' ye: 'sub altern (sömürge yerlisi/madun)' 1. 'Madun(lar) Konuşabilir mi?', 2. 'Geleneklerin pençesindeki kadınlar', 3.'Uyruk Olan Söz Sahibi Olabilir mi?', 4. 'Madun, Sömürge Yerlisi' şekillerinde çevrilmiştir. Tutarlılık adına, bu çalışmada: 'Madun(lar) Konuşabilir mi?' seçeneği kullanılacaktır.

38 Jacques Derrida, *Of Grammatology*.

39 Spivak, "Can the Subaltern Speak?" *Marxism and the Interpretation of Culture*, s. 281.

*İrkçılara göre, beyaz ırktan olmayan insanlar, 'Subaltern - sömürge yerlileri' geri zekâlı, yeteneksiz ve ahlaksızdır. İrkçılar kendilerinden aşağı gördükleri insanlara karşı ayrımcılık uygular, onlara hak ve fırsat eşitliği tanımazlar.

40 Necmi Erdoğan, *Yoksulluk Halleri*, İletişim Yayınları, 3 Mart 2007, Beyoğlu, İstanbul.* “Yoksul-madunlar” ifadesi Necmi Erdoğan tarafından *Yoksulluk Halleri*, adlı kitabında sıkça kullanılmaktadır. Bu tanıımı Erdoğan, yalnızca yoksul değil, aynı zamanda kendini daha önceden üretilmiş genel geçer söylemlerle ifade eden insanlara da denk getirmek istemiştir.

sürecinde inceler. Böyle bir durumda da sömürülen özne bir yetkisizleştirici efendi söylemi içinde kurulmuş olmasından dolayı “dilsizleştirilir.”⁴¹

Bir toplumun yapısı çözümlenmeye çalışıldığında, toplumun içinden gelen bazı seslere kulak verilmesi gerekir. Toplumun öznesi olan bu seslerden yola çıkılarak tanımlamalar veya betimlemeler yapılabilir. Fakat bir toplumda sesi olmayan, kendilerini temsil edemeyen, toplumun işleyiş mekanizmaları içinde kendini ifade edemeyen kişiler de yer almaktadır. Bu tür kişilerin klasik Marksist kuramdaki proletaryadan farklı olduğunu belirtmek için Gramsci, onlara madun (*subaltern*) adını vermiştir. Öznenin temel özelliği olan konuşabilmesinin madunda olmamasından dolayı, maduna özne denilemez. Dolayısıyla Madun, özneliğin eşiğindedir. Dahası Madun konuşabildiğinde bile kendi olarak konuşamaz, aksine ortak bilinçle konuşur. Konuşması dilden çok bir tür mırıltıdır ve birey olarak konuşmaya başladığında ise artık madun değildir. Maduniyet sürekli olarak bir eşikte olma yani özne olma ile olamama arasında bir haldir. Madunun ‘eşıkteliği’ derken kastedilen bir arada olma, ne kabul edebilme ne de reddedebilme durumudur. Madun bilinci deneye dayalı, bölük pörçük ve çelişkilidir. Spivak bunu: “negatif bilinç”⁴² olarak tanımlar. Madunların kendi bilinçleri, hiyerarşik ve hegemonik ilişkilerden bağımsız olarak kabul edilemez. Madun (*subaltern*), aslında İngiliz ordusunda bir rütbedir, fakat aynı zamanda İngilizcede aşağılanan, ezilen, hor görülen kesim anlamına gelen bir sıfattır. Yani sömürgeleştirilmiş toplumlar, ataerki düzen içindeki kadınlar, biseksüeller, eşcinseller, kapitalist düzende işçi sınıfı, yaşadıkları ülkede hak ettikleri özgürlüklerini elde edememiş azınlıklar madun toplumlar olarak adlandırılabilir.

“**Madun(lar) Konuşabilir Mi?**” söylemi, sömürgeci otoritelerin kendilerini Spivak’ın deyimiyle kahverengi kadını kahverengi erkekten kurtaran beyaz adamlar olarak algılanmalarına olanak sağlar.⁴³ Benzer durumlara günümüzde de rastlamak

41 Sim, s. 332.

42 G. C. Spivak, *Translator’s Preface*, Derrida, J. , *Of Grammatology*, Çev: Gayatri C. Spivak, John Hopkins University Press, Baltimore, ix-lxxxvii, 1967.

43 Gayatri Chakravorty Spivak, “**Can the Subaltern Speak?**”, s. 288.

olasıdır. Amerika'nın Afganistan'a müdahalesi için sebeplerin arasında kadınların oradaki durumlarının kabul edilemez olması bunun örneklerinden biridir.⁴⁴ Bilindiği gibi kadınların durumu Afganistan'da daha önce de hatta şimdi de kötüdür. Ancak politik olarak ABD'nin müdahalesini meşrulaştırmaya gereksinim duyduğu bir noktada bu bilgi öne çıkmaya ve bu bilgi etrafında söylemler üretilmeye başlanmıştır.

'Gelenek' ve 'töre' kavramlarını ataerkil düzen sorunları üzerinden incelersek; töre terimi daha etnik tınlı bir kavram olsa da gelenek ile aynı söylemsel dinamiklerden etkilenmiştir. 'Ataerkil düzen' terimi cinsiyet farklılığının 'toplumsal cinsiyet eşitsizliği'ne dönüştürülmesinde rol oynayan bütün toplumsal ilişkileri kapsayacak biçimde kullanılmaktadır. Ataerkil toplumsal ilişkiler günlük yaşamda bir seri söylem ve uygulama üzerinden oluşturulmakta ve meşrulaştırılmaktadır. Bunlar yukarıda sözü edilen sömürgecilik örneklerinde görüldüğü gibi yalnızca toplumsal cinsiyet üzerinden yaşanan eşitsizlikleri değil aynı zamanda başka müdahale ve hiyerarşileri de doğallaştırmakta ve etraflarındaki gerilimleri rahatlatmaktadır.

Kalkınma adına verilecek bütünleşmiş bir savaşla ortadan kaldırılacağı düşünülen ve geçmişin karanlığını temsil eden ataerkil gelenek genelde aile ve kadınlar aracılığı ile somutlaştırılabilinmektedir. Ülkenin gelenek, görenek, din, töre ve kültür bağlamında oluşan kadının konumuna bir de sömürgeciliğin ötekileştirdiği kadının durumu eklenince iki taraflı bir maduniyeti söz konusu olur. Kadınlar aslında geleneklerin asıl mağdurlarıdır. Gerçekte bu Doğulu kadınların yaşadıklarına 'gelenek' demek, tam manasıyla bir sessizliğin adlandırılmasıdır. Bu kadınlar, eskiden olduğu gibi şimdilerde de, geleneğin pençesindedirler ve de kurtarılmaya gereksinimleri vardır. Böylelikle hem devlet ve seçkinlerinin iktidarı erkek yöneticileri meşrulaştırmakta, hem de kadınlar arası, kadınlık üzerinden

44 Abu- Lughod Lila, "Do Muslim Women Really Need Saving? Anthropological Reflections on Cultural Relativism and Its Others", *American Anthropologist*, 104. 3,(2002), ss. 783- 90.

kurulabilecek siyasal örgütlenmeler engellenmiş olmaktadır. Diğer bir ifadeyle, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin gelenek üzerinde söylemleştirilerek kültüre indirgenmesi tekrar tekrar kullanılarak, farklı boyutlardaki iktidar ilişkilerinin doğallaştırılmasında kullanılan bir etken haline gelmektedir.

Kadınların yaşadıkları toplumlarda yeniden güçlenerek karşı cinsin temsilcileri gibi yeni roller ve etkin görevler üstlenmesi, onların erkek hegemonyasındaki baskıcı toplumsal durumlarda kişiliklerini kazanmaları için çok önemlidir. Fakat Gayatri Spivak “Üçüncü Dünya Ülkeleri Kadınları” olarak adlandırdığı toplulukların, gerçekten kendilerini yeterince temsil edip edemedikleri sorusunu ortaya atmakta ve bu kadınların hayallerine ulaşip ulaşamadıklarını sorgulamaktadır. Sömürge sonrası Doğu, özellikle Hindistan ve Birmanya toplumlarında kadınlar; hem ulusal ve geleneksel baskılara maruz kalmakta ve hem de Batılılaştırma ve modernleştirme durumlarıyla karşı karşıya gelmektedir. Bu da bir bakıma çift yönlü bir sömürüyü beraberinde getirmektedir. Doğulu veya Birmanyalı kadın için gelenekler ve modernleşme arasında yüz yüze gelme durumu hassas bir süreç başlatmaktadır. Sömürge sonrası dönem eleştirmen ve kuramcıları bu Doğulu “Üçüncü Dünya” kadını olarak adlandırılan Birmanyalı kadının tersinlemeci durumunu, genelde bastırılmış ve sömürülmüş olarak tanımlamaktadırlar. Toplumda var olan Ataerkil ve sömürgeci tüm ideolojiler birleşerek kadının sesi ve bireyselliğini daha da marjinalleştirmiştir.

Gayatri Spivak, “**Madunlar Konuşabilir Mi?**” adlı makalesinde özneliği ön plana çıkararak birey olma konumunun ve de bunun öneminin okuyucu tarafından derinlemesine düşünülmesini de istemiştir. Spivak’a göre en altta görülen Hindu kadın kendisi için konuşma veya söz hakkına sahip değildir ve diğer, farklı gruplar tarafından ‘hep hakkında konuşulan’ konumunda olmuştur. Spivak’ın eleştirdiği

konular arasında: Doğu–Hint ve Birmanyalı ‘**SATİ**’ geleneği⁴⁵ ve on dokuzuncu yüzyıl başında Hindistan’da ve Birmanya’da sömürgeleştirilen Hindu ve Birmanyalı kadının Hintli veya Birmanyalı erkekten ‘kurtarılması’ vardır. Spivak’a göre ne sömürgeleştirme karşıtlıkları, ne Hindu ve Birmanyalı ataerkil sisteme karşı çıkışlar, ne de **SATİ** geleneğine karşı duruşlar, Birmanyalı kadının gerçek sesidir. Spivak’ın düşüncelerine göre: “ataerkil, emperyalist değerler ve subje-obje olma durumları arasına sıkışmış; hemen hemen hiçliğe indirgenmiş olmasa da Hindu, Birmanyalı kadın, gelenekler ve modernlik arasında yakalanan bir ‘Üçüncü Dünya kadını’ figürüne oturtulmuştur.”⁴⁶

Doğulu toplumlarda Doğulu kadının kimlik yapısı erkek psikolojisi kanalıyla şekillendiğinden dolayı, Hindu veya Birmanyalı kadın zamanla kendini ataerkil kanun ve sınırlandırmalara uyan pasif, ikinci sınıf, alt bir nesne olarak görür.⁴⁷ Tüm bu değişmekte olan yöntemler içerisinde Hindu veya Birmanyalı kadını toplumda belirli bir yere yerleştirmede çok boyutlu karmaşık etkenler olarak: dinsel etkenler, kast sistemi, sınıf ayrımları, ırkçılık ve düzenli kültürel, felsefi ve ruhsal yaptırımlar

45 **SATİ**: Kocasını ölen kadının kendini dini törenle yakmasına dayanan Hint geleneği ya da gizli kölelik- geleneği olarak algılanır. Hindistan’da ve Birmanya’da **SATİ** geleneği çok eskidir. 700 yıl önce Rajput kadınları, savaşta ölen kocalarının ardından, galip gelen ordu mensuplarının tecavüzüne uğramamak için kendilerini yakmışlardır. Daha sonraları, kocaya sadakati ve ölümünden sonra yaşamın anlamsızlığını kanıtlamak için bu gelenek uygulanmıştır. M.Ö.4.yy.dan beri var olan **SATİ** geleneğinden söz edildiğinde, bu korkunç geleneğin en azından 2.300 yıllık güçlü bir geçmişi olduğu unutulmamalıdır. Dul kalan kadın, sadakatini göstermek üzere ölen kocasının yakıldığı odun yığını üzerinde kendini yaktarak onu ölümden de izlemiş olur! Kanunları, gelenekleri yapanların hep erkekler olduğu için alev alev yanan odunların üzerine bir kere de dul erkeğin çıkıp da ölen karısına sadakatini göstermesi hiç akla gelmemektedir. Bu gelenek 1829’da İngilizler tarafından yasaklanmış olsa da; Hindistan ve Birmanya hükümetlerinin çıkarttığı ağır yasalara rağmen, başta Madya Pradeş ve Racastan eyaletleri olmak üzere, ülkenin orta ve kuzeyindeki kırsal kesimlerde yaşayan Hindular arasında hala sürmektedir. Sadece Delhi’de, töre gereği, ölen eşleriyle birlikte diri diri yakılan kadınların sayısının yılda yaklaşık dört yüze ulaştığından hala söz edilmektedir. Bu tür ölümlere de resmi kayıtlarda ya kaza, ya da intihar denmektedir. Bu uygulama bazı psikiyatrlar tarafından ritüel intihar olarak değerlendirilerek meşrulaştırılmaya çalışılsa da bu insanlık dışı uygulama, oy toplama gayretiyle milletvekillerinden bile destek görmektedir. **Kaynakçalar:** 1. Mehmet Sungur, (*Bircan’ın Seyir Defteri*) **Injustices Studies. Vol. 1**, Kasım 1997, p.6, 2. Web source:<http://www.bootsnall.com/articles/05-07/little-known-foes-of-mehrangarh-fort-jodhpur-india.html>.05.07.2009.

46 Gayatri Chakravorty Spivak, “**Can the Subaltern Speak?**”, s. 102.

47 Judith Butler, **Bodies That Matter: On the Discursive Limits of ‘Sex’**, New York, Routledge, 1993, s.95.

sürekli olarak yer alır. Sonuç olarak, Hindu veya Birmanyalı kadının bağımlılık ve maduniyet durumları içinde bulunduğu Doğulu ataerkil toplumun tüm cinsiyet ayrımlarından doğmaktadır. Bilindiği gibi bir Hindu veya Birmanya geleneğinde de ölümlerin bedenleri yakılarak, cenaze töreni yapılır. Kocasına büyük bir sevgiyle bağlı olan **SATİ** de, bu acıya dayanamaz ve kocasının cesedi yakılırken, ateşin üstüne çıkar, bağdaş kurar ve kocasının cesediyle beraber diri diri yanar.⁴⁸

Avrupalılar, büyük coğrafi keşiflerden başlayarak Avrupalı olmayanların dünyalarını, cinsel hayatlarını ve değer yargılarını hep merak etmişlerdir. Fakat Doğu'nun, özellikle de Doğulu, Hindu ve Müslüman kadın ve erkeğin cinsel yaşamı onlar için hep daha önemli olmuştur ve bu, onlarda var olan egzotik ve yabancı olana merakı aşan bir takıntı haline gelmiştir. Bu, normal bir ilgi ve merak değildir. Çünkü hem çok eşlilik, hem de harem kültürü, İslam ve Hinduizm öncesi dönemlerde de birçok ülkede görülmektedir. Batıda Doğu içerikli roman, gezi yazıları ve diğer metinlerde olduğu gibi Oryantalist resimlerde de Doğu; barbarlığı, cehaleti, egzotiği, erotiği ve düzeltilmesi gereken muhtaç bir karanlık bölgeyi temsil etmektedir.

Oryantalist Batı düşünce yapısına göre her Doğulu kadın; Batılı, centilmen ve medeni erkeğin temsil ettiği zenginlik, güç ve kibarlığa kendini sorgusuz teslim etmeye hazırdır. Sömürgeci değerlere sahip Avrupalı Batı için ele geçirilen Doğulu kadınların tümü, Batı'nın sömürgeci haklı bir kazanımıdır. Batılı modern erkek için; Doğulu kadınlar, medeniyet taşıyıcısı bu erkeklere büyük bir aşkla kendilerini adamaya hazırdırlar ve çekip gitmeleri halinde gözyaşları dökerek, sonsuz bir tutkuyla bu sözde kurtarıcılarına bağlanabilirler. Pera Müzesi'ndeki Lewis' in '**Harem Yaşamı**'⁴⁹ adlı tablosu da bu konunun en güzel örneklerinden biri sayılabilir. Bu ve bunun gibi birçok görsel Oryantalist eserler; Edward Said' in Doğu

48 Charles Rockwell, *Rig Veda X.18. 7. , Kane, The Harvard Oriental Series*, Edited and published by, G. H. Perera, Prof. of Sanskrit In Harvard Un. Cambridge, Massachusetts, First Pub. By Harvard University, 1905, 2008, ss. 199 -200.

49 John Frederick Lewis, (İngiliz ressam, eleştirmen), **İstanbul İllüstrasyonları, Bir Osmanlı Evi Haremi**, Litografi,(1837),'' **Doğu'nun Cazibesi** '' Sergisi, Suna ve İnan Kırac Vakfı, Pera Müzesi, 26 Eylül 2008- 11 Ocak 2009/Tepebaşı-İstanbul.

ve Spivak'ın 'Doğulu Madun (suskun) Kadın' düşüncelerini onaylarcasına; Batı'nın sömürgeci fantezilerini, erotik düşlerini ve çekiciliklerini farklı şekillerde ortaya koymaktadır.⁵⁰

Rana Kabbani'nin de belirttiği gibi; Doğu'nun önce bir çeşit özgür seks ülkesi, ardından da sömürgeleştirilecek bir ülke olarak algılanması birbirini tamamlayan isteklerdir.⁵¹ Bu tür bir edebiyat güçlü bir ırkçılığı da körüklemekle kalmayıp, çok derin bir kadın düşmanlığını da kışkırtmaktadır. **Bin Bir Gece Masalları**'nın yorumcu çevirmeni Richard Burton'un on dokuzuncu yüzyılın ortalarında sunduğu betimlemelerde Doğunun kadınlarını sonsuza dek küçümseme duygularını kışkırtacak yalnızca küçük ve süslü objeler olarak sunmaktadır.⁵² Bu da, Doğulu kadın tanımlarının hiç bir zaman yansız olmadığını gösterir. Doğulu kadın birinci olarak yerel gelenek ve göreneklerden kaynaklanan sınırlı söz hakkı ve onu olası bir haksızlığın mağduru olarak tanımlayan gösterge biçimleriyle beraber iki defa ezilmektedir.

Slavoj Zizek'e⁵³ göre Spivak'ın 'çifte şantaj', 'subaltern' dediği tehlikelerin varlığını Üçüncü Dünya Doğulu kadınları tüm benliklerinde duyarlar. Çağdışlılığı, ataerkilliği, özgür düşünceye yönelik baskıyı temsil eden yönetimlerin karşısında demokrasi, insan hakları, basın özgürlüğü gibi söylemleri temsil eden herhangi bir kurum yoktur ve baskı rejimleri altında yaşamının oluşturduğu çaresizlikle bu suskun kadınlar kendileri için doğru ve iyi olan konusunda bir karar verebilecek görüş berraklığından yoksunlaşmaktadırlar. Yönetimin bu ve benzeri konulardaki baskıcı ve kuralcı, gösterişçi ve yüzeysel politikalarına duydukları tepkiyle birçok Doğulu kadın pek fazla rahatsızlık duymaktadır, fakat bu rahatsızlık çoğu zaman derin bir sessizlik, suskunluk ve ifadesizlik süreci olarak karşımıza çıkmaktadır.

50 Süreyya Su, 'Batı Doğu'yu Hep Erotik Buldu', **Radikal Yayıncılık** (Açık Görüş-Ek) , İstanbul, 26, Ek. ,2008, s. 6.

51 Rana Kabbani, **Hayali Doğu**, Bağlam, İstanbul, 1993, s. 153,

52 Richard Burton, **Bin Bir Gece Masalları**, Dost Kitapevi Yayınları, Çevirmen: Hasan Fehmi Nemli - Cemal Kaan Emek, Ankara, 2008.

53 Slavoj Zizek, **Kırılğan Temas**, İnsan Yayınları, İstanbul, 1992, ss. 13- 18.

Sömürge sonrası ve feminist söylemlerin tümü hangi aşamada olursa olsun, toplumda ve kültürde var olan eşitsizlik ve haksızlıkları giderip bir dengeye ve hakça düzene varmayı amaçlamaktadırlar. Bunu gerçekleştirmek için de egemen baskıcı güçleri sorgulamaya ve etkisizleştirmeye çalışarak, söylemlerini o doğrultuda geliştirmek isterler. Feminist söylem ve sömürge sonrası söylem birçok ortak nokta taşıdığından dolayı çalışılan alanda çoğu zaman birlikte öğretilmektedir. İlk olarak her iki söylem de baskın olarak politiktir ve zulüm ve de adaletsizliklere karşı çıkar. Bunun da ötesinde her ikisi de beyaz erkeğin salt kas gücüne dayanan üstünlüğünü, kurduğu hiyerarşisini ve erkek kabile reisi sistemini şiddetle reddeder. Sömürgecilikte, erkek kabile reisliği sistemi gibi, üstünlük kurduğu ideoloji kavramını kendine bağlı olanları yönetmeye ve boyun eğdirmeye amaç edinmiş erkek üstünlüğü felsefesi gibi paralel bir düşünceye dayandırır. Bu durumda ezilen kadın da sömürülen ülkeler gibi kullanılan bir nesne veya meta hissi uyandırmaktadır. Temel olarak, sömürge sonrası kuramın savunucuları sömürgeciliğe politik ve ekonomik durumlardan karşı çıkarken; feminist kuramcılar da sömürgeciliğin cinsel ayrımcı doğasını reddetmektedirler.

Hem kadınlar, hem de ‘yerliler’ sömürgecilik ve erkek merkezli sistemlerde azınlık grupları olarak görülmüş ve erkek bakış açısından çoğu zaman eşitsizce ele almışlardır. Her iki grupta yer alan kadınlar, bakire, fahişe, vahşi, putperest, dinsiz, vb. basmakalıp tiplere basit bir şekilde indirgenmiş ve kendilerini kuşatan bu acımasız sistemde insan olarak bir kimliklerinin oldukları gerçeği de yok sayılmıştır. Son dönemlerde, sömürge sonrası çalışmalar bu bakış açılarına karşı çıkmış ve son çalışmalarda cinsiyet ayrımı konularını içine alarak sömürülen kadın konusunda daha karmaşık artan travmalara yönlendirilmişlerdir. Sömürgecilik ve ataerkil yaklaşım anlaşılabilir bir biçimde erkek merkezli Avrupa kökenli olmuş bir anda tüm yabancı, esmer ve Üçüncü Dünya kadınlarını ‘uzaylı madunlar’ olarak görmüştür. Sömürgeci baskı kadınların yaşamını hem sosyal hem de ekonomik olarak birçok yönden etkilemektedir. Bu durum sömürge sonrası eleştirmenleri, sömürgeciliğin

istismarlarını tartışmalarının yanı sıra aynı biçimde cinsiyet rollerini de araştırmalarına yöneltmiştir.

Sömürge döneminin öncesinde yanlı erkek bakış açılarıyla ele alınan yerli kadın, erkeğe göre ikinci sınıf olarak görülmüştür. Birçok örnekte yerli kadın; mitsel öğeler içerisinde erotizmiyle ölümsüzleştirilmiştir. On dokuzuncu yüzyılın birçok döneminde, siyah deri cinsel sapkınlığın sembolü olarak ele alınmakta ve bu insanların cinsel fanteziler içerdikleri izlenimleri fantastik olarak dışa vurulmaktadır.

İnsanlık tarihiyle konu olarak varlığından söz ettiren sömürgecilik, etimolojik köken olarak Latince ‘colonia’⁵⁴ sözcüğünden kaynaklanan ‘kolonyalizm’e dayanmakta ve önceleri çiftlik, yerleşke, gayrimenkul anlamlarına gelmektedir.⁵⁵ Sistematik olarak on beşinci yüzyıl sonrası Batı uygarlığının ya da gelişmişliğinin bir başka yüzünü oluşturan ve araştırma, fethetme, yayılma ve emperyalist üstünlük kurma süreçlerini içeren sömürgeleştirme, özünde çoğu zaman hammadde insan gücü ve pazar gereksinimlerinin en basit yolla giderilmesi amacı bulunan uzak coğrafyalara hükümrancılık kurma durumudur. Oluşturulan bütün irili ufaklı sömürgelerden sömürgeci uluslar ya da devletler yalnızca şöhret ve saygınlık kazanmakla kalmamış aynı zamanda büyük bir bilgi bulmuş, doğal kaynak, ekonomik güç veya zenginlik de sağlamıştır. Bunu gerçekleştirirken Batılı güçler kurallarını kendilerinin belirledikleri sömürgecilik anlayışı ve becerileri ile etkinlik alanlarını genişletip ve daha da güçlendirmek için birçok gizli ve açık yöntemlerini son noktasına kadar kullanmışlardır. V. G. Kierman bu bağlamda Batılı güçlerin durumlarını Frantz Fanon’un görüşleri çerçevesinde şöyle ifade etmektedir: “İmparatorluk, içine alacağı bir fikirler ya da koşullu refleksler kalıbına gerek duyar,

54 **Fr** *colonie* a.a. ~ **Lat** *colonia* tarım işletmesi, işlenmek üzere açılan arazi, koloni < **Lat** *colere*, *cult*- toprağı işlemek, ekip biçmek ~ **HAvr** **k^wel*- toprağı işlemek, ekip biçmek, iskân etmek, Sevan Nişanyan, *Sözlerin Soyağacı Çağdaş Türkçenin Etimolojik Sözlüğü*, 2002–2008. <http://www.nisanyansozluk.com/12/02/2008>.

55 Chris Gosden, *Archaeology and Colonialism: Cultural Contact from 5000 BC to the Present, (Topics in Contemporary Archaeology)* Cambridge University Press, Cambridge, 15 April 2004, s. 1.

genç adamın ün ve servet düşlemesi gibi, genç uluslar da dünyada büyük bir yer tutmayı düşler.”⁵⁶

Başka bir deyişle, sömürgecilik ilişkileri her zaman sorunsal olmuştur. Ania Loomba’nın deyimiyle: “Kolonyalizm dünyanın farklı yerlerinde aynı özellikleri sergileyen özdeş bir süreç değildi; tersine gerçekleştiği her yerde o yörenin asıl sakinleri ile yeni gelenleri insanlık tarihindeki en karmaşık ve travmatik ilişkilerin içine fırlattı.”⁵⁷ Kısaca Batılı güçlü toplumların topraklarını genişletip yayma arzularının temel merkezinde Fredrich Nietzsche’nin “güç sistemi”⁵⁸ olarak ifade ettiği insanın bitmez tükenmez sonsuz bir güç ve iktidar peşinde koşma hırsı yatmaktadır.

Avrupalı devletlerin temellerini sistemli bir şekilde on beşinci yüzyılda attıkları yayılmacı ve sömürgeci felsefe ve düşünceleri yenedünyaların keşfiyle güçlerine güç katarak onların dünya topraklarının büyük bir bölümünde kontrol merkezleri olmalarını sağlamıştır. Dolayısıyla, yapılan şeylerin sömürgecilik anlamı taşıdığını ve anlamın da en genel biçimiyle ekonomik, ticari, siyasal ve dinsel amaçlarla güçlü bir devletin diğer devlet veya toplumlar üzerinde maddi, manevi kontrol ve nüfuz kurması veya üstünlük sağlaması hareketi, yayılması veya yayılmayı istemesi olarak açıklanabilir.⁵⁹

Kavramla ilgili yetkin bir araştırmacı olan Raimondo Luraghi bu konuyu tanımlamaya çalışırken de benzer çıkarımları yapmaktadır:

“Bilinmeyene yolculuk, efsanelerde ve masallarda işitilen, hep ağız sulandıran o görkemli hazineler, altın yolları değerli madenler ile başladı. Yeni yerlerin bulunması Batılı ülkelerin iştahlarını daha da kabarttı. Ve sermaye birikimi her geçen gün artan gücüyle, her sistemin dinamiğini oluşturan ve eş zamanlı olarak değerleri de

56 Frantz Fanon, *The Wretched of the Earth*, s. 103.

57 Ania Loomba, *Kolonyalizm Postkolonyalizm*, çev.: Mehmet Küçük, Ayrıntı yayınevi, İstanbul, 1998, s. 21.

58 Ahmet Cevizci, *Felsefe Sözlüğü*, Paradigma yayınları, İstanbul, 2000, s. 419.

59 Prof. Dr. Hasan Eren, *TDK Sözlüğü*, 2. cilt, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2000, s. 1332.

yok eden yıkıcı bir süreci başlattı: Uygarlıkların talanı, kültürlerin yıkımı ve soykırım...

Geçmişten günümüze anlatılan uygarlık masallarına bugün artık kimse inanmamakta ve avcı Avrupa tarafından yazılan tarihe eski kavramlarla bakmamaktadır. Amerika, Afrika, Asya yerlileri bu tarihin nesneleri olarak kalmıştır. Özne ise hep batıydı.”⁶⁰

Sömürgeci ideolojilerin temelinde; Batı’nın kendi ‘öteki’sini oluşturması ve Doğu Hindistan’dan, Çin’e, Birmanya’ya, Afrika’ya, oradan da Amerika’ya uzanan bozulmamış, naif, bakir toprakları egemenliği altına alması ve bu egemenliği sömürgeci söylemlerle meşrulaştırıp sürdürme istek ve çabaları yer almaktadır. Sömürgeciliğin tarihsel sürecinde çoğu zaman, bir tarafta fetheden güç olarak ‘Uygar’ beyaz erkek ve Batı yer alırken, öte tarafta fethedilmeyi sessizce bekleyen kaderci ve bakir Doğu, erotik ve egzotik özelliklere sahip Doğulu esmer kadın ve Doğunun tüm zenginlikleri yer almaktadır. Edebi yapıtlarda yapı söküme tabi tutulan sömürgeci ile sömürge ilişkilerinin özünde, özellikle ezilen halkların varlığı, kadın-erkek ilişkilerinde kadının sömürülmesi ve kurumsallaşan egemen güç ve hegemonya konuları önemli bir yer teşkil etmektedirler.

60 Raimondo Luraghi, *Sömürgecilik Tarihi*, çev.: Halim İnal, E Yayınları, İstanbul, Aralık 2000, s. 400.

İKİNCİ BÖLÜM

SÖMÜRGEÇİLİK IŞIĞINDA İNGİLTERE VE İNGİLİZ SÖMÜRGEÇİLİĞİNİN BİRMANYA'DAKİ İZDÜŞÜMÜ

Bizler 'yok olup' giden milletlerden biri değiliz, 'biz!... Bizim kapasitelerimiz sonsuzdur.(...) (Y)azıldığı, ya da görüldüğü gibi dünya iki ırktan oluşur, bunlardan biri de İngilizlerdir. Öyleyse İngilizler olarak, birleşelim, güçlenelim, güçlenelim ve gene ilerleyelim.. 'Geleceğe saygı duyan' bizler, sonsuz parsellere hazır olan bizler, Sezar'ın da cevaplanmasını beklediği sorudaki gibi kendimize sorarız: 'Acaba hangi sonsuzluk, bizi durduracak?' 61
W. E. Henley

On dokuzuncu yüzyılda dünya gündemini etkileyen bilimsel gelişmeler ve bunların doğal yansımaları olan teknolojik buluşlar beraberinde sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasal bir takım anlayış ve uygulamaların da ortaya çıkmasına neden olmuştur. Özellikle İngiltere'de yoğunlukla hissedilen sanayi devrimiyle birlikte Avrupa uluslarının kıta Avrupası dışındaki bölgelere yönelik arzu, istek ve ihtirasları daha da kabarmış ve deniz aşırı genişleme ve etkileşim gereksinimini yaratmıştır. İngiltere örneğinde de açıkça görüldüğü gibi, bu da genellikle iş gücü, ham madde ve pazar bağlamı olmuştur. Bu tür bir ilişki ve etkileşimin sonucunda Avrupa devletleri uzak coğrafyalardaki sömürge imparatorluklarını oluşturmuşlar ve varlıklarının sürekliliği için de birtakım sömürge söylemleri geliştirmişlerdir.

Kendilerini üstün özelliklerle donanımlı gören Avrupalı sömürge güçleri, kendilerince evrimlerini tamamlayamamış gördükleri bütün 'öteki' ırkları ve insanları, özellikle Asyalı ve Afrikalıları uygarlaştırma sorumluluğunun sömürgeci ve ırkçı söylemiyle sömürge alanlarını her açıdan genişletmişlerdir. 'Başarıya giden her yol meşrudur' düşüncesiyle hareket eden sömürgeci Batı, güç, iktidar ve

61 C. De Thierry, *Imperialism*, Duckworth, London, 1998,s.3.

zenginlik için hegemonya kurdukları sömürge topraklarının gerçek sahipleri olan yerli halkı hiçe sayarak, kendi sonsuz istek ve çıkarları doğrultusunda sözde uygarlaştırma söylemlerini kullanarak sömürgeleştirme eylemlerine devam etmişlerdir.

Bir ada ülkesi olan Büyük Britanya İmparatorluğu deniz aşırı uzak sömürgeler açısından dünya ticaretinde önemli bir konuma sahip olmuş ve bu gücü sürekli kılma amacı gütmüştür. Avrupa'daki sanayileşme sürecinde çok hızlı yol kat eden İngiltere'nin bu konumu pek de şaşılacak bir durum değildir.⁶² Oluşturulan bu söylemlerin merkezinde, her fırsatta üstün bir ırk olduklarını açıkça dile getirmekten çekinmeyen İngilizler kendilerinin adalet sistemlerinin de eşsiz olduğunu savunmuş ve bulundukları her toprak parçasının karanlıktan kurtulacağını iddia etmişlerdir. Lord Chamberlain İngilizlerin bu doğuştan gelen yapay üstünlüklerini ırkçı ve önyargılı bir yaklaşımla şöyle ifade etmektedir: “Ben Britanya İmparatorluğu ve İngiliz ırkına güveniyorum. Şimdiye kadar dünyaya gelen yönetici ırkların en büyüğünün İngiliz ırkı olduğuna inanıyorum!”⁶³ Bu tür yaklaşımla İngilizler özellikle Hindistan, Birmanya, Hint Çini gibi Doğudaki sömürge ülkelerini yönetebilecek üstün yetenekli insanlar olduklarını vurgulayarak, kendilerini tek yanlı bir biçimde onların vekilleri (sorumluları) olarak atamışlar ve politik oyunlara başvurmuşlardır. Çünkü onlara göre yaratılıştan beri daha az zeki olan bu Doğulu sömürge yerlileri kendilerini yönetmek için gerekli zihinsel ve yönetsel yeteneklere sahip değillerdir:

Yerliler küçük çocuklar gibi olduklarından kendi ayakları üzerinde duramazlar ve daha üstün bir harçtan yararlanmış olan İngilizlerin kendilerini yönetmelerine ihtiyaç duyarlar. Elbette ki okullarda eğitim almış İngilizler Hindistan, Birmanya'yı daha iyi yönetirler. Onlar ırk olarak Hintliler, Birmanyalılardan hem

⁶² “Hobson and Economic Imperialism Reconsidered”, *British Imperialism*, ed. by W. Robin Winks, Rinehart and Winston Holt, Cambridge Journals Online, 1963, s. 37.

⁶³ George Bennet, “The Concept of the British Empire: Burke to Attlee”, 1774- 1953, *The Black Legend in England*, London UK., 1953, s. 315.

fiziksel hem de ahlaksal açıdan daha üstündürler ve kuşkusuz Hintliler, Birmanyalılar da bunu itirazsız olarak kabul ederler.⁶⁴

Sömürgeciler, sömürdükleri bölgelerin kaynaklarına, iş gücüne, pazarlarına el koyar ve aynı zamanda sömürgeleri altındaki yöre halkının sosyo-kültürel, dinsel ve ahlaki inanç değerlerine de baskı uygular. Sömürgecilik terimi aynı zamanda bu sistemi meşrulaştırmak veya yaymak için kullanılan bir dizi inanca da işaret etmektedir, çünkü sömürgeciler kendilerinin sömürdükleri insanlardan daha üstün olduklarına baştan inanır ve sömürdükleri insanları da çoğu zaman gelişmemiş toplumlardan seçerler. Sömürgecilerin, onları refaha kavuşturmak ve gelişmelerine katkıda bulunmak amacıyla gelişmemiş toplumları kontrol altında tuttukları düşüncesi dünyaya yayılır veya bu yanlış durumun algılanması tek taraflı ve sürekli sağlanır. Sözde bilimsel kuramlarla da desteklenmeye çalışılan bu tip inançlar, yoğunlukla on dokuzuncu yüzyıl Avrupa'sında ortaya çıkmış ve Batılı ülkelerin dünya üzerinde sahip olduğu sömürgeci güç konumunun sağlamlaştırılmasının sözde meşru ve en önemli dayanağı olmuştur.

Britanya İmparatorluğu'nun denizaşırı bölgelere yerleşmesinin kökleri ilk Tudor Hanedanı'ndan olan İngiliz Kralı VII. Henry'nin denizcilik alanıyla ilgili politikalarında yer almaktadır. VIII. Henry babasının başlattığı işi devam ettirmiş ve İngiltere deniz kuvvetlerini geliştirmeye devam etmiştir. Kraliçe I. Elizabeth döneminde Sir Francis Drake kuzey California'ya ayak basmış ve İngiliz Kraliyeti adına buraya Nova Albion⁶⁵ adıyla el koymuştur. Yine bu dönemlerde İngiltere'nin Avrupa dışındaki bölgelere ilgisi gittikçe artmış ve ilk defa John Dee tarafından 'Britanya İmparatorluğu' ifadesi kullanılmıştır. Denizcilik konusunda uzman olan John Dee imparatorluk kavramına ilişkin bakış açısını Dante'nin **Monarchia**⁶⁶ adlı

64 K. C. Belliappa, *The Image of India in English Fiction*, (Studies in Kipling, Myers, Orwell and Raja Rao) B. R. Pub. Coop., Bracton Books, Delhi India, 1991, s. 56.

65 Harry Kelsey, *Sir Francis Drake*; New Haven, Yale University Press, 1998, ss. 182-83.

66 Dante Alighieri, *Monarchia*, Scholarly Digital Editions, Sde, Edited by: Pure Shaw, Co Published with the Società Dantesca Italiana, Oxford, Corpus Christi College, 1998.

kitabından almıştır. Humphrey Gilbert, Cabot’u izlemiş ve 1583’de Newfoundland’e sefer düzenleyerek 5 Ağustos’da bölgenin İngiliz sömürgesi olduğunu ilan etmiştir. Rönesans dönemi İngiliz aristokrat, kâşif şairlerinden Sir Walter Raleigh ise Kuzey Carolina’da 1587’de Roanoke Adalarında ilk sömürgeyi kurmuştur.⁶⁷

J. A. Froude’e göre bir imparatorluk, öncelikle ticaret ve mülkiyet ya da mal edinme kaygılarından doğar.⁶⁸ Bu durum İngilizler için de geçerlidir ve İngiliz İmparatorluğu on dokuzuncu yüzyılın sonlarına doğru, baskın bir güç olarak, tüm imparatorluk ve sömürge ilişkilerini akademik anlamda da tartışmaya açmıştır. İmparatorluk Federasyon Derneği’nin aktif iki İngiliz üyesi olan Cambridge Üniversitesi Modern Tarih Bölümü’nden Sir John Seeley ve Charles Kingsley, yüreklerinde, Büyük Britanya İmparatorluğu ile sömürgeleri arasındaki uyumdan başka hiçbir kaygı taşımamışlardır.⁶⁹ Örneğin Seeley, İngiltere’nin coğrafi olarak kaçınılmaz sömürgeci yayılmacılığını ilk olarak şu sözleriyle açıkça belirginleştirir: “Bize göre, dünyanın yarısını işgal ettik, boş kafaları düzelttik ve bu bölgeleri kendi halkımızla doldurduk.”⁷⁰ Seeley gibi fanatik İngilizler, ne İngiltere’nin sömürgelerindeki savaşımlara, ne İngilizlerin Fransızlara karşı girdikleri çatışmalara ve ne de Hindistan ve Burma gibi Asya’daki sömürge ülkelerinde yaşanan kargaşalara hiçbir zaman kızgınlıkla bakmamışlardır. Seeley’e göre aslında Büyük Britanya İmparatorluğu, ele geçirdiği uzak Hindistan ve Birmanya sömürgelerinde yani Doğu’da bir bakıma kendini keşfeder ve tam manasıyla yeniden bulur. Bu ülkelerde, ilk başlarda gerçek anlamda bir devlet, otorite ve katı kurallar zinciri bulunmaması nedeniyle coğrafi olarak genişleyen Büyük Britanya İmparatorluğu bu bölgeleri kolayca ele geçirmiştir. “Biz İngiliz ırkının diğer topraklarda, sadece doğal bir

67 *Dil, Kültür ve Edebiyat Ansiklopedisi*, Yazar: Kolektif, Dergâh Yayınları, İstanbul, Cilt 1, 2010, s. 426.

68 J. A. Froude, *The English in the West Indies- 1888; or the Bow of Ulysses*, London, Longman, 1988, ss. 362–65.

69 Harper Corey Coates, *Empires of the Historical Imagination*, University of Toronto, Canada, 1999, s. 15.

70 Sir, J. A. Seeley, *The Expansion of England: Two Courses of Lecture*, London, Macmillan, (1896), 2006, s. 341.

gelişimini, uzantısını gördük. Bu ülkelerin çoğu o kadar fazla zayıf insan barındırıyordu ki; bizim yerleşimci sömürgecilerimiz, çoğunda hiçbir silahlı mücadeleye girmeden oraları büyük bir rahatlıkla istila etti.”⁷¹

Sürekli olarak sömürgeci ve saldırgan ifadelerle betimlenen Büyük Britanya İmparatorluğu’nun sömürgeci deneyimlerini düşünürken, karşısında pasif sömürge ülkelerinin hazır olarak beklediği gerçeğini de unutmamak gerekir. İngilizler, gerçek manada tam bir ülke olamamış bu uzak yerlere kendi İngiliz yöntemlerini homojen bir biçimde kurumlarıyla birlikte getirmişlerdir. Diğer bir ifadeyle, bu topraklara kendi sahip oldukları sosyal, kültürel ve siyasal gelenekleri, erkek egemen Batılı bir İmparatorluk seviyesinde büyük bir cömertlikle sundukları gerçeğini söylemekten hiçbir zaman geri durmamışlardır.⁷²

Sir Charles Wentworth Dilke de Seeley’in sömürgeci düşüncelerine koşut yorumlar yapmaktadır. Dilke **Greater Britain: A Record of Travel in English Speaking Countries** adlı gezi yazısında, İngiltere’nin Hindistan ve Birmanya gibi ülkelerdeki sömürgeci deneyimlerini büyük bir açık yüreklilikle şöyle ifade etmektedir:

“Doğu’daki büyük değişimlerin en büyük örneği Hindistan’dır. Olmayan bir ülke yeni ismiyle beraber, bizim tarafımızdan yapılmıştır. Onlar bizim demiryollarımızdır, bizim istilamızdır. Her şeyin de ötesinde; en büyük politik işimiz ise, oradakileri bizim bu işleri yapmaya geldiğimizi inandırmaya odaklanmıştır.”⁷³

Doğal, kaçınılmaz bir hak gibi görülen bu İngiliz sömürgeci yayılımının asıl hedefi, bir üstünlük kurma ve hâkim olma hırsıdır. Michael Howard’a göre, en iyi kuzey kanıyla birleşmiş ve hala yozlaşmamış olan bu İngiliz erkek ırkının temel amacı:

71 Seeley, s. 344.

72 J. A. Froude, *The English in the West Indies, 1888, or the Bow of Ulysses*, Longman, London, 1988, ss. 362–64

73 Sir Charles Wentworth Dilke, *Greater Britain: A Record of Travel in English Speaking Countries*, Philadelphia, Lippincott, 1969, s. 332.

...olabildiğince çabuk ve olabildiğince uzaklarda sömürgeler bulmak; en değerli ve enerjik bireyler olarak İngiltere’de hazırlanan bu İngiliz sömürgeci erkekleri, ayaklarının basabilecekleri en verimli topraklara yerleştirmek olacaktır. Bu sömürgeci erkeklerin oradaki sömürgelerine öğretecekleri en temel ahlaki ders ise, ana ülke İngiltere’ye bağlılıktır. Kendileri de İngiltere’nin karada ve denizde gücünün ilerlemesi için durmaksızın çalışacaklardır⁷⁴

Michael Howard ve Mary Kingsley gibi Robert Wallace da Büyük Britanya İmparatorluğu’nun Afrika, Asya ve Amerika gibi uzak coğrafyalardaki sömürgeci deneyimlerini “sömürgeci bir yayılmacılığın ötesinde, ülke dışında daha da fazla yaşanan bir despotluk ve İngiltere benzeri aristokrat bir yaşamın yeniden oluşması”⁷⁵ olarak betimlemişlerdir. Wallace’a göre İngiltere’nin sömürgeci deneyimleri ülke içinde birçok kazanımlar ve gelişmeler de doğurmuştur. Wallace’ın sınıfsal bir gruplama yaptığı şu ifadeleri, sömürgeciliğin İngiltere için önemini ve kazanımlarını daha da açıklayıcı bir niteliktedir:

“alt-üst tüm sınıflardan gelerek birleşmiş olan İngiliz erkeklerinin hepsinin asil ruhlarına minnettarız. Onların da çok iyi bildiği gibi, hepsinin eski sömürgeci ruhlarında, en alttan en üste bir zafer arayışı vardı. Sir Richard Grenville, Sir Francis Drake, Sir John Hawkins, Kaptan England, Sir Walter Raleigh ve Bartholome Roberts ki onların hepsinin silahları, süs eşyaları ve kemikleri Lopez Burnu’nda denizin altında yatmaktadır.”⁷⁶

74 Michael Howard, “**Empire, Race and War in Britain**”, *History and Imagination: Essays in Honour of H. V. Trevor-Roper*, Eds. Hugh, Llyod- Davies, Valerie Pearl, and Blair Worden. London: Duckworth, 1981, ss. 340–351.

75 Mary H. Kingsley, “Fish and Fetish: Mary Kingsley's Studies of Fetish in West Africa” *West African Studies*, Journal of Narrative Theory - Volume 35, Number 3, Fall 2005.

76 Robert Wallace, “The Seamy Side of ‘Imperialism’ ”, *Contemporary Review* 75, (June, 1999), ss. 782- 99.

Sonuç olarak Wallace'ın da kabul ettiği gibi sömürgeci deneyimler birçok İngiliz erkeğine: “mutluluk, rahatlık, zenginlik fırsatları yaratmış ve uzak ülkelerdeki bu amaçlarını gerçekleştirme olanaklarını sonsuz özgürlüklerle beraber sunmuştur.”⁷⁷

Sömürgecilik ya da emperyalizm önceleri güç kullanarak gerçekleştirilmiş olsa da, varlığını ‘öteki’ni nesneleştiren söylemler yoluyla sürdürebilmiştir. Sömürgeci söylemler, sömürge halklarını yok saymış, yok sayamadığı zamanlarda ise aşağılamış ve dışlamıştır. Sömürgeciliğin tabanını oluşturan süreç, ‘ötekileştirme’ ile kuvvetli olanın kendini ‘egemen özne’ olarak yapılandırması ve diğerini ‘nesne’ durumuna indirgemesiyle oluşturan söylemin kurulduğu bir süreçtir.

George Orwell'ın **Birmanya Günleri**, sömürülen Birmanya'da İngiliz sömürgeci değerlerinin bir tür mitolojik deneyimlerinin aktarıldığı önemli bir yapıttır. Roman gerçekte yalnızca Büyük Britanya İmparatorluğu'nun Güneydoğu Asya'daki Birmanya sömürge deneyimini sunmakla kalmayıp, İmparatorluğun genel sömürgeci erkek değerlerini, ön yargılarını, ırkçılığı, kadın-erkek eşitsizliklerini, çifte sömürülen madun kadınları, farklı kültürleri ve coğrafyaları da çok geniş bir perspektiften ele almaktadır. Bu kapsamlı içeriğinden dolayı, yapıt özellikle klasik edebiyat eksenini ile sınırlı kalmayıp, dünya tarihine ve siyaset bilimine de bir başvuru kaynağı niteliğindedir.⁷⁸ Dolayısıyla, **Birmanya Günleri** İngiliz sömürgeciliğinden ve onun sömüren ve sömürülenler üzerindeki adaletsizliklerinden söz eden uluslararası üne sahip bir romandır.⁷⁹

Roman, Büyük Britanya İmparatorluğu'nun Doğu'da uzak bir sömürgesi olan Burma'nın üst kısımlarında ileri bir kontrol noktası olan Kyauktada'da geçmektedir.

77 Wallace, s. 427.

78 L. Stephen Keck, “Text and Context: Another Look at *Burmese Days*”, **SOAS Bulletin of Burma Research**, Vol 3, No1, National University of Singapore, Spring; 2005, s.l.

79 Orwell'ın romanı ilk olarak Amerika Birleşik Devletleri'nde Harper & Brothers Yayınevi tarafından 1934'de yayınlanmıştır; Gollancz Şirketi İngiliz basımını küçük değişikliklerle 1935'de basmıştır. Çünkü Orwell'a göre roman "tamamen yaşanmış gerçeklere dayanır," Britanyalı yayıncı Orwell'dan yerlerin ve karakterlerin isminin değiştirilmesini -İngilizler ve Birmanyalılar için herhangi bir onur kırıcı durumun yaşanmaması için- ısrarla istemiştir. Kaynakça: Davies, Derek, "Heroines and Haridans (Women Leaders in Asia)", **The World Today**, 53:5 (May 1997):ss. 130-133.

Eserin baş erkek kahramanı bir kereste tüccarı olan ve on beş yıldır Burma’da yaşayan İngiliz John Flory’dır. Flory ve diğer İngiliz erkek arkadaşlarının tüm sosyal yaşamı, ülkelerinden çok uzak ve çok farklı bir kültüre sahip bu Doğu sömürgesinin küçük bir kasabasında yer alan ve romanda da çoğu olayın geçtiği yer olan, “tahtadan tek katlı, döküntü sayılabilecek kadar sıkıcı, bir yerde”,⁸⁰ yani Avrupa Kulübü’nde tek düze bir şekilde geçmektedir. Fakat işlevsel olarak romanda bu bodur bina kasabanın gerçek merkezi konumundadır. Avrupalılar için kutsal bir kale kimliği taşıyan bu yere bir Burmalının kabulü onun nirvanaya ulaşması kadar önemli bir olaydır. Flory Burma’daki yalnız ve tekdüze yaşamını paylaşacak ve renklendirecek olan bir eş, yani evlenecek bir kadın aramaktadır. Bu arayış sırasında, ileride romanın baş erkek karakterinin yok oluşunu hazırlayacak olan Burmalı yerli bir kadınla, Ma Hla May’le de çok yakın ilişkiye girer. Öte yandan, Avrupa Kulübü üyelerinden birinin kuzeni olan Elizabeth Lackersteen’in Burma’ya gelişi, evlilik planları kuran Flory’ye bu küçük kasabada en mükemmel seçeneği sunmaktadır. Romanda dikkatleri çeken diğer bir konu da “Kyauktada sulh yargıcı”⁸¹ U Po Kyin’in tarihinde hiçbir zaman bir Birmanyalı’nın kabul edilmediği Avrupa Kulübü’ne bir Birmanyalı esmer erkek olarak kabul edilme çabaları ve bu çabalar doğrultusunda sergilediği ayak oyunlarıdır. İki farklı topluluk arasında adalet dağıtan önemli bir sulh yargıcı rolünü oynayan sinsi karakterli U Po Kyin, hayranı olduğu ve sayelerinde güç kazandığı Batılı beyaz hemcinslerinin Avrupa Kulübü’ne giren ilk Doğulu siyah erkek olmak için, Flory’nin yakın arkadaşı olarak bilinen ve belki de Flory ile yakınlığından ve mesleki konumundan dolayı bu kulübe girmeye en yakın aday olan Doktor Veraswami’yi, emellerine ulaşma yolunda bir engel olarak görmüş ve onu bu anlamda devre dışı bırakmaya çalışmıştır. Roman ülkesinden çok uzaklarda küçük bir sömürge olan Burma’daki yaşamında hiçbir zaman mutlu olamayacağını anlayan baş erkek kahraman İngiliz John Flory’nin intihar etmesiyle son bulmaktadır.

80 George Orwell, *Birmanya Günleri*, s. 23.

81 A.g. y., s. 1.

Birmanya Günleri derinlemesine incelendiğinde yapıtın içindeki kadın-erkek tüm karakterlerin genel bir eğilim olarak ‘ırkçı’ ve ‘cinsiyet ayrımcı’ bir imgeyi oluşturmak üzere çizildiği görülür. Kitap, yalnızca kaba kas kuvvetine dayalı sömürgeci erkek gücünü ve onların sonsuz sömürgeci planlarını vermekle kalmaz; aynı zamanda olumlu ve olumsuz tüm özellikleriyle Myanmar insanından da söz eder. Baskın Oryantalist değerler, beyaz erkek eksenli cinsiyetle ilgili ön yargılar, Birmanya’nın erkek egemen kültürü ve madun yerli kadın gibi konular da romana sürükleyici bir hava katan diğer önemli unsurlardır.

Alok Rai’e gore George Orwell sömürgeciliğe karşı duyduğu nefreti ortaya koymak için bu romanı yazmıştır.⁸² Romanın başkahramanı Flory’nin yaşadığı evin  evresi, Hristiyan ezarlığı ve kilisesi gibi özde kendine ait olmayanı kendine ait hale dönüştüren sömürgeci Batı’nın izlerini barındırır. Yine bölgedeki Avrupa Kulübü’n n “aslında kasabanın gerçek merkezi”⁸³ olması, Kyauktada kasabasının Avrupa merkezcilik karşısında yenilgisinin yanı sıra, kasabanın kendini temsil edemeyişinin ve temsilini sömürgeci g  lere bırakışının bir göstergesidir. Hristiyan misyonerliği bu yerinden edilmişliğin dinsel boyutunu teşkil ederken, Avrupa merkezci sömürgeci anlayış ve onun etkin söylemi, yayın organları aracılığıyla da yukarı Burma’yı bilgi yönünden de ele geçirmiş ve radikal gruplar tarafından  ıkarılan ‘Burmalı vatansever’ adlı Burma milliyetçisi sömürge karşıtı tek bir yayının dışında yerli Burmalıyı temsil edecek herhangi bir yayın organı kalmamıştır.

 tekileştirilen yerli Birmanyalı imgesi alışıldık şarkiyatçı söylemler etkisinde biçimlenen esmer    nc  Dünyalı tiplmesiyle uyumluluk içindedir. Romanda Avrupa Kulübü’nde ve beyaz İngilizlerin hizmetinde  alıştırılan Burmalı hizmetçiler, Birmanya halkına sömürgeci sistemin yüklediği ikincil rollerin canlı temsilcileridir. Bu bağlamda yapıt,  teki Doğuluyla özdeş tembellik, geri kalmışlık, kendini yönetmekten yoksun olma, başkaları tarafından yönetilmeye gereksinim duyma ve

82 Alok Rai, “Colonial Fictions: Orwell’s Burmese Days”, **Economic and Political Weekly**, **Vol.18, No:5**, (Jan. 29,1983), ss. 47–52.

83 George Orwell, **Birmanya Günleri**, s. 23.

cinsel düşkünlük gibi sıfatları içinde barındıran ve bunlardan rahatsızlık duymayan sömürgeleştirilmiş insan örneğini baştan kabullenmiş Avrupalı tipler içerir. Bu tipler, Birmanyalı özneleri sömürülmeye elverişli, tembel ve geri kalmış ve dolayısıyla ilerlemeci Batı insan modeli karşısında insanlığı bile tartışmalı hale gelen vahşi yaratıklar olarak görme eğilimindedirler. Birmanya yeraltı ve yer üstü kaynaklarının yanı sıra insan kaynaklarını da sömürüye açan bir ülke olarak betimlenir.

Birmanya Günleri'nin, sömürgeci bakış açısına daha ağırlıklı yer verdiği Avrupa merkezci görüş ve düşünceleri yerli Birmanyalıların ağzından da aktarma yoluna başvurduğu odaklar, Birmanya'nın sömürgeleştirilmesinde paranın ve ekonomik çıkarların oynadığı önemli roller romanın sıklıkla dile getirdiği gerçekler arasındadır. Batı, rasyonel düşünüşün etkisiyle sürekli olarak galip gelen güç şeklinde betimlenir, çünkü karşısındaki Doğu, yani Birmanya, gelenekler, efsaneler ve mitlerle yani rasyonel olanın karşıtıyla ve doğaüstüyle yaşamaktadır.

Yapı bozumcu eleştirel yöntem ışığında ele alındığında, **Birmanya Günleri**, sömürü, otorite, cinsiyet ayrımcılığı ve ırkçılık konularını içeren yirminci yüzyılın temel bir yapıtı olarak ilgi çekmektedir. Benzer bir çıkarım yapan Cooper ve Stoler'a göre de roman, "genelde İngilizlerin Birmanya'daki sömürgeci emperyal kültürlerini ve deneyimleri mitolojik olarak sunmaktadır."⁸⁴ Orwell roman boyunca bir taraftan sömürgeciliğin ve emperyalizmin insanlık dışı uygulamalarını resmetmeye çalışırken, diğer taraftan bu sömürgeciliğin sistematik yıkıcı etkilerini yalnızca ırkçılık, sömürgecilik ve cinsiyet ayrımcılığına dair kalıplara sokmadan çok daha geniş bir çerçeveden insana özgü ve psikolojik boyutlarıyla ele almaktadır. Romanda merkezi olay örgüsünü sömürgeciliğin temsilcisi beyaz karakter Flory'nin yalnızlık trajedisi biçimlendirirken, yakın arkadaşı ve emperyal değerlere tüm kalbiyle bağlı yerli karakter Dr. Veraswami ve diğer yerli bir karakter olan düzenbaz Sulh Yargıcı U Po Kyin önemli kişiler olarak okuyucunun zihninde yer almaktadır.

84 Frederick Cooper and Ann Laura Stoler, *Tensions of Empire: Colonial Cultures in a Bourgeois World*, Berkeley, 1997, s. 163

Flory bir taraftan ırkçı İngiliz sömürgeci değerleri taşıırken, diğer taraftan da emperyalizmin temsilcisi olarak sömürgeciliğin sunduğu tüm olanakları kullanmaktan geri kalmamaktadır. Bu durumu Birmanyalı yakın arkadaşı Dr. Veraswami'ye de şu sözleriyle açık seçik ifade etmektedir: “Herkes gibi ben de para kazanmak için buradayım. Benim karşı çıktığım şey şu beyaz adamın sorumluluğu palavrası. Pukka sahib* rol yapıyor...”⁸⁵

Flory Avrupa Kulübü'ndeki sömürgeci beyaz dostlarından sıkılarak, yakın arkadaşı olan Birmanyalı doktora yukarıdaki ifadelerle bir bakıma içtenlikle içini dökerek günah çıkarmakta ve yaşadığı tüm karmaşık psikolojik ve insana özgü ikilemleri dışa vurmaktadır. Yazar, Flory karakterinde bir yandan Batı'nın acımasız, sömürgeci, vahşi ve materyalist değer yargılarını vurgulamaya çalışırken, öte yandan arada kalan ve yalnızlığa itilmiş farklı bir kültürden olan ve gerçekte çok güçlü görünse de oldukça çaresiz bir insanın iç hesaplaşmalarının ve kaçamadığı ölümcül sonuçların bunalımlarını açığa vurur.

Flory'nin yerel halktan Birmanyalı esmer kadın-erkek hizmetçileri vardır ve bunlar kasaba merkezinde büyük bir evde yaşayan beyaz İngiliz ev sahiplerine yemek pişirmekte ve onların tüm gündelik işlerini sorgusuz sualsiz yapmaktadırlar. Bekâr bir erkek olan John Flory'nin özel hizmetkârı Ko Sla ile gündelik ilişkilerinde, Ko Sla'nın Flory'nin ihtiyaçlarını gören biri olarak betimlendiği dikkatleri çekmektedir:

Flory'ye çok bağlıydı. Masada kendisinden başka kimsenin Flory'ye hizmet etmesine, kimsenin onun silahını taşımasına Ko S (asıl adı Maung San Hla'ydı; Ko S bir kısaltmaydı) kısa boylu, geniş omuzlu, köylü görünüşlü, çok esmer tenli ve bıkkın yüzlü bir

* **PukaSahib:** (PUCK-uh SAH-ib veya SAHÎB) Kökeni Arapça 'efendi, muhteşem adam/gerçek, hakiki, Avrupalı beyefendi, sömürgeci'. Avrupalı bir firma ya da şirketin beyaz Avrupalı temsilcisi anlamına gelen bu sözcük, resmi olmayan Hintçeden alınmıştır, Hintçe 'pişirilmiş' manasına gelir. Genelde Büyük Britanya İmparatorluğu'nun dünya üzerindeki beyaz erkek temsilcileri için kullanılan politik bir ifadedir. Freedman, M; *Race Against Time*, 1953, Gold Plague, London, s. 42.

85 George Orwell, *Birmania Günleri*, s. 46

Burmalıydı. Siyah bıyığı dudaklarının çevresinden aşağı kıvrılıyordu ama Burmalıların çoğu gibi hiç sakalı yoktu. Flory'nin Burma'ya ilk geldiği günden beri onun uşağıydı. Yaşları aynıydı, aralarında yalnızca bir ay fark vardı. Çocuklukları birlikte geçmiş, beraberce bataklık ördeklerinin peşinde koşmuş, machan'da yan yana oturup hiç gelmeyen kaplanları beklemiş, binlerce kampın ve yürüyüşün rahatsızlıklarını paylaşmışlardı; sonraları Ko S'la Flory'ye kızlar bulmuş, onun için Çinli tefecilerden para almış, sarhoş olduğunda yatağına taşımış, ateş nöbetlerinde ona bakmıştı. Ko S'nın gözünde Flory bekâr olduğu için hala büyüyememişti, oysa Ko S'la evlenmiş, beş çocuk sahibi olmuş, yeniden evlenmiş ve iki karılı yaşamın o anlaşılmaz kurbanlarından biri olmuştu. Bekârlara hizmet eden bütün uşaklar gibi Ko S'la da tembel ve pisti, ama ya da binerken midillisinin başını tutmasına izin vermezdi.⁸⁶

Yalnız bir sömürgeci erkek olan Flory aynı zamanda yerel halktan Ma Hla May adında gizli bir metres edinir. Orwell'ın güçlü temel karakter portresinin iç ızdırapları ele alındığında Britanyalılar ve Birmanyalılar arasında ırkçı ve tüm kültürel ret ve ayrımlar ikili ilişkilerde oldukça belirginlik kazanmaktadır.

Flory her ne kadar beyaz sömürgeci Batılı biri gibi kendi hâkimiyetini kurup, yerli sevgilisini de hegemonik bir erkek olarak kontrol ediyor gibi görünse de, aslında bu geri veya Üçüncü Dünyalı sayılan sömürge yerlisi kadın, Flory'nin bir 'İngiliz Hanımefendisi' olan, Elizabeth Lackersteen ile gerçekleşebilecek tüm derin evlilik düşlerini yıkan biridir:

Rezil kadın bağırarak Flory'nin ona neler yaptığını bütün ayrıntılarıyla anlatıyordu:

“Bana bakın beyaz adamlar; kadınlar, siz de bakın! Bakın beni ne hale getirdi! Şu üzerimdeki paçavralara bakın! Ve şimdi orada oturuyor. Korkak yalancı beni görmemiş gibi yapıyor. Kapısının

86 A.g. y., ss. 59–60.

önünde bir sokak köpeği gibi açlıktan ölmeye bıraktı beni!
Binlerce kere öptüğün şu bedene bak bir-bak-bak!”⁸⁷

Bu kişisel özel durum aynı zamanda ülkedeki genel bir durum ile benzerlik arz etmektedir. Yani, Flory’nin ölümcül sonunu hazırlayan, çoğu zaman Flory tarafından hakaretlerle ve konuşmalarla yönetilmeye çalışılan ve ruhsal ve fiziksel olarak sömürülen Burmalı metres Ma Hla May’in durumu ile Birmanya’yı kontrol etmede zaman zaman yetersiz veya zayıf kalan ve bu yüzden sürekli geçici söylemler üretmeye çalışan, hatta bazen de yerel insanlarla yüz yüze gelen sömürgeci ve ırkçı Britanya yönetimi arasındaki paralellik açıkça görülmektedir. Bunun da ötesinde, Orwell’in ortaya koymaya çalıştığı ‘ötekilik’ ve başkalarına tahammül edememe felsefesinin sınırlarıyla birleştirdiği John Flory’nin özellikle Elizabeth Lackersteen’a olan aşkı bir bakıma Burma’nın saf ve Doğulu değerlerine karşı, sömürgeci Batılı elitizm ve ırkçılık temalarını ön plana çıkarmaktadır.⁸⁸ Benzer biçimde Flory’nin küçük maddi çıkarlar ve bedeller karşılığında yerli karakter Ma Hla May’i cinsel açıdan sömürmesi ve tüm bunları yaparken de onu susturmaya çalışması ile İngiliz sömürge otoritesinin Birmanyalı insanları özellikle yönetime karşı çıkanları cezalandırma yoluna gitmesi arasında da benzerlik görülmektedir. Benzerlik arz eden bu durumu Orwell, Flory ve Ma Hla May arasında şöyle betimlemeye çalışmaktadır:

Flory’nin teninin beyazlığı onun için büyüleyici bir şeydi, çünkü hem çok garipti hem de onda bir güç duygusu uyandırıyordu. Böyle anlarda Flory’ye mide bulandırıcı ve korkunç görünüyordu. Tek istediği Ma Hla May’in bir an önce gözünün önünden uzaklaşmasıydı.

“Çık dışarı,” dedi.

Ma Hla May ağzından sigarasını çıkarıp Flory’ye vermeyi denedi. “Niçin efendim benimle seviştikten sonra hep kızgın oluyor?” dedi.

87 A.g. y., s. 300.

88 Timothy Garton Ash, *Orwell in 1998, The Complete Works of George Orwell*, edited by Peter Davison, assisted by Ian Angus, by Sheila Davison
London: Secker and Warburg, (20 volumes), U.K., 22 October 1998, s.75.

“Çık dışarı,” diye yineledi adam.⁸⁹

Romanda tüm sosyal değerler ve gelişmeler yalnızca ırkçılık konusu üzerine oturtulmaz, aksine birçok anlamda dikkatler ‘ötekilik’ üstüne çekilmektedir. Birçok durumda kadının, özellikle de Üçüncü Dünyalı sayılan yerli kadının toplumdaki kimliği ve varlığı büyük bir baskı altındadır. Ma Hla May örneğinde görüldüğü gibi, Birmanyalı esmer kadın her ne kadar Batılı beyaz bir erkeğin metresi olsa da sürekli olarak ırkçı aşağılamalara ve emperyalist beyaz hemcinslerinin ve de kendi öz aile fertlerinin her alanda baskılarına maruz kalmaktadır.

Roman, başkahraman John Flory’nin karmaşık ilişkileri ve bunalımlı ruh dünyası üzerinde kurgulanmıştır. Çoğu zaman tutku ve davranışlarında gelgitler yaşayan Flory, yerli arkadaşı Dr. Veraswami ile olan yakın ilişkisinde bile, bazen ırkçı, ikiyüzlü, bencil ve çıkarıcı hareket ve ifadeler ortaya koymaktadır:

“Elbette bunu reddetmiyorum,” dedi Flory, “ülkeyi belli bakımlardan modernleştirdik. Bunu yapmak zorundaydık... Zaman zaman iki yüzyıl sonra bütün bunların... “ ayağını ufka doğru salladı, “ormanların, köylerin, manastırların, pagodaların hepsinin yok olacağını düşünüyorum.”⁹⁰

Flory’nin hayal kırıklıkları çocukluğundan okul yıllarına ve gençlik dönemindeki mücadelelere kadar uzanır. İngiltere’de kendine uygun sosyal bir statü bulamamasından dolayı, kariyerini Britanya İmparatorluğu’ndan çok uzaklardaki bir Doğu sömürge köşesi Birmanya’da ülkesine ve Kralına hizmet etmekte bulmuştur. Ahlaki çöküntülerinden dolayı etik olmayan davranışlar sergilemiş, İmparatorluğun yöneten ve yönetilen ilişki çizgisini aşmış, Ma Hla May ve özellikle de yakın arkadaşı Doktor Veraswami ile ilişkisinde kulüpteki arkadaşlarına göre ırkçı ve sömürgeci Avrupa Kulübü kurallarına da karşı gelmiştir. Flory’nin heyecanlı ve

89 George Orwell, *Birmanya Günleri*, s. 63.

90 A.g. y., s. 50.

hezeyanlı yapısı, yaşadığı depresyonlar, aşk yenilgileri, problemleri, İngiltere ve Burma'daki evlerinde verdiği mücadeleler ve doğum lekesi⁹¹nden beri yaşadığı tüm ayıpları, utançları, ahlaksal açıdan İmparatorluğa uygun olamama hissi ve Birmanya'da yaşadığı çatışmaları gibi olaylar onun acı ve mutlak sonunu hazırlamıştır.

Flory'nin Birmanya kültürüne karşı olan yakın ilgisi, onu Birmanyalı Doktor Veraswami ile Avrupa Kulübü'nün olağan gündelik sıradanlığı içinde bulamadığı, yerli ve beyazlar arasında pek de rastlanmayan entelektüel tartışmalara sürüklemiştir. Asyalı Doktor'un konuşmalarını ve dostluğunu, vatandaşı ırkçı Ellis'in Avrupa Kulübü'ndeki tüm çirkin ifadelerine ve aşağılamalarına tercih etmiştir. John Flory bir İngiliz sömürgeci olarak, sosyal ilişkilerinin ve zamanının çoğunu Avrupa Kulübü'nde geçirmek zorunda kalmıştır. Fakat bu kulüpte Ellis ve diğer Avrupalılarda rastladığı aşırı ırkçı söylemler gerçekten onu rahatsız etmektedir. Flory bir taraftan bu kulübe karşı zaman zaman kin duyarken, diğer taraftan kulüptekilerin Burma'da yaşayan sahipler veya İmparatorluk görevlileri hakkındaki düşüncelerini duyunca, kendini kulübe ve üyelerine karşı sorumlu hisseder.⁹²

Romanda Flory, U Po Kyin, Dr. Veraswami, Elizabeth ve Ma Hla May gibi öne çıkan İngiliz ve Birmanyalı kadın-erkek karakterlerin yanı sıra, Ellis, Bay ve Bayan Lackersteen, Maxwell, Verrall ve Bay Macgregor gibi isimler de sömürülen Burma'da Orwell'ın akılda kalan diğer önemli Avrupa Kulübü üyesi karakterleridir.⁹³ Britanya sömürgeci gücünün en önemli sembolü olan Avrupa Kulübü üyeleri, bu bölgeleri yağmalayışlarına kendilerince tamamen iyi niyetle

91 Flory, on beş yıldır Burma'daydı. Burma'da kamunun yargısına karşı çıkmayı öğrendi. Ama asıl sorunu eskilere gitmekteydi. Annesinin karnındayken, şans onun yanağına mavi bir doğum lekesi koymakla başlamıştı. Doğum lekesinin ilk etkileri, düşündüğünde çok acıydı. Dokuz yaşında ilk kez okula gittiğinde, gözlerini dikip bakan oğlanlar ve bağırانlar hep olmuştu. Bir okul şairi Flory'nin hakkında bir şiir yazana kadar takma adı: Mavi surat olmuştu.

“Yüzü de bir maymun kıcına benzer” gibi fiziksel görünümünü aşağılayıcı ifadelerle kariyerine başlayan John Flory, ilerideki sömürgeci hayatında da, bu çocuksu ayıplamaların derin psikolojik izlerini taşıyıp, yalnız, kaybeden bir erkek olarak görüntü vermektedir A.g. y., s. 74.

92 A.g. y., ss. 71- 84.

93 Dirks Nicholas B, *Colonialism and Culture*, University of Michigan Press, U.S.,1992, s. 28.

yapılmış eylemler görüntüsü kazandırmaya çalışmaktadırlar. Fakat bazen tüm bu ideal ve iyi niyet düşünceleriyle hareket etme girişimleri İngilizlerin daha önceleri kafalarına kazınmış olan inancını değiştirememektedir. Roman boyunca birçok Batılı karakter Birmanyalıları, ‘terbiye edilmesi ve sürekli gözlenmesi’ gereken küçük birer çocuk olarak görmektedir.

Britanyalı sömürgecilerin kültürel olarak kendilerinde doğuştan hissettikleri bu üstünlük duygusu, sömürgecileri, sadece Doğuluları yönetme ve onlara her alanda sürekli olarak üstün ve baskın olma hırsına sürüklemekle kalmayıp, bir bakıma Birmanyalıları karşı oldukça acımasız bir ırkçılık uygulamalarına da neden olmuştur. Tüm bu düşüncelerin sonucunda Britanyalılar, Birmanyalıları insana benzemez hayvani yaratıklar olarak görmüşler ve onlara sık sık emirler vererek onları bir Avrupalının yapmakta zorlanacağı en ağır koşullarda çalışmaya zorlamışlardır. **Birmania Günleri**’nde Birmanyalıların birçoğu, Batılılar için tamamen bir baş belası olarak betimlenmiş ve hiçbir kendi ana vatanlarında kurulan bu Avrupa Kulübü’nün küçük topluluğuna tam olarak girememiştir. Avrupalı John Flory’nin, Birmanyalı esmer bir yerlinin bu beyaz Avrupa Kulübü’ne girme önerisi bile, başta Bay Ellis olmak üzere beyazların genel kızgın görüşünü açık seçik ortaya koyar:

(Ellis): “Canı cehenneme! Yeniden şu konuya girmeyeceğiz herhalde, öyle değil mi? Bütün olan bitenlerden sonra kulübe lanet olası bir karayı üye yapmayı mı tartışacağız bir de! Aman Tanrım, Flory bile artık bundan vazgeçmiştir!”⁹⁴

Ellis’in bu satırlardaki ırkçı ve kızgın ifadeleri ve sürekli olarak kullandığı aşağılayıcı sözler bir bakıma genel İngiliz sömürgeci beyaz güçlerin yerlilere karşı kendilerini ne kadar üstün gördüklerinin ve onların bir bakıma ‘kurtarıcıları’ saydığı beyaz adamlarla hiçbir şekilde iletişim kuramayacaklarının açık bir göstergesidir. Romanın birçok sahnesinde Birmanyalılar, gerek duyulduğu zaman, İngilizler

94 George Orwell, *Birmania Günleri*, s. 256

tarafından çoğu zaman araştırılmadan suçlanır, bir günah keçisi olarak görülür ve acımasızca, en ağır biçimde kolaylıkla cezalandırılır. Örneğin, bir İngiliz rütbeli askeri olan Maxwell hiçbir neden olmaksızın iki Birmanyalıyı katlettikten sonra kurbanların iki akrabası tarafından öldürülür. Birmanya'daki İngilizlerin en üst rütbeli subayı General McGregor ise gerçek suçluları bulmak yerine emrindeki diğer subaya şöyle emreder:

“Pekâlâ, Tanrı aşkına bu kez onları konuşur. Lanet olası yasalara aldırma. Onları döve döve konuşur. İşkence yap yaparsan yap. Eğer tanıklara rüşvet vermek istiyorsan benden de iki yüz papel çıkar.”⁹⁵

Gerçekte bu örnekten de açıkça görülebileceği gibi sömürgeci İngilizler, Birmanyalılara kendi Avrupalı insanlarına uygun görmedikleri tutum ve davranışlarda bulunarak onları tamamen ahlak dışı ve aşağılayıcı bir ortama hapsederler. İngilizler yıllarca Asya'yı veya Doğu'yu fethedilecek uzak sömürgeler olarak görmüş ve yalnızca onların ülkesine yerleşip onları sömürmekle kalmayıp, yerli halkın öz kültürlerini bir bakıma reddedip yok saymış ve yerlileri kendi kültürlerine yabancılaştırıp ondan olabildiğince de uzaklaştırmıştır. Doğulu saf insanların Britanyalı sömürgecilere karşı bu derece pasif ve sessiz kalmalarının en büyük nedeni ise onları arkadaşları ve koruyucuları olarak düşünmeleridir. Başlangıçta bu mutlak teslimiyet, zamanla Doğuluların İngilizleri yakın gözlemleriyle yerini bazen meydan okumaya, alay etmeye ve bazen de hor görmeye bırakmıştır. Bu durum Orwell'ın İmparatorluk Polisi olarak Doğu'da çalıştığı yıllardaki anılarında şöyle aktarılır:

Bir gün İmparatorluk Polisi olarak çalışırken Hintli bir yerli bir fil tarafından ezilmek üzereydi. Tüfeğimi elime aldığım da binlerce yerli beni izliyordu. Korktum. Eğer fili vuramasaydım üstlerim

95 A.g. y., s. 264

bana çok kızacaklardı. Ayrıca fili vuramasaydım yerliler de benle kahrolası bir zenci için (yerli) alay edeceklerdi. Sonunda kahrolasını vurdum ve ilk başta filin sahibi bana kızdı, ama daha sonra ben gene yasal (sömürgeci) haklarıma sığındım ve her şeyin ötesinde bana kızan basit bir zenci yerliydi. Her şeyin de ötesinde gene de korktum, çünkü eğer yerliler kızıp benimle alay etseydi orada yapabileceğim hiçbir şey yoktu.⁹⁶

İngilizlerin dışa vurulmayan tüm bu korkuları kısa bir sürede tamamen değişmiştir. Orwell'ın buradaki derin endişeleri, aslında emperyalist ve sömürgeci güç kontrolünün kaybolma duygusunu simgeler. Britanyalılar sömürgelerinin ekonomileri ve politikalarını kendilerince kontrol ederken, Hintlilerin kendilerini farklı görmelerini bazı durumlarda engelleyememişlerdir. Bir dönem birçoğu için kurtarıcı, hatta Tanrı gibi görülen sömürgeci İngilizler, sonraları yanlış sömürgeci uygulamalarıyla, üzerine taş ve sopayla saldırılan, hatta bazen de tükürülen bir hedef tahtası haline dönüşmüşlerdir. Yerliler zamanla İngiliz yasa ve mahkemelerinin tüm yetkileri kendi Batılı çıkarları adına yönlendirdiği gerçeğini kavramışlardır. Bu yüzden de binlerce Doğulu, Asyalı, Hintli ve Birmanyalı kendi eşit adalet sistemini peşinde koşmuştur. Bu durumu açıklayan en dikkat çekici olay ırkçı Ellis'in yerli genç bir çocuğun gözüne şiddetle ve adeta kör edercesine dövmesiyle yaşanır. Sömürülen yerliler, Britanya mahkemelerinde esmer Birmanyalılar için adalet ve eşitlik kavramlarının olmadığını anladıkları için binlerce yerli Ellis'in evinin önünde toplanır ve isyancıların elebaşı John Flory'ye şöyle der:

(Adam neşeli bir sırtışla ve pek de saygısızca olmayan bir tavırla yanıt verdi) “Sizinle bir hesabımız yok ming yi(bayım). Biz kereste tüccarı Ellis (Elit diyordu) için geldik. Bu sabah dövdüğü çocuk kör oldu. Ellit'i cezalandırmamız için bize teslim etmeniz gerekiyor. Geri kalanlarınıza bir şey olmayacak.”⁹⁷

96 Harcourt Brace Jovanovich, *The Orwell Reader*, - George Orwell, New York, U.S. , 1956, s. 9.

97 George Orwell, *Birmanya Günleri*, s. 271

İngilizlerin ırkçı tutumları ve kendilerince aşağı ve farklı gördükleri kültürleri yok sayma düşünceleri, birçok durumda yerli halkı da kendi içinde bölmüştür. Bu koşullar altında bazı yerliler, baskıcı İngilizleri artık önceleri olduğu gibi memnuniyetle karşılamazken diğer birçoğu da İngilizleri yakın arkadaş ve yerli toplumlarının ulaşılmaz ideal kahramanları olarak görmüşlerdir. Diğer bir ifadeyle, Birmanya toplumunun büyük bir kısmı sömürgeci İngilizlerden birçok konuda sıkıntılar çekse de, kayda değer bir grup İngiliz sömürgecilerle savaşmak yerine onları her açıdan desteklemeye devam etmiştir. Bu tür algılamaların en tipik örneği Doktor Veraswami'nin tavırlarında görülmektedir. Yerli Doktor Veraswami ve İngiliz John Flory sömürgeci Avrupalıların Birmanya'da bulunma nedenlerini konuşurken, Flory bir İngiliz olarak, özeleştiri yapıp, Batılıların ülkede sırf para ve sömürü için bulunduklarını itiraf ederken bile Asyalı Doktor Veraswami İngilizleri, yani Batılıları överek kraldan daha çok kralcı bir tutum sergilemektedir:

Dostum, dostum. Doğulu karakteri unutuyorsunuz. Bütün tembelliğimiz ve boş inançlarla bizi geliştirmek nasıl olanaklı olabilir? En azından bize yasa ve düzen getirdiniz. Hiç sapmayan İngiliz adaleti ve Pax Britannica! (İngiliz Barışı)⁹⁸

Dr. Veraswami'ye göre, kendi gibi tüm Birmanyalılar İngilizlere çok şey borçludur. Bu düşünceler doğrultusunda Veraswami eskiden beri sömürgeci Britanyalıları oldukça büyük bir sadakat beslemekte ve bu sadakatının sonucunda da, Batılılar tarafından ödüllendirileceğine inanmaktadır. Diğer birçok Birmanyalı da Veraswami gibi aynı düşünceleri taşımakta ve kendi düşüncelerini geleneklerini ve kültürlerini bir kenara iterek, sömürgeci İngilizlerin kendilerine verdikleriyle yetinerek sürekli olarak İngilizlere hizmet edip onları hoş tutmaya çalışmaktadır. Daha uç örneklerde ise, Birmanyalılar İngilizleri insanüstü muhteşem yaratıklar olarak görmektedir. Romanın başkahramanı Flory'nin hizmetçisi Ko Sla, sadık bir

98 A.g. y., s. 49.

Birmanyalı hizmetçi olarak tüm yaşamını İngiliz Efendisi John Flory'ye adar. Ko Sla, kendini sadece Flory'ye adamakla kalmayıp, romanda onu ayrıca “Bir Tanrı” olarak da tanımlar.⁹⁹ Birmanyalılar arasında yalnızca sömürgeci İngiliz efendilerine hizmet etme yarışı yoktur. Birmanyalı yerliler, bir taraftan bu mutlak otoriteye hizmet etmekte, diğer taraftan da sadık hizmetkârlar olarak İngiliz sahiplerine kendi içlerinden çıkararak karşı gelmek isteyen vatandaşlara karşı büyük bir hizmet aşkıyla savaşmaktadırlar. Bu durumdan dolayı da roman boyunca hem beyaz Batılılar, hem de esmer Birmanyalılar sürekli olarak bir mücadele içinde, büyük kargaşalara tanık olurlar. Romanda fiziksel, ruhsal, dış ve iç çekişmelerin olmadığı, karşıtlık ve farklılıkların yaşanmadığı hemen hemen hiçbir yer yoktur. Tüm bu kargaşa ve mücadeleler sonunda, yazar çoğu zaman zafer kazanan karakterlerini kazanımlarıyla birlikte ve kaybeden karakterlerini ise trajik sonlarıyla macera dolu hayatlarıyla sunar.

Sömürgeci girişimler Birmanya'nın eko sistemini bozan ve hatta yok eden yıkıcı eylemler de barındırır. Birmanya'nın tüketilen eşsiz tik ağaçları ülkenin yaşam garantisinin elinden alınması anlamına gelmektedir. Flory'nin yaşamak için Birmanya'nın boğucu ve bunaltıcı bir dünya olduğunu düşünmesi, ülkenin sömürgeci eylemlerin ardından bozulan yaşam koşullarını değişken olarak düşündürür. Yalnızca bitkiler değil, keyfi olarak avlanan hayvanlar da sömürgeci çevre yıkımının örnekleri arasındadır. Doğanın dengesinin bozulması Birmanya'nın bir gerçeği olan melezlik olgusunda da kendini gösterir. Ülkenin cinsel sömürüsüne örnek teşkil eden ve Elizabeth'in ilk gördüğünde şaşırarak Flory'ye sorduğu Burmalı melez ırkın ortaya çıkışının asıl sorumluları da Birmanya'da misyonerlik ve dinsel faaliyetler için bulunan beyaz rahipler ve diğer sömürgeci erkeklerdir. Yok edilen çevre insanların artık nefes alamadığı bir dünyanın ortaya çıkmasına yol açarken bu durumun otomatik olarak sömürgecilik öncesi ve sonrası yaşam biçimleri arasında karşılaştırma yapılmasına yol açtığı da görülmektedir.

99 A.g. y., s. 59.

Sömürgecilik iddia edilenin aksine Birmanya'ya özgürlük ve demokrasi getirmemiş, kölelik ve sahiplik kurumlarını daha da güçlendirmiştir. Romanda Elizabeth ile Flory'nin beraber gittikleri bir geleneksel Birmanya müzikli tiyatro-(pwe) gösterisinde gösterinin tam ortasında hiçbir neden olmaksızın kalkıp gitmeleri de sömürgeci Batılıların yerli kültürü yok saymalarının bir göstergesidir.¹⁰⁰ Sömürgeci anlayış ötekini kültürel olarak da yok sayarak 'ben' (self) olanı tanımlamayı sağlar. Katliam ve fiziksel saldırılar da sömürgeci egemenlik anlayışına dâhil olan uygulamalardır. Yapıtta Maxwell'in bir esmer erkeği öldürmesi¹⁰¹ ve ırkçı Ellis'in Burmalı bir okul çocuğunun tek gözünü bir yumrukta kör etmesi bunun tipik örnekleridir.¹⁰²

100 A.g. y., s. 120.

101 A.g. y., s. 261.

102 A.g. y., s. 267.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
KADIN-ERKEK İLİŞKİLERİ BAĞLAMINDA FARKLI BİR SÖMÜRÜ
ÖYKÜSÜ VE MADUNLUK

Birmanya Günleri'nin başkahramanı John Flory bir kereste tüccarı olarak zaman zaman İngiliz sömürge varlığını ve değer yargılarını kısmi bir eleştiriye tabi tutsa da, yine de Doğu'ya ilgisini gizleyemeyen ve egemen gücü temsil etmenin bir ayrıcalık olduğunu kabul eden beyaz bir Avrupalıdır. Yüzündeki lekenin yol açtığı kusurlu görünümü kendisinin kompleksli bir kişiliğe sahip olmasına neden olmasının yanı sıra sembolik anlamda sömürgeci yanlış uygulamaların bıraktığı bir kara leke olarak da düşünülebilir. Orwell'ın, olumsuz özellikleri olan bu korkak kahramanı bir taraftan evlenmek istediği ideal beyaz İngiliz kadın Elizabeth'i evliliğe ikna etmeye çalışırken, diğer taraftan uygar Batılı sahiplerin sömürgeci kurallarına da zaman zaman uymayarak, Burma ile karmaşık yakınlıklar kurduğu için romanın sonunda bütünüyle kaybeden zayıf bir sömürgeci erkek karakterine dönüşmüştür. Alok Rai'ye göre Flory tiplemesi sömürgeciliği ele alan romanlarda karşımıza çıkan geleneksel kahramanlardan bir kopuşu temsil eder.¹⁰³ Bu yönüyle Flory sömürgeci kurgusal yapıtlardaki geleneksel güçlü beyaz adamın karşıtı olan kararsız bir tiptir.

Birmanya'da acı günler geçiren Orwell'la benzeşen yönleri bulunan ve bu nedenle bir tür yarı otobiyografik roman kahramanı olan Flory, romanda çoğu zaman pasif, yalnız, yenik bir sömürgeci erkek konumundadır ve sürekli olarak okura İngiliz sömürge sistemini sorguladır. Yakın ilgi duyduğu Elizabeth'e bu yöndeki düşüncelerini; her ne kadar ondan onay ve takdir görmese de açıkça dile getirir:

(Flory Elizabeth'e yönelerek): Ah ben kurallara karşı gelirim
 bazen. Demek istediğim hiçbir puka sahib'i onlarla konuşurken

103 Alok Rai, "Colonial Fictions: Orwell's *Burmese Days*", **Economic and Political Weekly**, Vol.18, No:5. Jan. 29,1983, s. 49.

göremeyeceğinizdir. Ama anlıyorsunuz ya ben -arada sırada, cesaret bulduğum zamanlar- bir puka sahib olmamaya çalışıyorum.¹⁰⁴

Her ne kadar sömürgeci ticari amaçlarla Birmanya’da bulunsa da Flory zaman zaman Birmanya’daki konumunu sorgulamak zorunda kalır. Ülkesinden uzakta olmak onun için yeterince rahatsız edici bir gerçektir; bunun yanında Flory Birmanya’da yalnızdır. Etrafındaki arkadaşları onun yalnızlığını paylaşabileceği kişiler olmaktan uzaktır, çünkü bu kişiler ona gerçek bir sömürgeci gözüyle bakmazlar. Flory’nin kararsız tavırları ise, bir çeşit arada kalmış kültürün sonucudur:

Flory’nin içine bir acı saplandı. Yalnızdı, yalnızlık çok acı bir şeydi! Sık sık ormanda burası gibi ıssız yerlere gelir, sözcüklerle anlatılamayacak kadar güzel bir şey – kuş, çiçek, ağaç – görürdü. Bunları paylaşabileceği tek bir ruh olsaydı yanında. Güzellik paylaşılmadıkça anlamsızdır. Yalnızlığını paylaşabileceği, tek bir kişi olsaydı!¹⁰⁵

John Flory, 1914’de Birinci Dünya Savaşı çıktığı zaman yirmi dört yaşında bir gençtir. Korkak bir erkek olarak askerden kaçıp İngiliz ordusuna ve savaşa katılmamayı seçen Flory, birçok İngiliz’in başvurduğu klasik ve basit bir hileyle memleketi olan İngiltere’yi terk eder. Birmanya’ya yirmi dört yaşında genç bir Batılı erkek olarak gelen Flory’yi burada daha büyük bireysel ölüm içeren savaşlar ve mücadeleler beklemektedir. Flory’yi kaçmış olduğu savaştan çok Birmanya’da karşılaştığı ve yaşadığı şeyler zor durumda bırakır:

Âlemler, nefret etmesine karşın (ev ve iş arkadaşlarına uyum sağlaması için) hayvan gibi içtiği viskiler, naralar atarak söylediği şarkılar, suratlarına yüzlerce rupi fırlattığı timsah suratlı yaşlı Yahudi fahişeler, hizmetçileri ve Birmanyalı kızlar...¹⁰⁶

104 George Orwell, *Birmanya Günleri*, s. 139.

105 A.g. y., s. 67.

106 A.g. y., s. 75.

Tüm roman boyunca Orwell, önceleri genç ve naif sömürgeci bir adamın sonradan nasıl yaşlı ve tükenmiş bir harabeye döndüğünü işlemektedir. Flory'nin iç dünyasındaki ruhsal bunalımları, yalnızlık duygusundan ve sömürgeciliğe karşı duyduğu derin bir kinden doğmakta ve de başkarakter sürekli olarak kendini sorgulayıp bu sorgulama sonucunda kendine acımaktadır:

“İt, korkak it seni!”, “Sinsi, tembel, ayyaş, ahlaksız, ruhuyla bozmuş, kendine acıyan bir itsin işte. Kulüpteki bütün o aptallar, kendini onlardan üstün sanmayı pek sevdiğin bütün o can sıkıcı salaklar, onların bile her biri senden daha iyi bir insan. En azından kendilerine özgü ayılıkları ile erkek onlar. Korkak değiller. Yarı ölü, çürümeye yüz tutmuş değiller. Ya sen...”¹⁰⁷

Orwell bu ve buna benzer bölümlerde, birçok kez John Flory'nin takıntılı bir şekilde, kendi kendine duyduğu iç yakınmaları, bitmeyen tereddütlerine olan derin nefretini ve kızgınlığını da sunmaktadır. Flory'nin ruhunun derinliklerinde de, büyük bir sömürgeci ve emperyal nefret yatmaktadır. John Flory'nin bu aşırı duygusallığına neden kulüpteki sömürgeci beyaz arkadaşlarının yerel bir gazetede ki sömürge eleştirisi içerikli bir yazıdan dolayı, onun yakın arkadaşı Dr. Veraswami'yi suçlamalarıdır. Üstelik Flory, yanında gerçek huzuru bulduğu yakın dostu Burmalı Doktor Veraswami'ye de ihanet ederek onun yazdığına inanılan bir kulüp tutanağına imza atmıştır. Korkak bir karakter olan Flory, yapılan bu haksızlığa ve belirsizliğe karşı duramamış, Doğulu dostuna destek olamamış ve sevmediği hatta sürekli kendini dışlayan kulüpteki diğer sömürgecilerle beraber istemeden aynı şekilde davranmıştır. Orwell'ın romanda yansıttığı şekliyle bir korkak olan Flory, yaşamında binlerce kez yaptığı gibi tekrar korkaklıklarıyla susmuş, doğruları haykıran cesur bir erkek olamamış ve ruhsal iç çekişmelerini gittikçe daha da derinleştirerek kendine daha fazla acımaya başlamıştır.

107 A.g. y., s. 72.

John Flory'nin romandaki ilkel ve dramatik yalnızlık trajedisi, yapıta iki farklı kadın karakterin girmesiyle tamamen bir değişim göstermektedir. Bu kadınlardan biri beyaz bir İngiliz kadın ve bir İngiliz sömürge yöneticisinin bekâr kuzeni Elizabeth Lackersteen'dır. Flory, Elizabeth Lackersteen'ı yalnızlığını sonlandırıp evlenebileceği bir kız ve on beş yıldır uzakta yaşadığı ve hayallerini süsleyen ana vatanı Büyük Britanya'yı tekrar görmek ve ona kavuşmak için son bir umut olarak görmektedir.

Flory, kendisine hayaller kurduran bu gizemli Doğu ülkesindeki yorucu, stresli ve sürgün yaşamını kendi vatandaşlarının sürekli toplandığı Avrupa Kulübü'nün uzaklarında bir yerde sürdürmektedir. Diğer taraftan, sürekli sorunlar yaşadığı bu Doğu ülkesi tarafından ele geçirildiğini düşünmektedir ve artık onun için Burma'yı terk ederek İngiltere'ye dönmek yalnızca bir hayal gibidir. Elizabeth Lackersteen'ın gelişi, sıkıcı günler geçiren Flory için de yeni bir heyecan rüzgârı estirmiştir. Elizabeth Lackersteen, anne-babası öldükten sonra, Burma'daki tek akrabaları olan Lackersteen'larla kalmaya gelen bekâr bir İngiliz genç kızdır. Annesi ölmeden önce Paris'de onunla yaşamaktadır. Annesinin Paris'teki bohem yaşamı ve kültürel etkinliklere düşkünlüğü Elizabeth'de bu yaşam tarzına karşı gittikçe büyüyen bir nefret duygusu uyandırmıştır. Elizabeth, Burmalı iri esmer kadınlardan tamamen farklı olarak zayıf, kısa saçlı ve gözlüklü bir genç kızdır. Flory, ilgi duyduğu bu genç kızı Burma'nın mistik doğasında gezdirirken, ona saldıracağını zannettiği zararsız bir su bufalosuna karşı kahraman bir İngiliz ve cesur bir sömürge savaşçısı edasıyla korur:

“Yabani buffalo değil- biz onlara bizon diyoruz. Bunlar, Burmalıların besledikleri büyükbaş hayvanlar. Sizi çok kötü korkutmuşa benziyorlar, üzüldüm.”

Kız hala Flory'nin kolunu sım sıkı tutuyordu. Flory onun titrediğini hissedebiliyordu... Kendisine yaslanan yumuşak, genç bedeni ve ondan yükselen sıcak soluğu fark etti; bunun üzerine içinde bir şeyler eriyip ısınmış gibi oldu.

“Tamam, gittiler artık,” dedi. “Korkacak hiçbir şey yok.”

Kız korkusunu üzerinden atıyordu, ondan biraz uzaklaştı ama bir eli hala kolunun üzerindeydi. "bir şeyim yok" dedi. "Yok, bir şey yaralanmadım. Bana dokunmadılar bile. Yalnızca çok korkunç görünüyorlardı."

"Aslında çok zararsızdırlar. Boynuzları o kadar geridedir ki size boynuz vuramazlar. Çok aptal hayvanlardır. Yalnızca yanlarında yavruları olduğu zaman sanki dövecekmiş gibi yaparlar."...¹⁰⁸

John Flory Elizabeth'e niyetini ilk defa belli edince Elizabeth o sıralarda kasabaya yeni gelen genç Teğmen Verrall'ın da üzerinde uyandırdığı etkiyle Flory'yi reddeder. Verrall, yaşı geçkin Flory'e göre daha genç, atletik ve dinamik bir asker, aristokrat ve iyi de bir at binicisidir. Flory'nin büyük bir kıskançlıkla Elizabeth ve diğer kadın-erkek tüm Burmalıların ise hayranlıkla seyrettiği ata biniş sahnesinde Verrall, atına 'tanrıların yeryüzüne indirmiş olduğu mitolojik bir kahraman',¹⁰⁹ edasıyla binmekte ve birçok kadının da ilgisini çekmektedir: "Verrall kazığa iki kere daha saldırdı ve her seferinde vurmayı başardı. ...Oradaki adamların hepsi, İngiliz ve Hintliler bu kazık vurma işini sanki dinsel bir ayinmiş gibi büyük bir dikkatle izliyorlardı."¹¹⁰ Verrall, ata binme, atıcılık ve polo oyunundaki başarılarının yanı sıra, sportmen güçlü yapısıyla başta Elizabeth olmak üzere diğer tüm kadınların ilgi odağı olmuştur:

Çimen tohumları Elizabeth'in bacaklarını kaşındırıyor, çok rahatsız ediyordu, üstelik gözlüğü olmadığından Verrall'ı ve atını hayal meyal, beyazımsı bir gölge gibi görebiliyordu ancak. Ama çok hem de çok mutluydu! Yüreği çarpıyor, yanaklarına hücum eden kan yüzünü ince bir suluboya gibi renklendiriyordu. Verrall'ın aklından yalnızca 'İsa aşkına, tam bir şeftali!' düşüncesi geçiyordu. Midillileri tutan suratsız Hintliler, iki gencin güzelliği onları bile etkilemiş gibi merakla bu sahneyi seyrediyorlardı.¹¹¹

108 A.g. y., s. 92.

109 A.g. y., s. 205.

110 A.g. y., s. 205.

111 A.g. y., s. 227.

Yaşlı Flory'ye göre de Verrall genç Elizabeth için kendisine kıyasla “daha iyi”¹¹² bir koca adaydır. Yaşlılığına karşın Flory, kıskançlık duyguları içinde erkeksi bir dürtü ve yarış havasıyla bir midilliye binmeye çalışır, fakat atın eğrinin kaymasıyla Elizabeth ve diğerlerinin gözleri önünde henüz hareket edemeyip, atış yapamadan yere düşerek yaralanır. Bu durum, Flory'yi sevdiği kızın önünde bir kez daha aşağılamış ve başkahramanı yeniden büyük bir ruhsal bunalıma sürüklemiştir.

Elizabeth için Flory ile karşılaştırıldığı zaman, Teğmen Verrall daha iyi, genç, yakışıklı ve cesur bir eş adaydır. Sorumsuzluklarıyla Burma'da genç kızlar ve kadınlarla gününü gün eden Verrall ise Elizabeth'e hiçbir şey söylemeden diğer ilişkilerinde olduğu gibi, kaçarcasına İngiltere'ye dönecektir.

Flory'nin sömürgeci bir erkek olarak asıl heyecanı ve endişesi peşinden koşup evlenmek istediği Elizabeth ile tanışmasında ve onunla olan ilişkilerinde saklıdır. Elizabeth'in bir kadın olarak aristokrat tavırları ve Birmanyalı kadınlara hiç benzememesi, korkak ve pasif bir karakter olan Flory'nin hayranlığını artırdığı gibi ondan korkmasına da yol açmıştır. Elizabeth, Flory ile tanışmalarının ilk gününün akşamı yakışıklı genç Teğmen Verrall'ı görmek için Avrupa Kulübü'ne teyzesi Bayan Lackersteen ile birlikte gelir. Elizabeth'in kibirli, Flory'yi görmezlikten gelen bencil tavırları ve sözleri başkahramanı oldukça heyecanlandırır ve derin iç hesaplaşmalara sürükler:

Flory Elizabeth'in neredeyse tam arkasına yerleşmişti. Elizabeth o zamanların modasına uygun çok açık yakalı sarı bir elbise giymişti, elbisesine uygun şampanya rengi çorapları ve ayakkabıları vardı ve elinde kocaman deve kuşu tüyünden bir yelpaze tutuyordu. Öyle şık, öyle olgun görünüyordu ki Flory ondan her zamankinden de daha fazla çekiniyordu. Onu öpmüş olduğuna inanamıyordu şimdi. Kız aynı anda herkesle rahat bir sohbe girişmişti. Arada sırada birkaç sözle genel konuşmaya

112 A.g. y., s. 225.

cesaret ediyordu Flory, ama Elizabeth ona hiç doğrudan yanıt vermemişti.¹¹³

Elizabeth'in yaşlı puka sahib olan John Flory'ye karşı, genç bir mem sahib* adayı olarak ilgi duymadığı romandaki birçok yerde açıkça görülmektedir. Bu durum Flory'nin tüm çabalarına rağmen, onu reddedeceğine dair bir ön görüş ve ipucu olarak sayılabilir. Ayrıca burada, baskın kadın otoritesinin güçlü sömürgeci beyaz erkek üzerinde bile bazen ne kadar üstün olabileceği gerçeği çıkarılabilecek önemli bir sonuç niteliğindedir.

Gerçekte önceleri ava ve avcılığa olan özel merak ve ilgisinden dolayı, Elizabeth Flory'ye bir yakınlık ve sempati duyar hatta sevdiği düşüncesine bile kapılır:

Elizabeth, kürek kemiklerini sandalyeye sürterek hafifçe kıpırdadı. Bir şey gerçekten çok hoşuna gittiği zamanlar yapardı bu hareketi. Flory'yi seviyordu, böyle konuştuğu zamanlarda gerçekten seviyordu onu. Avcılık konusundaki en sıradan bilgi kırıntılarından bile büyüleniyordu. Keşke kitaplar, sanat ve şu yapışkan şiirler yerine hep avcılıktan konuşsaydı! Ani bir hayranlık dalgasına kapılıp Flory'nin belli bakımlardan son derece yakışıklı bir erkek olduğuna karar verdi. Üst düğmesi açık Pagri** kumaşından gömleği, şortu, putee'leri ve avcı botlarıyla öyle erkeksi bir görünüşü vardı ki. Güneşten yanmış, çizgilerle dolu yüzü bir askerin yüzüne benziyordu. Doğum lekeli yanağı öteki tarafa dönük olarak duruyordu Flory. Elizabeth onu daha fazla konuşmaya zorladı:

113 A.g. y., s. 212.

* **Mem Sahib:** □mēm□sa:īb -hīb, (MA'AM + SAHİB) Hindistan'da özellikle İngiliz egemenliği sırasında beyaz Avrupalı kadınlar, kadın sömürgeciler, kızlar, kız yeğenler ya da, üst sınıftan olan Hintli kadınlar için kullanılan bir ifadedir.

* **Pagri** "...Ali Bey'den erkeklerin giydikleri elbiseye şirvani, **şala ise pagri dendiğini öğrendim.** Çocuklar da kadınların giysilerinin üzerine aldıkları kumaşın dubettavis=çadır olduğunu söylediler. Burada sokaklarda dubettavissiz bir kadın ya da kız görülemiyor..."Fatma, Özdirek, **İran, Pakistan Güncesi-6**, Lahor, 27-11-1995.

“Lütfen bana kaplan avıyla ilgili bir şeyler daha anlatın. Çok müthiş ilgi çekici bir şey bu.”¹¹⁴

Elizabeth kendisine bu yabancı ürkütücü ve uzak dünyayı yakından serüvenler eşliğinde tanıtan Flory’yi önceleri evlenmeye değer Batılı gerçek bir İngiliz erkek olarak görmektedir. Diğer bir ifadeyle birbirlerinden etkilenme süreçlerinde Flory, kitaplara düşkün ukala bir aydın görüntüsü çizince genç kızdan olumsuz bir tepki alsa da, sonraları avlanmadaki silah atışı sahnesiyle de bu genç kızda sempati uyandırır. Elizabeth, Flory’le avlandıklarında hedefi kolayca vurmayı başarmıştır. Flory de vahşi bir leoparı vurarak Elizabeth’e birlikte çıktıkları bu ilk avın zafer hatırası olarak hayvanın derisini vereceğini söyler.

Flory, ilk defa ona evlenme teklifinde bulunmaya çalışırken, Elizabeth’in halasının müdahalesiyle konuşma bölünmüş ve ikinci denemede ise meydana gelen bir deprem ona teklifine ulaşması için izin vermemiştir. Gerçekte Elizabeth’in halası Bayan Lackersteen’in, Flory’nin evlenme teklifine olumsuz bakmasının nedeni, onun Verrall adlı bir askeri teğmen polisin Kyauktada’ya geldiğinin duyulmasıyla ilgilidir. Çünkü hala, Verrall’ın köklü bir aileden gelmesinden dolayı yeğeni Elizabeth için Flory’dan daha iyi bir eş adayı olacağını düşünür. Bayan Lackersteen, bu düşüncesini eyleme dönüştürmek amacıyla yeğeni Elizabeth’e John Flory’nin, Ma Hla May isimli Burmalı yerli bir metresi olduğunu söylemekten geri durmaz. Böylece Elizabeth, gerçekte küstah bir eş adayı olan Verrall’a, halasının da etkisiyle ilgi duymaya başlar ve Flory’yi bir çırpıda silmeye karar verir. Flory’yi terk eder etmez, Elizabeth hemen Verrall’la flört etmeye başlar, fakat Verrall ise ona veda bile etmeden kaçarcasına onu terkedip gider. Flory’nin Elizabeth’i, beraber çıktıkları ilk avlarındaki leopar derisi ile yeniden kazanma çabaları da tutmaz. Elizabeth’in Flory’yi ikinci kez terk etmesi ve Flory’nin bunun ardından intihar etmesi üzerine, Elizabeth Komisyon

114 A.g. y., s. 179.

temsilcisi yaşı Macgregor ile evlenir ve Büyük Britanya'ya dönmek üzere Burma'da kalır.

Elizabeth ile başkahraman Flory'nin ilişkisinde her zaman büyük gelgitler ve sıkıntılar vardır. Elizabeth, John Flory'ye bir çocuk gibi sınıksız sarılıp ona bazen de kadınca naz yaptığı zaman, Flory kendini tam bir erkek olarak güvende hissetmekte ve aşkının peşinden koşmaktadır. Fakat Elizabeth ne zaman aristokrat sömürgeci bir beyaz kadın rolüne bürünse, Flory ondan korkmakta ve çekilip geri durmaktadır. Diğer bir ifadeyle, Flory, evdeki hizmetçileri ve metresi Ma Hla May ile ilişkisinde olduğu gibi bir erkek olarak kontrolü tam elinde bulundurduğu zaman rahat ve güvende bir sömürgeci âşık iken, karşısında olgun, güçlü bir İngiliz genç kadını gördüğü zaman, bu aşk ilişkisi Flory için tamamen sorunlarla ve karışıklıklarla dolu ve baş etmek zorunda olduğu bir mücadele halini almaktadır.

Flory'nin Elizabeth Lackersteen ile olan aşk ilişkisi, onun İngiliz kulüp arkadaşları arasında kaybolmuş prestijini ve saygınlığını yeniden ortaya koyacak ve bir İngiliz erkeğin İngiliz bir bayanla yoldaşlığıyla yeni bir sayfa açacakken, Elizabeth ikinci kez Flory'yi düş kırıklığına uğratarak reddeder. Çünkü Flory'nin Birmanyalı Ma Hla May ile olan ilişkisinden haberdar olur ve bu gerçek Flory ile ilgili Elizabeth'in zihninde oluşabilecek ideal eş imgesini yok eder. Elizabeth'e göre; Doğulu yerli bir kadınla ilişkiye giren sömürgeci beyaz bir erkek artık bozulmuş ve lekelenmiştir. Sonuç olarak karmaşık bir yalnızlık senfonisine kurban olan John Flory, bir yandan yerli metresi Ma Hla May'le olmak için oldukça Batılı ve İngiliz olurken, öte yandan aşkı Elizabeth ile evlenmek için ise yeterince Avrupalı beyaz sömürgeci bir İngiliz olamaz.¹¹⁵

John Flory, Elizabeth'in kulüpte diğer sömürgecilerin önünde ona karşı kayıtsız kalmasını içine sindiremez ve genç İngiliz bayana bunun nedenini ısrarla sorar. Elizabeth, John Flory'nin ısrarları üzerine, kendisinin Birmanyalı bir metres

115 George Woodcock, "A Distant and A Deadly Shore: Notes on the Literature of the Sahibs", *Pacific Affairs* 46- 1, (1973), ss. 94- 110.

tuttuğu savını sürekli gündeme getirir. Flory, yerli metresi Ma Hla May'i Elizabeth'i gördükten sonra terk ettiği için, bu durumun bir an 'gerçekte olmadığına' inanır, fakat biraz düşününce de, gerçek suçunu ve günahını sessizce kabullenmek zorunda kalır:

Bu korkunç bir şeydi. Bundan sonra kızın yüzüne bakamazdı. Kulüpten dışarı çıkmak için hızla döndü, sonra vazgeçti. Bırakın kızın karşısına çıkmaya, oyun odasının kapısından geçmeye bile cesareti yoktu. Nasıl kaçacağını düşünerek salona girdi, sonunda veranda parmaklıklarına tırmanıp Irrawaddy'ye kadar uzanan küçük çayırılığa atladı. Alnı ter içinde kalmıştı. Öfke ve umutsuzluktan çılgınlık atabilirdi. Lanet olası şanssızlık! Böyle bir şey yüzünden yakalanmak. 'Burmalı bir kadın tutmak.'-üstelik bu doğru bile değildi! Ama reddetmek ne işe yarardı! Ah! Hangi kahrolası kötü talih kızın kulaklarına kadar bunu ulaştırmıştı? ¹¹⁶

Başkahraman John Flory sadece evlenmek istediği kadının onu redetmesinden korkmamaktadır. Bu düşünceler ayrıca, Büyük Britanya İmparatorluğu'nu temsil eden beyaz sömürgeci bir erkeğin sömürülen Burma'da ne kadar 'bozulduğu, kirlendiğinin' de bir kanıtı ve kötü örneği olacaktır. Gerçekten acımasız sahiplerin dünyasına pek de uyum sağlayamayan Flory için, Birmanyalı esmer bir kadınla cinsel bir ilişkiye girdiğinin ortaya çıkması, onu sosyal ortamlarda da doğuştan sömürgeci bir sahib ve beyazların Avrupa Kulübü'nün yalnız ve bekâr bir üyesi olarak derin sıkıntılara sokacaktır.

Flory'nin Elizabeth ile yaşadığı aşk ilişkisi Birmanyalı metresi Ma Hla May'le olan yasak ilişkiyle karşılaştırıldığı zaman, Burmalı sessiz madun kadının kendi toplumunda olduğu gibi, bu kez de egemen beyaz erkek tarafından sömürüldüğünü ortaya koymaktadır. Batılı beyaz kadının aksine Birmanyalı esmer kadın kültürel ve sosyal baskılar altında hem kendi toplumunda bir bakıma yok sayılıp ezilmekte, hem de sömürgeci İngiliz beyaz erkek tarafından şiddetli aşağılamalara maruz kalarak, bir

116 George Orwell, *Birmanya Günleri*, s. 215.

çeşit cinsel meta haline getirilip ikinci defa acımasızca sömürülmektedir. Diğer bir ifadeyle, İngiliz sömürgeci erkek egemen düzen, Birmanya’da geçmişten beri sürekli var olan Asyalı erkek egemen ataerkil yapıyı daha da derinleştirerek, Burmalı esmer kadını kültürel ve ideolojik anlamda büyük baskılar ile bir hiç saymaya sürüklemiştir.¹¹⁷ Sömürgeci İngiliz beyaz erkek gücün temsilcisi John Flory’nin yerli madun kadın Ma Hla May ile sadece cinsellik, para ve sömürgeci güç istekleri üzerine kurulu yasak sömürü ilişkisini Orwell şöyle ifade etmektedir:

Flory’nin teninin beyazlığı onun için büyüleyici bir şeydi, çünkü hem çok garipti hem de onda bir güç duygusu uyandırıyor. Böyle anlarda Flory’ye mide bulandırıcı ve korkunç görünüyordu. Tek istediği Ma Hla May’in bir an önce gözünün önünden uzaklaşmasıydı.

“Çık dışarı,” dedi.

Ma Hla May ağzından sigarasını çıkarıp Flory’ye vermeyi denedi. “Niçin efendim benimle seviştikten sonra hep kızgın oluyor?” dedi.

“Çık dışarı,” diye yineledi adam.

Ma Hla May Flory’nin omzunu okşamayı sürdürdü. Böyle anlarda onu kendi başına bırakmanın ne kadar akıllıca olduğunu bir türlü anlamamıştı.¹¹⁸

John Flory’nin özellikle kadın-erkek bağlamındaki deneyimlerinden hareketle, kendisinin alışlagelmiş tipik beyaz sömürgeci İngiliz yapısının dışında bir görüntü sergilediği görülür. Kökleri Ortaçağ İngiltere’sine dayanan birçok güç özelliklerine sahip şövalye yapısından farklı, çoğu zaman yalnız, pasif, korkak bir karakter görüntüsündedir. Çünkü efsaneleştirilen gerçek bir İngiliz şövalyesi; kutsal saydığı değerleri ölümü pahasına koruyan, savunmasız ve güçsüzleri korurken onlara saygı gösteren, ülkesini seven, düşmandan önce savaş meydanından geri çekilmeyen ve tek bir hanımefendiye karşı aşk duygusu besleyen, ona bağlı olan bir yapıda olmalıdır. Bunlara ek olarak, bir şövalyenin uyması ya da benimsemesi gereken diğer temel

117 Ma Ma Lay, *Burma: Not Out of Hate: A Novel of Burma*, Translated by Margaret Aung-Thwin. Edited by William H. Frederick. Athens: Ohio University Center for International Studies, 1991, US., s.222.

118 George Orwell, *Birmanya Günleri*, ss. 63–64.

kurallar arasında ‘kötülüklerin ve acımasızlığın karşısında durmak, inandığı değerlerle çatışmadığı sürece, emri altında olduğu amirlerinin tüm emirlerine uymak, sözüne sadık olup onurunu küçük düşürecek davranışlardan uzak durmak, cömert olmak, kendisine gösterilen iyiliği asla unutmamak ve her durumda doğruluğun ve iyiliğin temsilcisi olmak’ vardır. K. Aydın’ın, **Images of Turkey in Western Literature** adlı yapıtında da ifade ettiği gibi, “gerçek cesur İngiliz erkeklerini temsil eden şövalyeci kahraman ruh da, Büyük Britanya İmparatorluğu’nun on dokuzuncu yüzyıl sömürgeci yayılımında oldukça etkin bir rol oynamıştır.”¹¹⁹

Hegemonyacı ve mutlakçı değerlere sahip Modern Batı’nın kronolojik değerler tarihine kadın-erkek ilişkileri açısından bakıldığı zaman, tarihsel gerçeklerin okuru Ortaçağ ‘şövalyelik’ ruhuna ve erkeklik ilişkilerine götürdüğü söylenebilir. O dönemlerde kadınlar, şövalyeler için bir yandan idealize edilen, hatta bazen tapınılan, fakat sırf bu yüzden de kontrol edilemeyen, her an arzularının peşinde koşulan ve erkeklerin gerçek düşlerini engelleyen varlıklar olarak görülmüşlerdir. Keskin sözler, tüm kusurlar kadınlara ait olmaktayken, bir şövalyenin erdemli olabilmesi ve kiminle çarpıştığına çok önem vermesi gerekmektedir. Bir erkek, o tarihlerde, Batılı kaynaklara göre daima şerefli olmalıdır ve ‘şeref’ kavramı da kadınlardan uzak, tamamen bir erkeğe özgü ve onunla özdeşleşen özelliktir. Bu durumun tam tersi olarak da kadınlar, erkekler gibi ‘şerefli’, ‘erdemli’ olamazlar.¹²⁰

Bugünün modern Batılı erkeğinin bile belki de bazen derin izlerini taşıdığı, erkeklik algılayışlarının temellerinde, Ortaçağ Avrupa’sındaki şövalyelik ruhunun kesişme ve izdüşümleri yer almaktadır. Şövalyelik ruhu, o dönemde ve sonraki çağlarda Batılı, Avrupalı erkekler için hep en önemli model olmuştur. Tüm bu biçimlendirilmeler sırasında kadınlar, hep ikincil konumda kalmışlar, ancak bu durumda bile paradoksal olarak aynı zamanda sıklıkla yüceltilmişlerdir. Toplumsal bir açıdan bakıldığında, bir yanda kurgulanan egemen toplumsal bir ‘erkek’ kimliği

119 Kamil Aydın, *Images of Turkey in Western Literature*, Eothen Press, 1999, UK., s. 15.

120 Çağdaş Dermen, ‘Tarihte Şövalyelik ve Ortaçağ Erkekliği İlişkisi’, **Toplumsal Tarih**, 117. Sayı, Tarih Vakfı Yayınları, Eylül 2003, İstanbul, s. 38.

varken, öte yanda tamamen insancıl olan ve içinde yaşamın tüm gerçeklerini barındıran bir ilişkiler zinciri yer almaktadır.

Toplumlardaki cinsiyet, kadınlık ve erkeklik temaları açısından incelendiğinde, Batılı Hristiyan şövalyecilik ruhunun günümüz Avrupa değerlerine öncü olan izler taşıdığı görülmektedir. Şövalyeciliğin baskın olduğu Ortaçağ İngiltere'sinde kadın ve erkeğe başta üreme olmak üzere birçok konuda değişmez roller biçilmiştir. Gerçekte bu durum ta ilk çağlarda başlatılmıştır. Örneğin, Aristo'ya göre erkekler kadınlara göre daha akıllı ve daha ahlaklıdır. Batı Edebiyatı'nda çoğu zaman, Hristiyanlığın temel öğretileri çerçevesinde de kadın insanın cennetten kovulmasında baş etken olarak kabul edilmiş ve uzun süre aşağılanmış ve sırf bu düşünceden dolayı da birçok düşünür, din adamı ve sanatçı kadını ikincilleştirerek aşağılamıştır.¹²¹

Platon'un yapıtları da insancılığın ötesinde kadınlara yönelik özel bir saygının işlevini taşımaz. Platon kadınların erdemlikte erkeklerden çok geri kaldıklarını ve onlardan daha zayıf yaratılışa bir varlık olarak çok daha çeldirici olduklarını belirtmektedir.¹²² Düşünür onları yüzeysel, kolay heyecanlanan ve çabucak düş kırıklığına uğrayanlar diye nitelendirmektedir. Kadınlar tahrik edici konuşmalara eğilimlidirler; bunu yaparken korkaktırlar ve batıl inançlıdırlar. Hatta Platon iddiasında daha da ileriye gider ve kadının yaratılmasının Tanrıların bir lâneti olduğunu söyler, çünkü kendilerine egemen olamayan korkak ve adaletsiz erkekler öldükten sonra bunun cezasını kadın olarak dünyaya gelmekle çekeceklerdir. Kadınlarla ilgili bu denli olumsuz düşünen birisi evlilikle ilgili konularda estetik duygulara da fazla yer vermeyecektir. Nitekim Platon evliliği iki insanın birbirine eğilim duyarak ve ortak bir zihniyetle yaşamlarını şekillendirmesi olarak görmemektedir ve yalnızca çocukların dünyaya getirilmeleri açısından değerlendirmektedir. Erkek ve kadını birbirine bağlayan etken, ilgi ve sempati olmamalı, aksine bu birleşmeden olabildiğince güçlü, sağlıklı ve kusursuz yapıda bir

121 Aristotle, *Poetics*, Translated by Heath Malcolm, Penguin Classics, Oxford, U.K., 1995, ss. 24–40.

122 Plato, *The Republic*, Translated by Desmond Lee, Penguin Books, London, U.K., 2003, s. 164.

genç kuşak meydana getirmek olmalıdır. Bunun için birbirlerine uygun olan eşlerin birbirlerini bulmaları o dönemde devletin sağlayacağı zorunlu bir durumdur. Kadınlar erkeklere savaşçı güçlerin bir ödülü olarak tahsis edilir ya da aşırı bir görüşle erkeklerin ortak malı olarak görülür. Buna göre Platon'un erkekle kadın arasındaki aşk üzerine çizdiği taslak doğrudan duyguları ve heyecanları dikkate alan bir durum değildir.¹²³

Aynı zamanda, Atina polis kentinin erkeklerin egemenliğinde yapılanmış olması nedeniyle, Batı demokrasi geleneğinin bu çok eski köklerini cinsiyet eleştirisi ile sorgulama girişimleri incelikli olarak denenmektedir. Bunlar, tarihsel olarak kadınları dışlamış, özel alanda kadınların gereksinimlerine kayıtsız kalmış, bazılarının iddiasına göre özel alanda kadınların sırtında kurulmuş liberal "demokratik" ulus-devletin sağlam bir feminist gözle eleştirisi adına yapılmaktadır.

Sexual Politics¹²⁴ yapıtının kadın yazarı Kate Millet gibi feminist eğilimli araştırmacılar, Antik Yunan şehrinde Atinalı kadınların, köleler ve Yunan olmayanlar gibi, şehirde katılımın dışında bırakıldıklarını ve hatta yurttaş olarak şehrin yönetimine katılan erkeklerden politik ve yasal açılardan aşağı görüldüklerini göstermişlerdir. Söz konusu araştırmacılar Atina kültürünün kadınları yalnızca ikincil bir konuma getirmekle kalmayıp, ihtiras, kargaşa gibi istenmeyen bir takım niteliklere sahip oldukları gerekçesi ile kötülediğini de belirtmişlerdir. Buna karşın erkekler rasyonellik ve düzenlilik gibi nitelikleri nedeniyle değerli bulunmuşlardı. Yine bu eleştirmenler, kadınlar oikos denen ev işleri ve çocuk bakımı gibi günlük işler ile boğuşurken, Atinalı erkeklerin yurttaş olmanın ve gücün getirdiği haklar ve zorunlulukları kapsayan ayrıcalıklı bir politik yaşam sürdürdüklerini vurgulamışlardır.¹²⁵

123 W. Weischedel, *Felsefenin Arka Merdiveni*, İz Yayıncılık, İstanbul, 1993, ss. 51–52.

124 Kate Millet, *Sexual Politics*, The University of Illinois Press, U.S., 2000.

125 Janet Biehl, *Kadınlar ve Demokrasi Geleneği*, Çev. : Sezgin Ata, Toplumsal Ekoloji Grubu Yayınları, 1. Bölüm, 2007.

Atinalı halk, edebiyatlarında ve mitolojilerinde, kadınlara şehir yapısı bakımından uygunsuz buldukları kargaşa, rasyonel olmama, beden, doğa, ‘disiplin tanımayan kadınsı kuvvetler’ ile ilgili duygular gibi bazı özellikler yüklemişlerdir. Marylin Arthur'un belirttiği gibi, "Kadınlar uygar yaşama karşıt ne varsa bunları temsil eder duruma geldiler. Tüm güdüler ve ihtiraslar dünyası, uygar yaşamın varlığını sürdürebilmesi için baskı altına alınmak durumunda idi."¹²⁶ Toplumsal ve politik yaşamda pek çok kadın kaçınılmaz olarak ‘gereklilikler alanı’na ve ev işlerine sevk edilmişlerdir; yani oikos despotizmine ve kocalarının kurallarına körü körüne itaat etmeleri gerektiğine inanılmıştır. Oikos ile şehir arasındaki ayrım, kadının Atina'daki politik yaşama katılmasını olanaksız kılıyor, kadını şehrin ‘özgürlük alanı’nın tamamen dışında bırakıyor ve kadınların pek çoğunu gereklilikler alanına hapsediyordu.

İdeal Hristiyan İngiliz Ortaçağ şövalye ruhuna sahip güçlü erkek tiplmesi, tarihsel süreci içerisinde daha da gelişerek, bir sömürgeci emperyalist güç simgesi olarak tarihsel ve edebi birçok konu ve durumda ortaya çıkmaktadır. Kadınlar, çoğu zaman bu Anglo Sakson Ortaçağ şövalye ruhunun temellerini içlerinde taşıyan güçlü erkekleri yoldan çıkaran şeytanlar olarak görülseler de, ironik bir biçimde çoğu zaman idealize edilerek ulaşılmaz, arzulanan varlıklar konumuna yükseltilmişlerdir. Ortaçağ İngiltere’inde güçlü bir erkek için en önemli duygu şeref duygusudur. O dönemde kadınlar iffetsiz olarak görülmektedir. Bu yüzden de iffetli, güçlü bir erkek, erdemli olup, saygın olabilmesi için kadınlarla ilişkilerinde şerefine çok dikkat etmeli ve onu zedeleyecek her olgudan kaçınmalıdır.¹²⁷ Ayrıca, bu şeref konusu yalnızca saygın şövalyelik ruhu için değil, o dönemde yaşayan bütün yiğit, kahraman ve iffetli olmaya çalışan örnek ve güçlü erkekler için de geçerlilik kazanmış, onun kaçınılmaz

¹²⁶ Marylin Arthur, "From Medusa to Cleopatra: Women in the Ancient World," In Renate Bridenthal, Claudia Koonz, and Susan Stuard, eds., *Becoming Visible: Women in European History*, ed. Boston: Houghton Mifflin, 1987, s. 83.

¹²⁷ Richard Kaeuper W., *Chivalry and Violence In the Medieval Europa*, Oxford University Press, 1999.

etkileri sonraki sömürgeci ve sömürge sonrası dönemlerde bile, Batılı Hristiyan erkekler için bir yaşam modeli niteliğinde olmuştur.

Kökleri Antik Yunan ve Roma'ya ve sonrasında Ortaçağ İngiliz Şövalye ruhuna kadar uzanan, erkek baskın Batı sömürgeciliğinin temelinde, Aydın'ın da ele aldığı gibi değişik biçimlerde ortaya çıkan “askeri ve silahlı bir gücün kazandırdığı bir hegemonya” ve “ırkçılık” düşünceleri yatmaktadır.¹²⁸ Sömürgeci değerlerin birçoğu ‘Hristiyan erkek kaba kuvvetine dayalı, kraliyet, sınıf, milliyet ve silahlı güç’ kavramlarıyla benzerlik göstermektedir. Ortaçağ'da yer alan bu ‘şövalye ruhu’, İngilizlerin çok kuvvetli sayılabileceği Viktorya Dönemi'nde yerini ‘İngiliz centilmenliği’ kavramına bırakmıştır. ‘İngiliz centilmenliği’ kavramı ise temelinde; saf İngilizlik gibi ırksal, centilmenlik gibi sınıfsal ve erkeklik gibi kuvvet ve cinsellik gibi öğeler barındırmaktadır. Kökeninde her ne kadar Hristiyanlık öncesi kuzey kökenli bir savaşçı ruh yatsa da, şövalyelikte olduğu gibi centilmenlik de, sadece elitler ve üst tabakadan olanlar için geçerli bir kavramdır. Sömürgecilik ve sonrası dönemlerde de kökenleri Ortaçağ şövalyeciliği ve Viktorya centilmenliği üzerine dayanan, fiziksel ve ahlaki tüm bu İngiliz erkek üstünlükleri, İngilizlerin baskın düşünsel yaşamında, eğitim, edebiyat ve politik uygulamalarında oldukça etkili olmuştur. James Nisbet, Thomas Nelson, Daniel Defoe, Walter Scott, Charles Dickens, Rudyard Kipling, Joseph Conrad vb. gibi ünlü ve önemli erkek figürler, savaş, keşfetme, mühendislik, idarecilik, yöneticilik, emperyal değerler, sömürgecilik vb. gibi konuları, oldukça fazla överek, taşralı genç orta sınıf İngiliz erkeklerini ve evde kalmış İngiliz kızlarını geleneksel Batı İngiliz eğitim sistemi içerisinde, Doğu'daki sonsuz sömürgeci hayallere vardırılmışlardır.¹²⁹

Orwell'ın Doğu'yu, bazı göndermelerle Hindistan'ı ve özellikle de Birmanya'yı konu aldığı eserinde, Allen J. Greenberger'in de vurguladığı gibi,

128 Kamil Aydın, *Images of Turkey in Western Literature*, ss. 10–11.

129 Kamil Aydın, *Images of Turkey in Western Literature*, ss. 10–24.

Viktorya Dönemi'nin sömürgeci 'erkeklik' kavramı vardır.¹³⁰ Bu yapıya göre İngiltere 'koruyucu bir baba' ve Birmanya da ilgilenilmesi ve kontrol altında tutulması gereken 'korunmaya muhtaç bir çocuk, ya da kadın' olarak betimlenmektedir. Orwell burada, geleneksel bir şekilde İngiliz edebiyatında yer alan, kadın ya da çocukların aşırı duygusallıklarından dolayı geleneksel olarak korunmaya muhtaç, bireysel disiplinden yoksun, akıl yerine duygularıyla hareket eden, güvenilmez, aşırı derecede duyarsız ve hisleriyle çoğu zaman çok zalim olabilecek bireysel yapılarından da bahsetmektedir. Hristiyan Avrupa'nın temelleri sayılabilecek olan Yunan mitolojisi ve İncil'in anlattığı 'Yaratılış*' öykülerinde¹³¹ ve William Shakespeare'in döneminden beri rastlanan bu benzer dünya görüşlerinde¹³² ise temel bireyler 'erkekler, özellikle de babalar ve eşler' olmuş, kadınlar ise ikinci derecede kabul edilmiştir. İngiliz sömürge sisteminin ilerlemesi için de bu tarz bir baskın ve güçlü erkek yapısına gereksinim vardır. Bu tür bir baskın ve güçlü erkek otoritesine dayalı düşünce yapısı, Batılı sömürgeci kadını da, sömürgeciliğin bir hizmetçisi, yürekten bağlı bir ferdi olarak yeni bir çeşit 'kadın-otoriter bir mem sahib' veya beyaz sömürgeci bir kadın rollerine sokmaktadır.

Sömürgeci Avrupalılara göre çocuk ruhlu sayılan yerliler, sezgisel olarak çok kuvvetlidirler ve ne kadar zor bir yaşam sürseler de mutludurlar. Böyle bir dünya

130 J. Allen, Greenberger, *The British Image Of India: A Study In The Literature Of Imperialism 1880–1960*, Oxford University Press, UK, 2010.

131 **İlk Kadının Yaratılması: Yaratılış 2: 1 – 7 2: 7* "Tanrı Âdem'i (ilk insanı erkeği) topraktan yarattı ve burnuna yaşam soluşunu üfledi. Böylece Âdem yaşayan varlık oldu. Çünkü önce Âdem, sonra Havva yaratıldı; aldatılan da Âdem değildi, kadın aldatılıp suç işledi." **Timoteos 2.13–14 (İncil)** Prometheus'un kurnazlıkla çalarak insanlara verdiği akıl onları şımartınca Zeus o zamana kadar yalnız erkeklerden ibaret olan insan topluluğuna ceza vermek istedi ve onlara kadını gönderdi. Zeus, oldukça başarılı bir usta olan oğlu Hephaistos'tan kadını yaratmasını istedi. Hephaistos babasının isteği üzerine çamuru su ile yoğurdu ve görenleri şaşırtacak güzellikte bir kadın vücudu yarattı."Şefik Can, *Klasik Yunan Mitolojisi*, İstanbul: İnkılâp Kitabevi, 6. bs. 1997.

132 Shakespeare'in dönemi İngiltere devlet düzenine göre; en başta 'erkek' olarak cinsiyetlendirilen kutsal Tanrı, sonra O'nun dünyadaki temsilcisi Kral, soylu erkekler, lordlar, centilmenler ve kadınlar gibi ikinci sınıftan olan sıradan halk, köylüler ve de işçiler gelmekteydi. Bu düzen, Tanrı'nın istediği kutsal, zincirleme bir Hristiyan yapıydı. Böyle bir yapıya uyulmama, ya da zincirin kırılma durumu, Tanrı'nın yaradılış yasalarına karşı gelme ve büyük bir uyumsuzluk, kargaşa çıkarma olarak ele alınmaktaydı. Kaynakça: Lerzan, Gültekin, *A Short History of English Literature, Lecture Notes, A Companion to the History of English Literature*, Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları, No:86, Sivas, 1998, ss. 83–84.

görüşü sömürgeci Batılıları, özellikle de erkekleri (eşler ve babaları) sömürgeci emperyal dünyanın merkezine oturtmaktadır. Beyaz İngilizlerin beraber yaşadıkları Birmanyalı hizmetçiler üzerinde ayrıca bir hegemonya kurmalarına gerek yoktur, çünkü bu sömürgeci erkeklerin kas gücüne dayalı erkeksi özellikleri düşüncelere, beyinlere ve sosyal yaşamlara kazınmıştır. Özellikle Birmanya’da daha belirgin bir hal alan bu durumu Orwell, **Wigan Pier İskelesi Yolu** adlı romanında şöyle dile getirir:

İnsan evde (İngiltere)’deki ‘alt sınıflara’ ve Birmanya’daki ‘yerlilere’ farklı duygular beslemekte. Burma’daki ‘yerliler’ tamamen tiksindirici değil. Gene de herkes onlara ‘yerli’ gözüyle bakıyor; bu durum birçok erkekte, önyargılı ırkçılık, siyah deri renginden kaynaklanmakta. Birçok hizmetçiniz olduğunda, zamanla tembelleşiyorsunuz. Ben de zamanla kendime soyunup, giyinmem için Birmanyalı bir çocuk tuttum. Çünkü benim için o çocuk sadece basit bir Burmalıydı ve beyaz bir İngiliz erkeğin bu işi yapmasına katlanamazdım. Giyinip, soyunmak gibi özel işlerimi yapan Burmalıyla da bir kadınla olduğum kadar rahattım.¹³³

Böyle bir durumda çoğu Birmanyalı yerli erkek, John Flory’nin yaşamındaki örneklerde görüldüğü gibi yalnız beyaz efendilerin sahipler dünyasında bir çeşit sosyal ve kadınsı roller üstlenmektedir. Bu tarz bir yaşam ırkçı ve sömürgeci baskın gücün İngiliz emperyal erkeklere sağlamış olduğu özel bir konumlandırmadır. John Flory, U Po Kyin’in yazmış olduğu isimsiz bir tehdit mektubunu aldığı zaman bu durum şöyle yorumlanır: “Bunu çok da ciddiye almıyordu, hiçbir Avrupalı bir Doğulu karşısında kendini tehlikede hissetmez.”¹³⁴ Flory’nin defalarca söylediği ve özgüvenle inandığı bu durum, romanın ilerleyen bir Avrupa Kulübü sahnesinde, Ellis’in Burmalı bir genci yumrukla kör etmesinden sonra etrafının kızgın bir Burmalı grup tarafından sarılmasıyla tamamen zıt bir biçimde değişir: “Bütün

¹³³George Orwell, *The Road to Wigan Pier*, Left Book Club edition, Publisher: Victor_Gollancz_Ltd., February 1937, s. 124.

¹³⁴ George Orwell, *Birmanya Günleri*, s. 89.

olayları oldukça ilgisiz bir şekilde izliyordu şimdiye kadar- gürültülerden biraz sersemlediği doğrudu ama pek korkmamıştı. Doğuluların gerçekten tehlikeli olabileceklerini düşünmek ona her zaman çok zor gelmişti.”¹³⁵

Adı Maxwell olan diğer bir İngiliz Burmalılar tarafından öldürüldüğünde, ırkçı Ellis, Birmanyalı yerlilerle tek başına bir hesaplaşmaya girmeye cesaret edememekte ve bir toplu isyanın çıkmasını içten içe istemektedir. Bu kızgınlıkla da mezarlık dönüşü rastladığı bir grup okullu Birmanyalı küçük çocuğa gücünün yettiğine inanarak, onlara aşağılayıcı sözler sarf eder ve ırkçı ifadeler kullanır: “Uzak durun sizi piçler! Uzak durun, yoksa Tanrı şahidimdir birinizin daha kafasını kırarım!”¹³⁶ Daha sonra kızgın kalabalığın saldırı tehdidiyle yüz yüze gelen kulüp üyeleri emperyal polis gücünün gelmesiyle yerli halka sözlü saldırıya devam ederler. Bu durumda yerlilere yakın olabileceği düşünülen Flory bile tercihini emperyal güçten yana yaparak ateş açmalarını söyler.

Romanda Birmanya’daki sosyal hiyerarşilerden söz edilirken, hem Doğulu erkekler hem de Batılı erkekler tarafından ikili bir biçimde ve sürekli olarak sömürülen Burmalı Doğulu kadının durumu da kayıt altına alınır. Orwell, her şeye rağmen yapıtında sömürgeciliğin yanlış ve başarısız uygulamalarından söz ettiği gibi, Batılı sömürgeci kadın ve erkek karakterleri pek de sevimli ve sempatik göstermez.

John Flory’nin Birmanya yaşamındaki diğer bir kadın karakter; Elizabeth’i görünce kendinden uzaklaştırmaya çalıştığı Birmanyalı esmer metresi Ma Hla May’dır. Flory, Elizabeth’in ortaya çıkmasından sonra yerli metresi Ma Hla May’i kendi evinden kovmuş ve parasını vermemiştir. Diğer bir ifadeyle, bazı özel durumlarda sömürgeci bir erkek olduğunu anımsayan Flory, karşısında öteki konumundaki yerli metresini tehdit ederek, kendi toplumunun erkek egemen sömürü yaklaşımlarıyla zaten madunlaştırılmış biri olan bu kadının ikinci bir sömürü ve madunluk deneyimiyle karşı karşıya kalmasına neden olur:

135 A.g. y., s. 274.

136 A.g. y., s. 267.

Ma Hla May yüzünü Flory'ye çevirdi. Kalem gibi ince kaşları çatılmıştı: "Bu kadın kim?" diye sordu, somurtkan bir sesle.

Flory bir hizmetçisine emir verir gibi önemsemez bir sesle konuştu:

"Hemen git buradan. Eğer bir sorun çıkartırsan sonradan bir bamboo sopayla seni öyle bir döverim ki kırılmadık tek kaburgan kalmaz"

Ma Hla May duraksadı, önce omuzlarını silkti ve ortadan kayboldu.

(Elizabeth). "Bir kadın mıydı, yoksa bir erkek mi?"¹³⁷

Romanda bir mem sahib adayı olan Elizabeth'in peşinden evlenmek için koşan puka sahib John Flory'nin sakladığı yerli metresiyle, yani bir sahte bo-kadaw¹³⁸ ile ilk tanışma sahnesi de, sömüren ve sömürülen kadınların ve erkeklerin farklı bakış açılarını açık seçik ortaya koymaktadır. Ma Hla May her türlü ihtiyacını giderdiği Flory'ye, bir genç kadın olarak bekâretini aldığı için büyük bir psikolojik baskı yaparak, bir bo-kadaw olmak istemiş ve kendi Burmalı toplumunda, "herkesi Flory'nin yasal eşi olduğuna inandırmıştır."¹³⁹ Flory bir puka sahib ve sömürgeci beyaz erkek olarak bu yerli kadınla ilişkiye girerek bir bakıma egemen beyaz gücün ilkelerini bir kenara itmiş ve kendi acı sonunu da hazırlamıştır. Ma Hla May, sömürgeci egemen Flory tarafından diğer bir hemcinsi Elizabeth'in önünde dayakla tehdit edilip kovulmasına rağmen, birdenbire bir köşede belirerek, Avrupa Kulübü'ne giden Flory'nin önünü cesaretle keser ve ondan para isteyip onu aşağılayacağına dair tehditler savurur. John Flory, Ma Hla May'den kurtulmak için, her zaman yaptığı gibi, yere cebindeki sigara ve parayı aşağılayıcı bir şekilde fırlatır. Flory, Ma Hla May'in şirret ve zavallı Doğulu kadın görüntüsünü de bir köpeğe benzeterek şöyle ifade eder: "Seni (laf dinlemez) köpek!"¹⁴⁰

137 A.g. y., s. 99.

138 **Bo-kadaw**: Beyaz bir **Puka Sahib**, sömürgecinin karısı olma durumu. Kaynakça: Vikipedi-2010.

139George Orwell, **Birmanya Günleri**, s. 63.

140A.g. y., s. 218.

Yazar, romanında Avrupalı sömürgeci beyaz karakterlerini bir Batılı yazarın bakış açısından aklamaya çalışsa da, kişisel ve özel yaşamda var olan çarpık ve yanlış kadın-erkek ilişkileri, Flory'nin durumunda olduğu gibi sosyal ve politik açılardan çok büyük ve hızlı değişiklikler gösterebilmektedir. Kadın ve erkekler arasındaki ilişkiler, diğerinden güçlü olma, onu kontrol etme ve eşitsizlik temaları açısından da zıtlıklar taşımaktadır. John Flory, diğer sömürgeci beyaz erkeklerle ve emperyal gücün ona beyaz bir erkek olarak sağladığı olanaklara ihanet ederek bozulmuş bir puka sahib görüntüsünü vermektedir. Avrupa Kulübü'nün diğer beyaz sömürgeci erkekleriyle beraberken, onları içten içe aşağı gören, kendini ise ahlakça onlardan üstün ve farklı tutan Flory, yalnız kaldığı zamanlarda ise karmaşık ilişkilerini, Ma Hla May ve Elizabeth'i de düşünerek pek de masum olmadığını, diğer kulüp üyesi acımasız emperyal arkadaşlarından çok da farklı olmadığını kendi kendine itiraf etmektedir. John Flory ekonomik ve sömürgeci tüm güçlerini kötüye kullanarak, Doğulu masum bir kadının tüm yaşamını ve geleceğini mahvetmiştir. Kulübe üye adaylığını desteklediği yerli doktor arkadaşından dolayı kulüpteki beyaz erkeklerden tepki alan John Flory, benzer bir tepkiyi de Ma Hla May ile olan ilişkisinden dolayı İngiliz Elizabeth'den almaktadır. Flory'nin Batılı bir erkek olarak, hem sömürgeci erkek gücü, hem de sevdiği kadının aşağılamalarıyla kendini çok kötü hissettiği görülür ve onun cesur ve romantik erkeklik güçleri hep bir sorgulama ve hatta bir kayıp halindedir.

Tüm bu yaşananların ötesinde, John Flory'nin bir sömürgeci erkek olarak en büyük sıkıntısı kovulduğu halde hala kendisine karşı tehditler savurabilen sömürülen Üçüncü Dünyalı Burmalı bir kadının sorunlu varlığında ve bu kadının Flory'yi çaresiz bırakarak çok zor durumlara düşürmesinde belirginlik kazanır. Zincirleme yaşanan tüm bu zorluklar eninde sonunda başkahramanı tek çare saydığı kaçınılmaz sonuna, yani intihara sürükler. Uygun bir eş adayı olan Elizabeth'in bir kadın olarak Flory'yi gözden çıkarmasındaki temel neden, onun Burmalı bir kadınla cinsel ilişkisinden çok, bu durumun Avrupa Kulübü üyeleri arasında bilinir olması ve bunun yaratabileceği küçük çevresel ve sosyal baskılardır. John Flory, Batılı bir

erkek olarak, U Po Kyin'in kışkırtmalarıyla hareket eden Ma Hla May ile başa çıkamamıştır. Bu durum, onun Elizabeth ve diğer Batılılar ile olan günlük ilişkilerini de etkiler. Tüm yaşananların sonucunda John Flory, sömürgeci bir erkek olarak sahip olduğu bütün kredileri bilinçsizce ve hızla tüketmektedir. Verrall'ın beyaz aristokrat bir asker olarak bekâr İngiliz kız Elizabeth'e yaptığıının aynısını aslında bir bakıma beyaz sömürgeci bir erkek olan Flory sömürülen esmer kadın Ma Hla May'e yapar. Bu sağlıklı ilişkilerin temelinde yatan en önemli iki faktörden ilki, kendinden altta olanı ikincil ve aşağı görme ve aşağılama yolu ile yönetme, ikincisi de; 'ötekilik' yani farklılık kavramlarıdır. Barry Adam'a göre ise aşağılama kavramını tam olarak anlamak için öncelikle hâkimiyet ve egemenlik kavramları anlaşılmalıdır. Ona göre aşağılamalar günlük yaşamımızın her aşamasında öyle veya böyle bir şekilde vardır. Bu durum, gündelik yaşamda kendini kısaca "hâkim olan bir grubun daraltılması, yönetilenler grubunun ise olabildiğince açılıp, genişletilmesi"¹⁴¹ şeklinde tanımlanabilir. **Birmanya Günleri**'nde de, Barry Adam'ın söz ettiği gibi yerliler veya yönetilenler, beyazlar veya yönetenler sınıflandırması vardır. Birmanyalı yerlilerin ve özellikle kadınların oluşturduğu ve bu çoğu zaman pasif sayılabilecek, madun alt sınıflar, baskın sömürgeci beyazın oluşturduğu sınıfa göre, Anglo-Sakson, beyaz ve erkek olmamalarından dolayı birer öteki sayılmaktadırlar. Ekonomik olanaklar yardımıyla alt sınıflara yapılan tüm aşağılamalar, bu sınıflarda çeşitli ruhsal ve psikolojik derin yaralara neden olmaktadır.

Orwell'ın romanında da benzeri yaşatılan sömürgeci toplumlarda genelde erkekler, beyaz egemen gücü temsil etmekte ve beyaz kadınlar da onlara hizmet eden, onları tamamlayan, onlara bağlı diğer ikinci grubu oluşturmaktadır. Romanda, beyaz İngiliz kadınların ve yerli esmer erkeklerin durumunda da bir karışıklık söz konusudur. Avrupalı beyaz kadın yöneten beyazlar sınıfında olduğu için doğru bir ırk ve yöneten, fakat aynı zamanda bir kadın olduğu için de yanlış bir cinsiyet olarak

¹⁴¹Barry D. Adam, "The Survival: Inferiorization of Domination and Everyday Life", **Canadian Journal of Sociology; Winter 80, Vol. 5, Issue 1**, Toronto, Canada, 1980, ss. 68–70,

yönetilen sayılmaktadır. Aynı şekilde Burmalı esmer erkek ise, ırk olarak yanlış esmer ırkta ve cinsiyet olarak da kendi sosyo-kültürel yapısı içerisinde yöneten erkek durumuyla doğru bir statüdedir. Bu karmaşık sınıflandırmada John Flory gibi beyaz İngiliz erkek yöneten olarak en üstte ve Ma Hla May gibi yerli esmer Birmanyalı kadın da sürekli yönetilen olarak en alttadır.

Ma Hla May romanda Flory'ye sadakatle hizmet eden basit bir seks objesi, yani Birmanyalı metresi olarak görülmektedir. Ma Hla May efendisi John Flory'nin evine sandaletlerini dışarıda çıkararak girer. Çaya kalabilme lüksü vardır, fakat genel ve ortak yemeklere kalamaz. Flory izin vermedikçe de sandaletleriyle ev içinde dolaşamaz. Genelde yalnızca cinsel dürtü ve para üzerine kurulu bu bir beyaz puka sahib ve bir yerli kadın ilişkisi şu şekilde sürekli tekrarlanmaktadır:

“Git buradan, git buradan!” dedi Flory sıkıntıyla. “Şortumun cebine bak. Orada para olacak. Beş rupi al ve git!”

Ma Hla May beş rupiyi buldu, longyisinin göğsüne sıkıştırdı ama yine de gitmiyordu. Yatağın üzerine eğilip Flory'nin canını sıkmayı sürdürdü. Sonunda Flory kızdı, yataktan fırladı.

“Çık şu odadan dışarı! Sana gitmeni söyledim. Seninle işimi bitirdikten sonra burada olmanı istemiyorum.”

“Benimle ne güzel konuşuyorsun! Sanki bir fahişeymişim gibi davranıyorsun bana

“Öylesin zaten. Çıkıp gidiyorsun şimdi.” dedi adam omuzlarından tutup dışarı iterken. Sandaletlerini arkasından fırlattı. Karşılaşmaları sık sık bu şekilde sonlanıyordu.¹⁴²

Ma Hla May John Flory'nin bu insanlık dışı uygulamalarına, yani sözlü, fiziksel ve ruhsal aşağılamalarına Burmalı bir kadın olarak tamamen içindeki bo-kadaw olma hayali ile katlanmaktadır. Ma Hla May için Flory ile ilişkisinin sosyal statü ve para dışında hiçbir anlamı yoktur, çünkü kadının zaten, Flory'nin evinde özel hizmetçisi olarak bulunan Birmanyalı KoSa'nın küçük kardeşi Ba Pe adlı bir esmer Burmalı sevgilisi vardır. Onun sevdiği şey; “aylak metres yaşamı, takip

142 George Orwell, *Birmanya Günleri*, s. 64.

takıştırıp köyünü ziyaret etmek, oraya gittiğinde bo-kadaw olmakla böbürlenmekti. Kendisi de dâhil herkesi Flory'nin yasal eşi olduğuna inandırmıştı.”¹⁴³

Konuyla ilgili temel çalışmaları olan Hintli eleştirmen ve kuramcı Gayatri Chakravorty Spivak feminist, Marksist, sömürge sonrası kuram ve eleştiri anlayışlarına yapı bozucu uygulamalarla büyük katkılarda bulunmuştur. Spivak'ın Gramsci'den etkilenecek kullandığı 'Madun sömürge yerlisi' terimi ise, İngiliz romanında kökleri Aphra Behn'in **Oroonoko**¹⁴⁴'suna, Daniel Defoe'nun **Robinson Cruose**¹⁴⁵'suna dayandırılabilir olan ve Orwell'in *Birmanya Günleri*'nde de açık bir biçimde örnekleriyle ortaya konan karmaşık bir İngilizce kavram olan "subaltern"ün Türkçedeki yalın bir karşılığı olarak sayılabilir. 'Sub-altern' aslında İngiliz ordusunda bir rütbedir, fakat aynı zamanda İngilizcede aşağılanan, ezilen, hor görülen kesim anlamına gelen bir sıfattır. Yani sömürgeleştirilmiş toplumlar, ataerkil-patriarkal erkek düzeni içindeki kadınlar kapitalist düzende de işçi sınıfı, yaşadıkları ülkede hak ettikleri özgürlüklerini elde edememiş azınlıkların tümü Spivak'a göre madun (subaltern) toplumlar olarak adlandırılabilir.

Orwell'in **Birmanya Günleri**'nde ele aldığı evlilik dışı cinsel ilişkiler ve kadın karakterler, yazarın kendi *Birmanya* deneyimleriyle birlikte, içinde bulunduğu geniş hayal dünyasını da yansıtmaktadır. Douglas Kerr'e göre, Orwell'in *Birmanya* ve *Birmanyalıları* sunumu "bazen büyük bir Batılı Hristiyan (sömürge) öğretisi, dinsel değerleri içindedir, görmezlikten gelinen veya fazlaca önemsenmeyen (madun kadın ve erkeklerin) insanların yüzleri de araştırmacıya dönüp, Orwell'in rüyalarında yakaladığı yüzler gibi dik dik bakacaktır."¹⁴⁶ Orwell'in yapıtında Ma Hla May tipik Doğulu madun bir kadın karakter olarak dikkatleri çekmektedir. George Orwell romanlarında genelde her ne kadar klasik feminist değerleri savunan kadın

143 A.g. y., s. 63.

144 Aphra Behn, ***Oroonoko: Or the History of the Royal Slave***, First published by William Cunning 1668, First Penguin Classics Edition, London, England, October, 2003.

145 Daniel Defoe, ***The Life and Strange Surprising Adventures of Robinson Crusoe***, 1719, Penguin Classics, England, 1985.

146 Douglas Kerr, "Orwell, Animals, and the East", ***Essays in Criticism***, 49:3, July 1999, s. 237.

karakterleri öne çıkarmaktan pek hoşlanmasa da, Ma Hla May karakterini Batılı güçler ve ataerkil düzen içerisinde kaybolmuş “silik bir karakter” olarak yapılandırmıştır.¹⁴⁷

Ma Hla May karakteri romanda çoğu zaman oldukça siliktir, eziktir ve diğer sömüren Birinci Dünyalı hemcinsleri gibi yapıtta hak ettiği sorgulamaları yapılmayan farklı bir kadın karakter olarak yer alır. Yapıtın ve başkarakterin de sonunu hazırlayan romandaki kilise sahnesi dışında genelde Batılı edebiyatçıların (özellikle de erkeklerin) düşünceleri doğrultusunda, ırksal ve cinsel baskın imgelerle çizilen Ma Hla May, romanda basitçe U Po Kyin adındaki sulh yargıcı erkeğin oyuncuğu John Flory’nin metresi Doğulu bir kadın görüntüsü sunmaktadır. Hem kendi ülkesinin sosyo-kültürel yapısından dolayı acımasız kurallarından kaynaklanan ataerkil düzende esmer erkek tarafından hem de emperyal otoriter gücün temsilcisi Batılı Flory tarafından sömürülen, yani iki defa (çifte) sömürü ya da madunluk yaşayan Burmalı Ma Hla May’in Doğulu bir kadın karakter olarak kabulü zor sayılabilecek hareketleri, bir bakıma onun ataerkil beyaz sömürgeci düzene karşı bir çeşit başkaldırısı olarak ele alınabilir.¹⁴⁸ Ma Hla May’in Flory’ye ‘Bana bak! (*"Pike-*

147 Tamara Cyntia Ho, *Through A Burmese Looking- Glass: Transgression, Displacement, and Transnational Women's Identities*, s. 78.

148 Law-Yone, Wendy, *Irrawaddy Tango*, New York: Alfred Knopf. 1994, s.74. Eserde, Imaginary Maps(Translated and Introduced by Gayatri Spivak, 1995, Routledge UK), Gayatri Spivak'ın okunmasında Mahasweta Devi, Ma Hla May'in bedeninin ve uluslararası dürtülerinin, sömürgeci alana aykırı olduğu söylenip, cinsel bir maduniyet sınıfına sokulabilir. Aynı yapıda, *Primitive Passions: Visuality, Sexuality, Ethnography, and Contemporary Chinese Cinema*, York, Great Britain, 1995) 'de, Rev Chow, "yüksek bireysel tanımalar" (s.167) Ma Hla'nın bir kadın olarak erotik alanını Zhang Yimou'nun filmlerindeki gibi sunar. Başka bir deyişle, Oriental objeye, kişiye, bakışta yön mahremiyeti seyreden bakış açısından, Chow ve diğerlerine göre; politik karşı koymalardan ve dinamik, hegamon "edebi göğüslemeler"den şekillenir.(s.167) Fakat, kadın patriarkal bir "kurbanlığın" içinde, Chow'un dediği gibi sunumunu: "klişe bir şekilde, geleneksel olarak vahşi, erotik bir tarzda kendine ağır darbeler vuran, ataerkil düzene karşı çıkarak verir." (s.167). Bkz. Jenny Kwok Wah Lau *Multiple Modernities: Cinemas And Popular Media In Transcultural East Asia*, Temple University Press, Philadelphia, U.S. , 2003. ve (W.A. Callahan, Conkelton, Sheryl, and Landau, Laura, *Northwest Mythologies: The Interactions of Mark Tobey, Morris Graves, Kenneth Callahan, and Guy Anderson*, Tacoma Art Museum, Tacoma WA; University of Washington Press, Seattle and London 2003), aynı argumanlar (bak Chow ss.166–7, n. 64 ve 65). Ek olarak Ma Hla May'in Böl 1, Nancy Fraser'ın (*Redistribution or Recognition? A Political Philosophical Exchange*, Nancy Fraser and Axel Honneth, Verso, London, UK, 2003) “tanınma ve yeniden dağılım”ına da bakılabilir.

san pay-like") Bana para ver!' sözleri, beklendiği gibi Flory'yi kızdıracak ve onu çileden çıkaracak tarzdadır.¹⁴⁹ Ma Hla May'in bu tarz bir hareketi, Batının vahşi sömürgeci düzenine karşı yerli başkaldırıyla cevap verme olarak da düşünülebilir. Yoksulluk ve farklı ırka aitlik bazı bireyleri sıra dışı bir açıdan var olmama durumuna iter. Ma Hla May'in burada yaptığı; ikiyüzlü sömürgeci düzenden kendini sessizleştiren ve bir bakıma yerli esmer bir kadın olarak Madunlaştıran Batılı emperyalist yapıdan ve bu katı düzenin temsilcisi beyaz İngiliz sömürgeci bir erkekten onunla cinsel ilişkiye girerek intikam almaktır. Derek Walcott'a göre **Birmanya Günleri**'nde sömürülen ötekiyi sergileyen Ma Hla May, erkek başkahraman Flory ile yaşadıklarından dolayı özgür alanlardan uzaklaştırılarak sessizleştirilip sömürülmektedir.¹⁵⁰

Sonuç olarak; bu esmer madun kadın Ma Hla May'in iradesi dışında gelişen ve onu yakından etkileyen coğrafi, ırksal ve toplumsal gelişmelerden kurtarılmaya hazır olması oldukça zordur. Çünkü onu bekleyen yalnızca politik, sosyal, ekonomik ve cinsel baskılar değil aynı zamanda birçok bedensel ve psikolojik çöküntülere de maruz kalacaktır. Paradoksal bir şekilde beyaz hemcinslerine göre çoğu zaman pasif kalan ve kurban olarak seçilen bu esmer madun kadın uzaklarda bir yerde kurtarılmayı umar, çünkü bu mağdur ve madun kadın kendi adına Spivak'ın da belirttiği gibi konuşamaz ve suskundur.¹⁵¹ Otoriter erkek egemen sömürgeci bir ortamdan onun tek kurtuluşu, en temel insani haklardan biri olan konuşma özgürlüğü gibi demokratik ve bireysel insan haklarının kendine verilmesi ile olasıdır.

149 Douglas Kerr, "Orwell, Animals, and the East", *Essays in Criticism*, s. 244.

150 Derek Walcott & Edward Baugh, *African Studies in African and Caribbean Literature*, Cambridge, Uk, 2000, s.232.

151 Spivak, "**Woman in Difference**"da Üçüncü Dünyalı kadının, "sömürge sonrası, farklılık ve ikili sömürü ile takıldığı tuzakları geniş bir alanda" (s.77) verir. Mahasweta Devi'nin romanını okuyarak Spivak, sömürgeci gücün karşısında, onlarla aynı fikri paylaşmayan; yeni bir milletin oluşacağı, yersiz yurtsuz bir ulus varlığından da söz eder. "Bu yer önceden kuralları belirlenmiş sömürgeci kültürleri taşımaz. Paradoksal olarak bu alan tüm planlı yerlerin dışında, başkent mantığından çok uzaktadır. Bu romandaki alan, çifte sömürülerden uzakta, sömürge ve millet kavramlarını hiçe sayan, emperyal düzenden bağımsız bir yerdir." *Outside in the Teaching Machine*, New York: Routledge, US.,1993.s. 78.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BİRMANYA'DA BİR İNGİLİZ PUB'I: 'AVRUPA KULÜBÜ'

Orwell'ın **Birmanya Günleri**'ndeki yarı otobiyografik öyküsünün temelinde, genellikle Burma'nın yerli halkı ile Avrupalı emperyalist sömürgecilerin ilişkileri yatmaktadır. Diğer bir ifadeyle, Yukarı Burma bölgesinde bulunan Kyauktada'ki Batılı beyaz adamın varlığının sömürge deneyimleri birçok açıdan kapsamlı olarak romanda sunulmaktadır. Bu sunumda Batılı sömürge varlığının yapısal veya mekânsal en önemli sembolü olarak da, romanda sıklıkla vurgulanan ve beyazların Birmanya'daki küçük kalesi konumundaki ve bir çeşit İngiliz pub'ı* işlevi gören '*Avrupa Kulübü*' çok önemli bir yer teşkil etmektedir.

Romanda işlevsel bir özelliği bulunan Avrupa Kulübü'nde yalnızca sömürgeci beyazlardan oluşan küçük bir grup sürekli olarak kendi ülkelerinde yaptıkları gibi İngiliz şöminesinin karşısında oturup her zamanki müstehcen deneyimlerini paylaşmakta, bitmez tükenmez ırkçı düşmanlıklarını sergilemekte, soğuk Münih biralarını yudumlamakta ve gündelik ağız dalaşmalarını yapmaktadırlar. Kulüpte sıklıkla gündeme gelen konular genellikle sarhoşluk, şiddet ve seks gibi günü birlik temalardan oluşmaktadır. Öte yandan, para kazanılan fakat büyük acılar çekilen ve İngilizler için bir çeşit sürgün yeri olarak sunulan bu uzak Asya ülkesindeki en büyük ayrımcılığı oluşturan ve sosyal yaşamı Batılılar için kendi değerlerince tahammül edilir kılan en önemli sembol, sömürgeci kırıntılar barındıran ve bölgenin tek ve önemli karargâhı sayılabilecek yer olan '*Avrupa Kulübü*'dür.

* Pub sözcüğü kısaca 'public house' (halk evi) anlamına gelir. Çok eski bir İngiliz geleneğinin ürünü olan pub'ların sayısı altmışbinin üzerindedir. İngiliz insanının yaşamında önemli bir yere sahip olan pub'lar işlev olarak; insanların sosyal bir varlık olmanın gereği bir araya gelip günün yorgunluğunu atmanın yanı sıra bir şeyler konuşup, eğlendiği ortak paylaşım mekânlarıdır. O'Driscoll'a göre: sınıfsal ayrım yapmayan publar olmasa Britanya daha az sosyalleşmiş bir ülke olurdu. 1.Artan, KKO; **Forum İngiltere, İngiltere'de Eğitim ve Yaşam**, 25 Ocak, 2010,s.1. ,2. James, O'Driscoll, **Britain**, Oxford Un. Press, Oxford, UK., 1995, s. 188.

Birmanya Günleri'nde, Endüstri Devrimi ile birlikte İngiltere'nin kurumlarıyla birlikte ele geçirdiği büyük sömürgeci gücün ezici dünyası ortaya konulmaktadır. Britanya'nın kurumsal sömürü gücünün arkasında yapay bir adalet söylemi içerisinde hiçbir sömürgeci İngiliz'in suçlu sayılmaması gibi söylemler vardır. Batılılar ile Doğulular arasındaki bu adaletsiz yapı ve düzenin sorumluluğu da, haksız sömürgeci baskıları bir bakıma yumuşatarak kendince yanlı mahkemeler oluşturan ve yerli halka sevimli gelmeyen sömürgeci İngiliz vatandaşlarına yüklenmektedir. Bu durumda, sömürgeci beyaz kulüp toplumunun dışında yer alan her bir esmer yerli için, İngiliz adalet mekanizması oldukça hızlı ve acımasız olarak sürekli tek yanlı işlemektedir. Tüm bunların da ötesinde, Burmalı kadınlar bir eşya veya mal gibi satın alınmakta ve beyazların kurduğu İngiliz sömürgeci sistem yerlileri yandaş ve yandaş olmayanlar olarak sınıflandırmaktadır. Meydana gelen toplumsal olayların birçoğu adaletsiz bir biçimde, tarafsız mahkemeler yerine ya beyazların Kilisesi veya Avrupa Kulübü gibi sömürgeci beyaz Batılılar için önemli mekânlarda görülmektedir.

Avrupa Kulübü sembolü romanın başından sonuna kadar hem Burmalılar hem de İngilizler için en önemli Birmanya yapısı olarak kullanılmaktadır. Emperyalist sömürgeci sistem Kulüp'te her iki halk için de tüm hızıyla işlemektedir. Acımasız sulh hâkimi ve Makyevelist bir karakter olan U Po Kyin ihanetinden ve ikiyüzlü tavrından dolayı sadık bir İngiliz yanlısı gibi görünerek romanın sonunda beyazların kulüp üyeliği ile ödüllendirilmiştir. Flory'nin desteklediği Doktor Veraswami'nin yerine sömürgeci İngiliz sistemine Birmanyalı bir yerli olarak kötü U Po Kyin karakterinin katılması ezici sömürgecilik idealleri ile bireysel insanlık dışı arzu ve ihtiraslar arasındaki paralelliği vurgulamaktadır.

Romanın ikinci bölümünde Orwell, Avrupa Kulübü'nü ve onun önemini kendine özgü ince betimleme tekniğiyle ilk olarak şu satırlarla sunar:

Avrupalılar Kulübü biraz daha ilerideydi. Döküntü tek katlı tahta bir bina olan kulüp aslında kasabanın gerçek merkeziydi. Hindistan kasabalarının hepsinde Avrupalılar Kulübü ruhsal bir

kale, İngiliz iktidarının gerçek makamı ve yerli memurlar ile milyonerlerin boşuna ulaşmaya çabaladıkları Nirvana'dır. Burada bu durum iki kat fazlasıyla böyleydi, çünkü Kyauktada Kulübü, Burma'da şimdiye kadar hiç Doğulu üye kabul etmemiş tek kulüp olmakla övünüyordu. Kulübün ilerisinden akan çamur renkli dev Irrawady Irmağı'nın güneş altında kalan yerleri elmas gibi parlıyordu; ırmağın öteki tarafındaki uçsuz bucaksız çeltik tarlaları ufuktaki karanlık tepeli sıradağlara kadar uzanıyordu.¹⁵²

Sömürgeci Batılılar için bir kale işlevi gören Avrupalılar Kulübü, sömürgeci İngiliz karakterini vahşi saydığı Burmalı yerli karakterden ayıran bir çeşit sınır, Batı tarzı bir yapı ve sömürgeci gücün en önemli sembolüdür. Romanda başkahraman John Flory'nin yakın doktor arkadaşı Veraswami de bu kulübe, dostu Flory'nin çabaları ile girmeye çalışmaktadır. Flory romanda her ne kadar beyaz sömürgeci bir karakter olarak görülse de, zaman zaman sempatik tavır ve düşüncelerle yerlileri hedef alan ağır ve ırkçı kurallara karşı çıkmaya çalışmaktadır. Sırdaşı Burmalı Doktoru kulübe sokma çabası da bu duruma bir tür kanıt teşkil etmektedir. John Flory Birmanyalılar gibi esmer değildir, fakat romanda “teni, solgun ve güneşte renk değiştirmiş”¹⁵³ olarak betimlenmektedir. Kulüp'te bulunan diğer beyazlar Flory'yi siyah saçları ve limon sarısı ten rengiyle, “sarı şiş göbekli, sarımsak kokulu”¹⁵⁴ bir Burmalıya benzetmektedir. Doğululara yakınlığı açıkça bilinen Flory bu yüzden zaman zaman Kulüp üyesi beyaz arkadaşları ve Burma kültürü arasında gelgitler yaşamaktadır. Zayıf bir karakter olarak Doğuya duyduğu yakınlığın dışında John Flory'nin kulüp üyesi diğer sömürgeci beyaz erkeklerden en büyük farkı sömürgeci beyaz bir İngiliz bayanla evli olmaması ve yalnız bir batılı olarak kulüpte güçsüz kalmasıdır.

Kültürel farklılıkların ve karışık duyguların yaşandığı, hegemonik güçlerin baskın olduğu sömürgeci yapılanmalarda, bazı Avrupalılar Birmanyalı, Hintli ve

152 George Orwell, *Birmanya Günleri*, ss. 22- 23.

153 A.g.y., s. 22.

154 A.g.y., s. 28.

diğer Doğululara karşı bazen önyargısız derin bir ilgi de sergileyebilmektedirler. Örneğin, İngiliz Kyauktada Kulübü'nün sekreteri olan emekli asker General Bay Macgregor bile, kulüpte diğer fanatik beyaz üyelere Doğululara karşı önyargısının olmadığını açık yüreklilikle belirtmektedir. Ona göre Birmanyalılar “Ellerine özgürlük verilmemesi koşuluyla, yaşayan en sevimli halk”¹⁵⁵ tır. Nedensiz yere aşağılandıklarını görmek onun her zaman yüreğini sızlatmaktadır, fakat en doğal hakları olan özgürlüklerini de onlara çok görür. İyi niyetli ve önyargısız bakış tarzında bile yine de temsil ettikleri emperyal gücün birer temsilcileri oldukları unutulmamaktadır.

Rachel A. Lee **Birmanya Günleri**'nde Orwell'in vahşi Burma ormanları ve doğası ile İngiliz Kulübü'ndeki acımasız beyaz sömürgeciler arasında bir paralellik kurduğunu ileri sürmektedir.¹⁵⁶ Bu talihsiz paralellikler sonucu bölgede trajediler peşpeşe yaşanır. John Flory'nin intiharından sonra korumasız kalan Doktor dostu Veraswami tayinini başka bir bölge hastanesine ister; sinsi Budist yargıç U Po Kyin entirikalarla kulübün ilk yerli üyesi olmasına rağmen, günahlarından arınıp bir pagoda yaptıramadan ölür; Ma Hla May ise müşterilerinin sürekli cinsel ve psikolojik aşağılamalarıyla karşılaştığı uzak bir geneleve düşer ve romanın sonunda kulüpte kısmen sular durulur ve dedikodular biter. Orwell'a göre sadece Burma'nın vahşi doğası insanları yutmaz; bir o kadar, hatta daha tehlikeli boyutta Avrupa Kulübü'nün sömürgeci erkek egemen yapısı birçok insanı mağdur eder.

John Flory, tamamen rastlantı sonucu Burma'nın ürkütücü atmosferinde karşılaştığı İngiliz Elizabeth'i “narin, yumuşak ve genç bedeniyle”¹⁵⁷ Burma'nın sıcak, karanlık doğasında serin ve taze bir İngiliz atmosferine benzetmektedir. Flory'nin karşılaştığı bu genç ve güzel bayan, onun Burmanın vahşi ve yabancı doğasında kaybetmiş olduğunu sandığı cinsel ve romantik arzularını yeniden

155 A.g. y., s. 37.

156 Rachel Lee, *The Americas of Asian American Literature: Gendered Fictions of Nation and Transnation*, Princeton University Press, Princeton, 1999, s. 834.

157 George Orwell, *Birmanya Günleri*, s.92.

canlandırır. Burma'nın doğası Elizabeth için de heyecan çağrışımları yaratmaktadır, fakat kendini yalnız kaldığı Avrupa Kulübü'nde ürkütücü vahşi yapıdan soyutlanmış bir biçimde esmer yerlilerden ve yapay ve aldatıcı doğadan uzakta tutmaktadır.¹⁵⁸

Douglass Kerr'e göre de sömürgeci iki İngiliz kulüp üyesi beyaz erkek Flory ve beyaz kadın Elizabeth arasında diğer üyeler arasında olduğu gibi, Biritanyalı ve Birmanyalı ilişkileri açısından birçok farklılık gözlenmektedir. Bütün bu farklılıklara karşın yine de ön yargılı ve ırkçı temalar noktasında şiddet farkına rağmen birçok şeyi paylaşırlar:

Flory... sempatik olarak Asyalılara bağlıdır... fakat onların Darwin'in evrim teorisine göre gelişmelerini tam olarak tamamlamamış yaratıklar olarak görme eğilimindedir. Flory'nin Burmalılarla ilişkisi bir çeşit insan-hayvan ilişkisi gibidir. Ona göre Burmalılar evrimini tamamlamış modern insana göre hala doğal bir ortamda yaşamaktadır... Avrupa'dan yeni gelmiş olan Elizabeth Lackersteen ise etnik düşünceleri çok kesin, katı hatlara sahip biridir. Birmanya'da birden İngiltere'de bir dergide okuduğu, Burman kafatasının bir suçluya ait olduğu yazı aklına gelir. Birmanyalı esmer kadın onu sürekli rahatsız eder. İtaatkâr Birmanyalı kadınla hemcins olmaktan çoğu zaman utanır. Onları bir çeşit, 'sevimsiz yaratığa, hayvana benzettir'¹⁵⁹

İtalya'da kriminoloji biliminin temellerini atan ve genlere bağlı bozulmalar üzerine çalışmalar yapan Cesare Lombroso'nun referanslarına ve ırkların eşitsizliğine hatta Kuzey ırkının üstünlüğüne inanan Fransız diplomat Arthur de Gobineau'ye göre, İngiliz Elizabeth diğer Avrupa Kulübü'nün beyaz üyeleri gibi Batı'nın ve beyaz insanın üstünlüğüne inanır.¹⁶⁰ Birmanyalıları vahşiler olarak gören Elizabeth, onların içlerindeki suç işleme duygusunu birgün açığa çıkaracaklarına ve

158 Lee, s. 824

159 Douglas Kerr, s. 246.

160 Cesare Lombroso, *Criminal Man*, translated and with a new introduction by Mary Gibson and Nicole Hahn Rafter, with translation assistance from Mark Seymour, Durham, NC, Duke University Press, 2006, s. 9.

Birmanyalı kadınların da hayvanların bir türü olduğuna inanır. Flory ise, Birmanyalıların uygar bir insan mı, yoksa vahşi bir hayvan mı olduğundan emin değildir. Ona göre sömürgeciliğin yıkıcı ve zalim etkilerine maruz kalan bu halk, sömürgeciliğe dayanabilmek için biraz sevgi ve ilgiye ihtiyaç duyar.¹⁶¹

George Orwell'ın güce karşı romanda yaklaşımları çoğu zaman karmaşık ve ürkütücü boyutlardadır. Orwell birçok açıdan totaliter ve emperyal gücün kötülüklerini eleştirir. Sömürgeciliğe ilk olarak cesaretle karşı durduğu yapıtı da, yazarın ilk romanı olan **Birmanya Günleri**'dir. Birmanya kültürüne tamamen uzak bir katı kuralcılıkla ve acımasızca hareket eden İngilizler, tüm Burmalıları kendilerinden daha aşağı 'yaratıklar' olarak görmekte ve onlara birer evcil hayvan gibi davranmaktadırlar. Birmanya'ya gelen hiçbir sömürgeci İngiliz böyle bir durumdan rahatsız olmamakta ve sömürgeciliğin bir anlamda tadını çıkarmaktadır. Fethedilen ülkenin tüm kaynaklarının özgürce tüketilmesi, ağır cezalar uygulayıp, sürekli beyazların gözüyle bakan bir adalet sistemi, yerli asker ve hizmetçilerin en ağır işlerde kullanılması, kendilerine bağlı olsalar da sürekli olarak yerlilerin sorgusuzca aşağılanması, güçlünün güçsüzden her istediğini alması gibi durumlar Burma'da sıklıkla görülen manzaralardır. Birmanya'daki birçok İngiliz kadın ise; baskı ve otoriteye eğilimli emperyal Batılı askerlere göre, daha çok bir güç, otorite açlığı ve özlemi içindedir. Bu açlığı gidermek veya sonsuz isteklere ulaşmak için bir sömürgeci olarak en rahat edilen mekân beyazların Avrupa Kulübü'dür.¹⁶²

Orwell'ın bir bakıma sözcüsü sayılabilecek başkahraman İngiliz John Flory Yukarı Burma'daki sıkıcı ve tekdüze günlerini her ne kadar sevmese de, diğer beyaz İngilizler gibi zamanının çoğunu Avrupa Kulübü'nde geçirir. Avrupa Kulübü, birçok İngiliz gibi Flory'nin de Burma'daki sosyal yaşamını şekillendirir. Kulüp üyesi bir İngiliz'in kuzeni olan Elizabeth Lackersteen ile John Flory'nin yakınlaşmasında Avrupa Kulübü çok önemli bir yer teşkil eder. Flory her ne kadar yerli bir metres Ma

161 Cyntia Ho, s. 100.

162 Bodley Head, *Studies in a Dying Culture*, Hillary House Publishers, Ltd., U.S., 1961, s. 70.

Hla May ile sadece cinsel bir birliktelik yaşasa da, evlenmek için, bir beyaz kulüp üyesini yani sömürgeci bir İngiliz genç kız olan Elizabeth'i istemektedir. Kulübün dışından yerli olan Birmanyalı Ma Hla May, beyaz kulüp üyesi Elizabeth'in aksine, onun büyük düşüşünün hatta intiharının da en önemli nedeni olacaktır. Kulübün ilk Birmanyalı yerli üyesi olma hayalleri ile her şeyi yapabilecek olan Burmalı sulh yargıcı U Po Kyin ise, kulübe üyelik için iyi niyetli yerli Doktor Veraswami ve onun yakın dostu İngiliz Flory'yi birer hedef tahtası haline getirmiş ve sadece kulübe üye olmak uğruna en acımasız ve sinsi planları onlara karşı sürekli ve büyük bir hırsla uygulamıştır.

Başkahraman John Flory romanda sadece doğum lekesinden dolayı rahatsız olmamakta, Avrupa Kulübü'nde de büyük ikilemler yaşamaktadır. Avrupa Kulübü onun istekleri ve aitlik duygusunun önündeki en büyük engeldir. Her ne kadar olaylara karşı çıkıp doğruları söylemek istese de, bu Kulübe aitlik ve kabul görme hissi onu sürekli engeller. John Flory'nin karakterindeki en büyük ikiyüzlülüğü ise, İngiliz Elizabeth ve yakın dostu saydığı Burmalı Doktor Veraswami ile olan özel konuşmalarında doğruları içtenlikle itiraf ettiği halde, Avrupa Kulübü'ne gelir gelmez hemen değişmesi ve 'kulüpteki o sürü' diye adlandırdığı Batılı sömürgeci gruba ve dediklerine sorgusuz sualsiz ve onlardan farksız bir beyaz olarak katılmasıdır. Flory, her ne kadar Avrupa Kulübü'nün genel kurallarına istemeden uyuyor gibi görünse de, içinde bulunduğu bu ikiyüzlü tavır onu kaçınılmaz sonundan yani intiharından koruyamamıştır.

Öte yandan romanın başından sonuna kadar hep aynı kalan acımasız sulh yargıcı Birmanyalı U Po Kyin yaşama hep başkalarının açısından bakmıştır. Sömürülen gruptan olmasına karşın, U Po Kyin sömürgeci güç İngilizlerle dost olur ve sömürge yaşamına İngiliz gözüyle bakar. Bu arada U Po'nun bir ailesi, Birmanyalı çoğu erkeğin aksine karşılıklı konuştuğu ve anlaştığı bir eşi, bir evi, İngilizlerin gözetiminde yürüttüğü bir adalet işi, Burmalı yerlilerle sıcak ilişkileri, saygınlığı, yaptırımı ve beyazların kulübüne ilk yerli üyelik gibi büyük bir hayali

vardır. U Po Kyin'in bu karmaşık Doğulu karakterindeki en büyük bozulmayı Orwell şöyle dile getirir:

Sulh yargıcı olarak yöntemler çok yalındı. Ne kadar rüşvet verilirse verilsin hiçbir davada yargısı satılık değildi, çünkü yanlış karar veren bir sulh yargıcının eninde sonunda yakalanacağını biliyordu.¹⁶³

Rüşvetçi yerli bir sulh yargıcı olan U Po Kyin, beyazların kulübüne girerek kendini yanlış davaların ve rüşvet suçunun sorumluluğundan kurtarmayı ve sömürgeci beyazlar gibi güvende ve dokunulmaz hissetmeyi planlamaktadır. Bununla beraber esmer metres Ma Hla May de, beraber olduğu Burmalı bir esmer sevgilisi olmasına rağmen, aynı şekilde beyaz bir kulüp üyesi sömürgeci İngiliz John Flory'nin metresi olmuş, köyüne ve ailesine Flory'nin yasal eşi, bir bo-kadaw olarak dönmeyi planlamıştır. U Po Kyin'in Ma Hla May'i kışkırtmasının temelinde de kulübe üyelik isteğinin önünde engel olarak gördüğü Flory ve dostu Veraswami'yi onun yardımıyla yenmek istemesi yatmaktadır. Ma Hla May beyazların kulüp üyesi Flory ile ilişkisini açıklarken, sulh yargıcı U Po Kyin de beyazlar kulübüne girerek bir bakıma sömürgeciliğin en büyük kalesini ve kulübün tüm sömürgeci değerlerini yıkmış ve böylece tüm ezilen ve sömürülen Burma halkının intikamını sömürgeci beyaz güçten almıştır.¹⁶⁴

John Flory sadece kendince zararsız gördüğü durumlarda sosyal ilişkilere girmektedir. Yakın dostu Doktor Veraswami'nin Avrupa Kulübü'ne girme isteği ortaya çıkınca, Flory bunu kendi açısından tamamen bir risk olarak görür ve başlangıçta doktorun kulüp üyeliği konusunda tamamen sessiz kalır. Doktor Veraswami kulübe girmek isterken, zalim U Po Kyin'in de kulüp üyeliği için birçok ayak oyunu yapacağından dolayı dostu Flory'yi uyarır: "Siz de U Po Kyin'den

¹⁶³ George Orwell, *Birmanya Günleri*, s. 12.

¹⁶⁴ Anthony Stewart, *George Orwell, Doubtless, and the Value of Decency*, Library of Congress, U.S., 2003, s. 100.

sakının kendinizi! Timsahtan sakının kendinizi! Çünkü benimle dostluk ettiğinizi öğrenir öğrenmez size de vuracağı kesin.”¹⁶⁵ Flory ise beyaz bir İngiliz kulüp üyesi olarak, sömürgeciliğin rahat bir tavrıyla “Civis Romanus sum. Ben bir İngilizim – kuşkunun çok yukarısındayım ben”¹⁶⁶ diye doktora cevap verir.

Avrupalılar Kulübü hem Birmanya’daki İngilizlere hem de Birmanlara gücün sömürgeci Batılılarda olduğunu hatırlatan önemli bir merkez konumundadır. Her anlamda kendilerini Birmanyalılardan üstün gören İngilizler ‘Büyük Kardeş’ rolünü de Asyalılara karşı oynamaktadırlar. İngilizler bu rolü oynarken sömürgeci ve değişmez olan büyük bir yalanı da sürekli olarak gündeme getirmektedirler. Bu da Birmanya’daki İngiliz varlığının sözde asıl nedeninin ekonomik kazançların da ötesinde, ilkel gördüğü Doğulu Burma halkına, sosyal ve kültürel bir ilerleme ve gelişme kaydettirmek olduğu yönündedir. Çünkü İngilizlerin gözünde Hintliler ve Birmanyalılar zekâ ve kültürlerindeki geri kalmışlıklarından dolayı acınacak durumdadırlar. İngilizlerin Doğululara karşı hissettikleri bu acıma duyguları gerçekte, Birmanyalıları geliştirip onların ilerlemelerine olumlu biçimde ve sevgiyle bakmalarından çok, katı sömürgeci reçetelerin kaygılarını taşımaktadır.

Sömürgeciliğin ve ötekileştirmenin belki de en uç bir aşaması olarak sayılabilecek katı ve tek yanlı ırkçı ifadeler ve yerlilerle alay edip onları aşağılamalar Kyauktada’ki Avrupalılar Kulübü’nde çok sıradan olaylardır. Romadaki beyaz kulüp üyeleri arasındaki bu tarz konuşma ve alaycı ifadelerle özdeşleştirilen en önemli isim ise İngiliz Bay Ellis’dir. Ellis hemen her fırsatta Birmanyalı yerlileri en şiddetli bir şekilde hor görmek, alay etmek ya da cezalandırmak için elinden geleni yapmakta ve en küçük bir fırsatı değerlendirmek için büyük bir kırgınlıkla sürekli olarak hazır bulunmaktadır. Bay Ellis benzer bir ruh hali içerisinde romanın bir yerinde bir gün Avrupa kulübünde sömürgeci arkadaşlarının önünde esmer bir

165 George Orwell, *Birmanya Günleri*, s. 57.

166 A.g. y., s. 57.

Birmanya yerlisi çalışkan bir garsonla kendi aşağılayıcı tavrıyla tartışır ve garsonu çok kötü bir biçimde aşağılamaktan geri durmaz:

“Garson!” diye bağırdı Ellis. Kapıda garson belirttiğinde, “Git de şu lanet olası chocra’yı uyandır” dedi. “Evet, efendim.” “Bir de garson!” “Evet, efendim.” “Ne kadar buzumuz kaldı!” “Yaklaşık on kilo efendim. Sanırım ancak bugün yeter. Artık buzu soğuk tutmakta çok zorlanıyorum.”

“Böyle konuşmayı kes lanet olası- ‘soğuk tutmakta çok zorlanıyormuş. Bir sözlük filan mı yuttun sen? ‘Lütfen efendim, ben buz soğuk tutamıyorum’ işte böyle konuşman lazım. Eğer çok iyi İngilizce konuşmaya başlarsa bu adamı atmak zorunda kalacağız. İngilizce konuşabilen hizmetkârlara dayanamıyorum. Duyuyor musun beni garson?”

“Evet, efendim.” diyen garson dışarı çıktı.¹⁶⁷

Her zamanki kendini beğenmiş ve aşağılayıcı sömürgeci İngiliz erkek patron tavrını yerlilere karşı sergileyen Bay Ellis, romandaki en sevimsiz ırkçı, emperyalist ve kendini tüm yerlilerden üstün gören uygar Avrupalı olarak psikolojik derinlikleriyle birlikte sunulmaktadır. İngiliz Ellis için Birmanyalılara bağırarak, onları şiddetle azarlamak, gerekli gereksiz uyarmak, aşağılamak, küfretmek ve onlara gereken dersleri vermek, sömürgeci bir beyaz olarak ona verilen en doğal haktır. Diğer Avrupalı beyazlar gibi Ellis de, kendi Avrupa kulüplerinde kuralları acımasızca koymakta ve uygulamaktadır. Romanın başkahramanı İngiliz John Flory’nin dışında, hiçbir beyaz Batılı sömürgeci, bu örnekte de açıkça görüldüğü gibi, Birmanyalılarla gerçek manada asla iletişime girmez; Birmanya halkını tanımaz, aksine onlara sadece emreder. Sömürgeci İngiliz kulüp üyeleri, kulüpte ve Birmanya’da, yerlilerin dilini öğrenmeye çalışıp kültürel zenginlik ve değerleri ile geniş bir mozaik yaratmak yerine, kendi beyaz sömürgeci kuralları çerçevesinde, tüm Doğuluların onları anlamak zorunda olduklarına inanır ve İngilizlerin öğrettikleri

167 A.g. y., s. 32.

şekilde konuşmalarını, davranmalarını ve yaşamalarını ister. Batılı sömürgeciler, Bay Ellis'in ırkçı ifadelerinde olduğu gibi, kimi zaman bir çocuğa azarlaracasına bağırmakta, bazen bir öğretmen gibi ders vermekte veya zavallı bir çalışana işten çıkarma tehdidi savuran patron edasıyla psikolojik baskılar yapmaktadır.

İngiliz kulüp üyeleri arasındaki ırkçı ifadeler, yargısız infazlar ve yanlış tutumlar melez karakter Maxwell'in ölümü olayında bir kez daha ortaya çıkmaktadır. Maxwell, Burma Kyauktada'ki Avrupalılar Kulübü'nde kendini, Bay Ellis, Westfield, John Flory ve General Macgregor gibi pek de ön plana çıkarmayan, silik bir karakterdir. Avrupalılar arasında kimse onun için tam manasıyla ve içten bir yas tutmamıştır. Onlara göre Maxwell, sadece iyi bir melez adamdır.¹⁶⁸ Maxwell karşı partililer tarafından öldürüldükten sonra, cenaze konuşmasını yapan kulübün ağırbaşlı ve yaşlı asker üyesi General Macgregor bile Birmanyalı yerlilere ön yargılı olarak şu sözleri sarf eder: “.....o iki adam bunun cezasını kötü ödeyecek. Bir cesede karşı iki ceset-elimizden gelenin en iyisi.”¹⁶⁹

Ellis, Westfield ve General Macgregor gibi pek çok sömürgeci İngiliz, Birmanyalıların birçoğunun potansiyel birer suçlu konumunda olduklarını düşünür. Her türlü barbarlık ve vahşet sürekli olarak Burmalı esmer yerlilerle özdeşleştirilmektedir. Böyle durumlarda İngilizlerin sürekli olarak övündükleri ünlü adalet sistemleri yerini, daha büyük ön yargılara, ırkçılığa, fiziksel ve ruhsal baskılara, bitmez kinlere ve hatta intikam ve öç alma duygularıyla beraber kanlı cinayet işleme planlarına bırakmaktadır.

Roman boyunca Birmanya bir tür ikiye bölünmüşlük görünümünü sergiler. Bunlar, üstün beyazların oluşturduğu Avrupalı kulüp üyeleri ve beyaz olmayan Birmanyalı yerlilerdir. Avrupalıların birçoğu oldukça ırkçı, cinsiyet ayrımcısı ve bencildir. Sosyal sınıflandırmadaki bu sistem en belirgin olarak Avrupa Kulübü'nde görülür. En üstte beyaz Avrupalılardan oluşan elit bir tabaka ve en altta da geriye

168 A.g. y., s. 262.

169 A.g. y., s. 263.

kalanlar vardır. Beyaz olmayan Birmanya yerlileri sayı olarak her ne kadar çok olsalar da, kendi ülkelerinde en altta veya beyazlardan sonra ikinci sınıf konumunda yer almaktadır. Avrupa Kulübü'ne üye olamayan bu esmer yerliler, Avrupalı beyaz sahipleri tarafından ya hizmetçi ya da üretken tarla işçileri olarak görevlendirilmişlerdir. İngiliz John Flory karakteri ise, yandaşı Avrupalıların yapmış olduğu bu tarz sınıflandırmalara çoğu zaman pek de uymayan farklı biridir. Flory, her ne kadar sömürgeci bir beyaz olarak vaktinin büyük bir kısmını beyazların kulübünde Avrupalı sömürgeci arkadaşlarıyla geçirmek zorunda hissetse de, kendini orada çoğu zaman yalnız, bir tür öteki beyaz ve genelde kendi beyaz toplumunda bile kabul görmeyen zavallı bir sömürgeci, romantik ve duygusal bir erkek olarak görür. Başkahraman Flory, bu durumundan dolayı çoğu zaman Birmanyalı yakın dostu Doktor Veraswami'nin yanına giderek, zayıf karakterli bir insan olarak gerçekten nefes almak ve ön yargısız ve kavgasız biraz zaman geçirmek ister:

“Ah Doktor,” dedi Flory kanepede uzandığı yerden, “şu berbat kulüpten sonra burada olmak ne güzel şey. Senin evine geldiğim zaman kasabalıların ellerinden kurtulup da yanında bir fıstıkla evine dönen reformcu rahip gibi hissediyorum kendimi. Onlardan biraz uzak kalmak ne güzel şey.”-topuğuyla kulüp yönünü gösteriyordu- “benim sevgili İmparatorluk kurucuları, İngiliz prestiji, beyaz adamın sorumluluğu, pukka Sahip sans peur e sans reproche (korkusuz va alınmaksızın), anlarsın işte.

Bu pislik çukurundan bir süreliğine uzaklaşmak öyle bir rahatlık ki.” “Dostum, dostum haydi lütfen! Bu çok kötü bir şey. Onurlu İngiliz centilmenleri için böyle şeyler söylememelisiniz!” “Sen bu onurlu centilmenlerin gevezeliklerini dinlemek zorunda olmadığın için anlamazsın Doktor. Bu sabah elimden geldiğince dayanmaya çalıştım. Ellis ve onun ‘pis karaları’, Westfield’in şakaları, Mcgregor’un Latin etiketleri ve ‘lütfen taşıyana on beş kırbaç vurur musunuz’lar. Ama şu yaşlı havildar öyküsüne geldiklerinde-bilirsın eğer İngilizler Hindistan’ı bırakırlarsa geride ne bir rupi ya da bir bakire kalmayacak diyen sevgili dostumuz havildar-anlıyorsun, işte böyle daha fazla dayanamadım. Şu yaşlı havildar’ın artık emekliye ayrılma zamanı geldi. Seksen yedideki jübileden beri aynı şeyi söyleyip duruyor.”¹⁷⁰

170 A.g. y., s. 45.

Birmanyalı esmer Doktor Veraswami ve İngiliz John Flory arasında geçen bu içten diyalogla Orwell, aslında gerçek insancıl duygular ve çıkarsız dostluklar söz konusu olduğunda, iki zıt kutbun bile rahatlıkla anlaşabileceğini ortaya koymaktadır. Flory'ye göre Avrupa Kulübü, her ne kadar sömürgeci bir beyaz olarak gitmek zorunda olduğu bir yer olsa da, kendi deyimiyle aslında “Tanrı'nın cezası bir yerdir!”¹⁷¹ Reformcu, sosyalist ve demokratik düşünceleriyle politik bir yazar olarak ön plana çıkan George Orwell, başkahramanı Flory'yi betimlemek için kullandığı kasabalardan bir kadınla kaçan rahip benzetmesiyle bir taraftan ikiyüzlü toplumsal değerleri, öte taraftan da dinsel ve cinsel tüm sömürü ve ikiyüzlülükleri eleştirmektedir. Bunun yanı sıra Orwell, John Flory'nin birlikte olduğu ve bir bakıma satın aldığı Birmanyalı esmer metresi Ma Hla May örneğiyle ikili bir sömürüye maruz kalan madun Birmanyalı kadınları yansıtmaktadır. Flory, bu düşüncelere ek olarak mensubu olduğu ya da temsil ettiği Büyük Britanya İmparatorluğu'nu da ironik bir tarzda eleştirmektedir. Onun için Birmanya'da İngiliz saygınlığı, uzaklarda kalan fantastik emperyalist düşünceler tamamen değerini yitirmiş ve gerçeklerden uzaklaşmıştır. Tüm bunlar olurken, yerli Doktor dostunun kraldan çok kralcı tutumu, yani tüm yapılanlara rağmen İngilizlere hayranlığı ve onların yabancı kültürüne karşı ilgisi ise başka düşündürücü bir ironi örneğini sunmaktadır.

John Flory için kulüpteki Batılılar, Ellis örneğindeki gibi ırkçı, Westfield gibi gerçeklerden uzak, General Mcgregor gibi acımasız ve ceza verici beyaz kulüp arkadaşlarıdır. Her ne kadar kendini onlarla birlikte olmak zorunda hissetse de, John Flory için bu insanların düşüncelerine katılmak, onlar gibi davranmak ve onlarla gerçekten dost olmak oldukça zordur. George Orwell, Flory ve yaşlı memur Havildar'a bir bakıma İngiliz sömürge sistemini sorgulatarak, İngilizlerin Hindistan ve Burma gibi sömürgelerindeki gerçek amaçlarının ekonomik ve cinsel sömürüler üzerine kurulduğu gerçeğini bir Batılı olarak açık yüreklilikle söyler ve söyletir.

171 A.g. y., s. 45.

Böyle bir sistem içerisinde de yaşlı-genç, kadın-erkek her İngiliz'in en önemli ve tek görevi Büyük İngiliz İmparatorluğu'na koşulsuz hizmet etmektir.

Elizabeth ve Flory'nin romantik aşk ilişkilerinde de Avrupa Kulübü önemli bir yer teşkil etmektedir. Elizabeth de diğer sömürgeci beyaz erkek kulüp üyeleri gibi Birmanyalıları daha tanımadan onları ön yargılı bir biçimde “vahşiler” olarak niteler. O bir İngiliz kadınıdır ve sömürgeci beyaz bir erkeğin yeğenidir; Burma'ya amcası ve teyzesi ile kalmak için gelmiştir. **Birmanya Günleri**'ndeki ayrımcılık sadece ırkçı söylemde kalmayıp, sosyal ve cinsel olarak da birçok farklı açıdan kendini gösterir. Özellikle Avrupa Kulübü, sosyal sınıf ve statüde en büyük ayrımcılığın merkezi ve değişmez Batılı sembolüdür. Avrupa Kulübü birbirine benzeyen İngilizlerin, bir bakıma her gün iş çıkışı uğradıkları, bir çeşit yerel İngiliz pub'ı niteliğindedir. Kulüp sadece beyaz sömürgeci İngilizler içindir. Üyeler masaların çevresinde gruplar halinde oturur, içkiler içer ve kadınlarla birlikte Burmalılarla ilgili ve onları küçümseyen konuşmalar yaparlar. Birmanya kültüründe yerli Burmalı erkeklere göre ikincil konumda bulunan yerli kadınlar genellikle köylüler ve fahişeler olarak nitelendirilir ve sürekli aşağılanırlar. Avrupa Kulübü'nün özellikle sunmuş olduğu bu tarz sosyal ve cinsel ayrımlar, romanda alt başlıklarla sıklıkla ele alınır. Avrupa kulübünün oluşturmuş olduğu bu tür bir sosyal bölünme romandaki üstün beyaz Avrupalı ve yerli Birmanyalı genel ayrımını da her açıdan destekler.

Entelektüel özelliğinden çok fiziksel güzelliği ile evlenilecek bir İngiliz olan Elizabeth Lackersteen'in Birmanya'ya gelişi, yalnızca Kulüpteki Avrupalılar arasında değil, Flory'nin yaşamında da büyük değişikliklere yol açmıştır. Avrupa Kulübü gibi sömürgeci bir ortam eğitiminden geçen ve Batılı bir düşünce yapısından gelen Elizabeth, bir kadın olarak Flory'ye Üçüncü Dünyalı ve Birinci Dünyalı kadınları her açıdan ele aldırıp değerlerini sorgulattır. Havalı hür İngiliz edasıyla gelen Elizabeth, Burma'ya fazla ilgi duymaz. Flory'nin kulüp üyeleri arasında dedikodusu dolaşan esmer metresi ile Elizabeth'in ilk karşılaşmasında iki bayanın durumu şöyle ifade edilir:

Aralarında nerdeyse bir metre uzaklı olan iki kız karşı karşıya durdular.

Bundan daha garip bir zıtlık olamazdı, biri bir elma çiçeği gibi soluk renkliydi, öteki esmer teni, topuz yaptığı abonoz saçlarının nerdeyse metalik ışıltısı ve longyi'sinin pembe ışığıyla parıltılar saçıyordu.¹⁷²

On beş yıl kadar süren büyük bir yalnızlığın sonucunda, Elizabeth'in gelişi Flory için bir bakıma yalnızlığına açılan umut kapısı ve uzak kaldığı İngiltere ile kurabileceği canlı ve yeni bir bağ niteliğindedir. Flory, Elizabeth'i bir İngiliz olarak çoğu açıdan şaşırtır. Örneğin, diğer İngiliz kulüp üyelerinin aksine Flory'nin, Burma kültürüyle de yakın bir bağı vardır. Flory'nin bir leoparı vurarak derisini Elizabeth'e hediye etme çabaları ve deprem sırasında ikinci kez reddedilişi başkahramanın bu aşk serüvenindeki trajik sonunu hazırlar.

Flory, Elizabeth ile yaşadığı yaralayıcı, kırılgan ve karamsar aşk melodramında zayıf ve yalnız bir Avrupa Kulübü karakteri olarak çoğu zaman kulübün diğer üyeleri için de bir eleştiri ve alay malzemesi olur. Kulübün müdavimlerinden ve ırkçı, katı bir sömürgeci olan Ellis bu büyük fırsatı kaçırmayarak umutsuz âşık Flory'ye, Elizabeth ile olan aşk ilişkisiyle ilgili şunları söyler:

“Benim güzel salağım. Pençelerini bir kocaya geçirmek için geldi buraya elbette. Hiç kimse bilmiyor sanki! Bir kız başka hiçbir yerde koca bulamazsa Hindistan'ı dener, çünkü burada bütün erkekler bir beyaz kadın için ölüp biterler. Buraya Hindistan evlilik pazarı diyorlar. Bana sorarsan et pazarı demeleri gerekirdi. Her yıl gemiler dolusu kız dondurulmuş koyun etleri gibi kendilerini sana benzer pis, yaşlı bekârların pençelerine atıyor. Soğuk depo. Buzdan yeni çıkmış etler.”¹⁷³

172 A.g. y., s. 99.

173 A.g. y., s. 124.

Üstteki satırlardan da anlaşılacağı gibi, yalnız ve silik John Flory karakteri için Avrupa Kulübü çoğu zaman dayanılması korkunç bir yerdir. Kulübün acımasız ve ırkçı üyesi Ellis, kulüpte konuşacak yeni bir skandal konusu bulduğu ve böylece Birmanyalılara yakınlığından dolayı sevmediği Flory'ye istediği kadar yüklenebileceği için oldukça sevinçlidir. Ellis, Flory'yi genel sömürgeci ve beyaz kulüp kurallarına uymadığı için hiç sevmemektedir. Bay Ellis eleştirileri ile bir taraftan John Flory'den gizliden gizliye intikam alıp onun cinsel yaşamıyla alay ederken, bir taraftan da Burma'da umutsuz bir şekilde yalnızlığa sürüklenmiş orta yaşlı bir İngiliz'in tüm dünyasını karartıp, onu içinden çıkılmaz derin bir boşluğa sürüklemektedir.

Kilisede onu intihara sürükleyen son Ma Hla May olayından önce, Flory'nin maruz kaldığı en büyük aşağılanmalardan biri de benzer biçimde Avrupa Kulübü'nde geçer:

“Dostumuz Flory'nin bir önerisi var galiba?” “Evet, Dr. Veraswami'nin bu kulübe üye kabul edilmesini öneriyorum.” Öteki üçünden öyle bir öfke çığılığı yükseldi ki Mr. McGregor'un masaya sertçe vurup yan odada bayanların oturduğunu hatırlatması gerekti. Ellis bunu umursamadı bile. Yeniden ayağa fırlamıştı. Burnunun etrafı mosmor olmuştu. Flory ile ikisi yumruklaşmaya başlayacakmış gibi birbirlerine bakıyorlardı.

“Seni lanet olası süprüntü, şimdi bu sözlerini geri alacak mısın?”

“Hayır, almayacağım.”

“Seni yağlı domuz! Seni zenci dostu sapık! Seni sürüngen, aşağılık...kahrolası piç!”

“Sessiz olun!” diye bağırdı Mr. McGregor.

“Ama şuna bakın, şuna bakın!” diye bağırdı Ellis neredeyse gözyaşları içinde.”Şiş göbek bir kara yüzünden bize ihanet ediyor! Ona söylediğimiz bunca şeyden sonra hem de! Tek yapmamız gereken şey birlik olmaktı, böylece o sarmısak kokuluları kulübümüzden sonsuza dek uzak tutabilecektik. Aman Tanrım, aramızdan birinin böyle davranması sizin de midenizi

bulandırmıyor mu?” “Söylediklerini geri al dostum!” dedi Westfield. “Bu kadar saçma sapan bir aptallık yapma Flory!”¹⁷⁴

Yukarıdaki örnekte de görüleceği gibi Avrupa Kulübü, romanın en başından sonuna kadar George Orwell’ın kullandığı çok önemli bir sembol olmuştur. Kulüp, sömürgeci beyazlar için çoğu zaman sıkıntıların boş lakırdılarla atıldığı, kağıt oyunlarının oynandığı, içkilerin su gibi tüketildiği Avrupa tarzı bir mekan olarak göze çarpmaktadır. Gelişmiş İngiliz pub’larına göre oldukça sıradan, tek katlı ve döküntü bir havası olan bu kulüp, gerçekte İngilizler için güvenli bir karar alma yeri, ırkçı düşüncelerini rahatça haykırdıkları özgür bir alan, cinsel ilişkilerini sürdürdükleri küçük bir Avrupa merkezi işlevindedir. Birmanyalılar ile beyazlar arasındaki en büyük sosyal ve ırkçı ayrımı da yaşatan kulüp, Birmanyalı U Po Kyin ve Doktor Veraswami örneklerinde olduğu gibi, yerlilerin dünyasında ulaşılması çok zor bir çeşit ütopyadır. Romanın sonunda ise gerçekte hiçbir zaman tam anlamıyla Avrupa Kulübü’ne üye olamayan Flory, sömürgeci beyaz kulüp arkadaşları, Elizabeth ve yerli metres Ma Hla May’in yaptıkları kötülük ve ihanetlerden sonra, derin karamsarlıklarıyla beraber intihar eder. John Flory’nin desteklediği yakın dostu Doktor ise kulübe kabul edilmez ve Flory’nin ölümünden sonra başka bir kasabaya çalışmak üzere gider. Sinsi sulh hâkimi, acımasız U Po Kyin ise, çevirdiği ölümcül entrikalar yardımıyla ilk defa bir yerli olarak beyazların kulübüne girer. Fakat yapmış olduğu tüm bu kötülüklerin affedilmesi için kendi Budist inançları çerçevesinde bir pagoda yaptıramadan günahlarıyla beraber ölür. Sonuç olarak Orwell, Avrupa Kulübü çerçevesinde yaşanan tüm olaylar, üyelik yarışları, sosyal ayrımlar ve olaylar zinciriyle bir bakıma yanlış sömürgeci politikalar uygulayan Büyük Britanya İmparatorluğu’nun değişmeyen, beyaz ve çoğunlukla erkek egemen sömürgeci değerlerini tekrar tekrar zihinlerde sorgulatur.

174 A.g. y., s. 259.

SONUÇ

Yirminci yüzyılda da devam eden sömürgeleştirme süreci sonucunda oluşan durum, düşünce yapısı, kültürel ve ekonomik değerler çeşitli ifadelerle birlikte yeni sanatsal, eleştirel ve edebi tanımlamaları da ortaya koymuştur. Sömürgelerden yansıyan edebiyatın merkezinde yavaş yavaş İngiliz dilinde yazılan bir kültürel çeşitlilik ve zenginlik göze çarpmakta ve bu durumun sömürge sonrası dönem edebiyat ve eleştiri anlayışı içerisinde yapılan çalışma ve araştırmaların belirgin bir bölümünü oluşturmaktadır.¹⁷⁵

İnsanlık tarihi boyunca sürekli yapı ve söylem değişikliği ile gündemde olan sömürgecilik; çoğunlukla egemen güçlerin varlıklarını uzak coğrafyalardaki olanakların kontrol edilmesiyle sürdürmesi biçiminde günümüze kadar devam etmiştir. Sömürgeciliğin hem kuramcısı hem de uygulayıcısı olan Avrupa, özellikle ondokuzuncu yüzyılda Afrika ve Asya'nın büyük bir bölümünü sömürgeleştirmiş ya da yarı sömürge statüsüne indirgemıştır. Dolayısıyla sözü edilen modern ve yeniden biçimlenen dünya tarihi aslında bir bakıma sömürgeciliğin ve emperyalizmin tek yönlü tarihinden başka bir şey değildir. Bunun da içeriğine bakıldığında; Avrupa merkezli bir düşüncenin doğal bir yansıması olarak Avrupalıların yüzyıllardır kendi uygarlıklarının tek ve özgün olduğuna inanarak bir üstün ve egemen 'ben' yaratma düşüncesini varlığı görülür. Egemen sömürge varlığını kalıcı kılmak için de dışarıda kalan bütün uygarlık, inanç ve değerleri de ötekileştirerek kendisine egemen olmada bir yönetme meşruiyeti kazandırmışlardır. Çünkü sömürgecilik yalnızca ekonomik ve politik boyutlu değil, aynı zamanda kültürel, ideolojik ve entelektüel açılımları da bulunan bir kavramdır.

175 Hans Bertens, *Literary Theory; The Basics*, Routledge, New York, 2001, ss. 186-197, ayrıca bkz., İsmail S. Talib, *The Language of Postcolonial Literature: An Introduction*, Routledge, London, 2002, s. 17.

Bu düşünce mantığı içerisinde ikili zıtlık yöntemini kullanan sömürgeci Avrupa kendileri ve başkaları hakkında bir dizi gerçekdışı ya da kurgusal ideolojik söylemler üretmişlerdir. Diğer bir ifadeyle, özgür uygarlığın temsilcileri olduklarını iddia eden Avrupalıların genellikle dinamik, çalışkan, zeki, üretken, üstün yetenekli, bilim ve sanata eğilimli, özgürlükçü ve demokrat gibi olumlu özelliklerle donanmış iken, bunun karşısında genelde Doğu toplumlarından oluşan ötekiler ise bu değer, yetenek ve özelliklerden yoksun, geri kalmış toplulukları oluştururlar. Yani Doğulular onlara göre rasyonel düşünceden yoksun, tembel, bilim ve sanattan uzak, keşif ve icat, hatta yönetme yeteneği olmayan despot bir yapıdadır. Bu koşullarda geriliğe ve yokluğa mahkûm bu toplulukları harekete geçirmek ve modern, gelişmiş ve özgürlükçü bir yapıya büründürmek Avrupalının görevi olarak algılanmıştır.

Sömürgecilik bağlamında sıklıkla kullanılan ‘öteki’ kavramı, karşısındaki ‘biz’in kurgusundan ibaret olduğundan, ötekine yönelik oluşturulan özellikler de yine bu kurgunun ürünüdür. Bu kurgu yumağının yarattığı etki, ötekilerce toplumsal yaşamın her aşamasında hissedilir hale gelmekte ve bu özellikler ötekinin ayrılmaz unsurları olmaktadır. Edward Said başta olmak üzere Spivak, Fanon, Foucault, Bhabha gibi birçok sömürge sonrası yazar ve eleştirmenler bu önyargılı ve ırkçı kurgusal yapıyı neden-sonuç ilişkisi içerisinde çözümlemiş ve arkasındaki gizli sömürgeci söylemi deşifre ederek kamuoyuna sunmuşlardır. Örneğin Said, Doğunun Batı tarafından çeşitli yol ve yöntemlerle ötekileştirildiğini vurgularken, Şarkiyatçılığı bir tür Batı’nın Doğu hakkında saptamalar yapmak, onu betimlemek, yönlendirip yönetmek, böylece yeniden yapılandırmak ve üzerinde yetki kurmak söylemi olarak tanımlar.¹⁷⁶ Bu anlamda en büyük katkı; yapıbozum (yapısöküm) eleştirel yöntemini kuran ve dünyaya tanıtan ünlü Fransız eleştirmen J. Derrida’nındır. Derrida’ya göre yazılan bir metnin yapıbozuma uğratıldığında kendi içinde derinlerde saklı bir ya da birkaç sistemin ürünü olduğu ortaya çıkar. Dolayısıyla bir yapıtta birden fazla sistem çözümlenerek yeni sistemler

176 Edward Said, *Şarkiyatçılık*, s. 13.

kurgulanabilir. Bu da, birçok eleştirmenin vurguladığı gibi daha anlaşılır bir metni oluşturmak için marjinal ya da bastırılmış unsurları ortaya çıkarmak veya yazarın düşüncesine (niyetine) karşı yeniden okuyup yorumlama biçiminde algılanır.¹⁷⁷

Bu yöntem ve yaklaşımlarla Orwell'ın **Birmanya Günleri**'ni çözümlemeye çalışan bu araştırmada, öncelikle modern İngiliz romanında belirgin bir yeri olan yazarın sanat ve edebiyat anlayışına ve bulunduğu katkılara değinilmeye çalışılmıştır. Birinci bölümde kuramsal altyapı bağlamında özellikle sömürge sonrası sanat, edebiyat ve eleştiri anlayışına büyük katkılarda bulunan kuramcı ve eleştirmenler ve onların eleştirel söylemlerine yer verilmiştir. Bu anlamda özellikle Derrida'nın yapısöküm yöntemi ve Spivak'ın madunluk kavramı ön plana çıkmıştır. Çünkü Spivak İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki sömürge sonrası süreçte, sömürge toplumlarının sosyal, kültürel ve siyasal sorunlarını inceleme amaçlı Batı egemen güç merkezli antropolojinin ideolojik dilini değiştirmiş ve Gramsci'den sonra 'madun' kavramını ilk defa hak ettiği biçimde ele almış bir entelektüeldir. Spivak'a göre madun gruplar yalnızca ekonomik açıdan mağdur değil, aynı zamanda sosyal, politik ve kültürel bağlamda da egemen gücün yapısal kurgusu dışında ya da altında kalmış ikinci sınıf bir konumda ve çoğu zaman da sömürülen gruplardır. **Çokbilmiş Özne** adlı yapıtında, Bülent Somay, Spivak'ın "Sömürge Yerlileri Konuşabilir Mi?" başlıklı makalesine göndermede bulunarak kavramın günümüzdeki algılanış biçimini şöyle betimler:

"... İngilizcedeki kullanımı (Spivak'a kadar) genellikle 'astsubay' ya da gene askeri terminoloji içinde 'ast' olmuş. Şimdi ise her türlü toplumsal/kültürel/ekonomik/politik alt/üst ikiliğinde, alt konumu işgal edenler için kullanılıyor: kadın, siyah, eşcinsel, proleter, köylü, etnik azınlık (ya da öteki), yoksul, okumamış, vs. Ancak her gördüğümüz "alt"ı madun sanmamalıyız. Madun olabilmek için belirli bir hâkimiyet ilişkisinin tarafı olmak gerek,

177 Sevim Kantarcıoğlu, *Literary Criticism: The Major Literary Movements In Western Literatures*, Katiboğlu Yayınları, Ankara 1997, s. 208

yani madun ancak ötekisi ile birlikte (ya da birinin ötekisi olarak) var.”¹⁷⁸

Somay’ın burada vurgulamaya çalıştığı hâkimiyet ilişkisi, sömüren-sömürülen, idare eden-edilen ya da Hegel’in ifade ettiği “efendi-köle” ilişkisine karşılık gelir. Spivak’a göre madunun dilinin bile egemen olana ait olduğunu ve kendini tanımlarken yine efendiye bağlı olduğunu gösterir:

“... Dil, erkeğin, Avrupalı’nın, beyazın, burjuvanın (ya da hâkim sınıfın), heteroseksüelin, ulus-kurucu etnik grubun dili. Madunun kendine ait bir dili yok. Sesini çıkarabilmek için öteki’nin dilini öğrenmesi; ama dil asla masum, tarafsız bir yapı olmadığı. Lacan’ın ifadesiyle bir “simgesel düzen” oluşturduğu için de, ağzını açtığı andan itibaren yukarıdaki öteki’nin düzenine tabi olmayı kabul etmesi gerekiyor.”¹⁷⁹

Birmanya; çok sayıda esmer etnik grubu barındıran ırksal yapısı, Budist halkı, Doğu’da uzak bir yerde kurulu yerüstü ve yeraltı zenginlikleriyle İngiliz sömürgecilik söyleminde farklı bir yere sahiptir. Sömürgeci söylem bağlamında değerlendirildiğinde, Hindistan örneğindeki gibi kısaca sömürgeciliğin bütün özelliklerini taşıyor olsa da, bazı eleştirmenlerce Birmanya’nın diğer sömürgeler gibi pek de önemli olmadığı ima edilmektedir. Fakat bu tarz bir düşünce yapısı **Birmanya Günleri**’nde çoğunlukla tersyüz edilmektedir.

Çalışmanın ikinci bölümünde bu kuramsal ve kavramsal çerçevede Birmanya’daki sömürgeci yapı irdelenmeye çalışılmış ve bu genel görüntü içerisinde özellikle romanın başkarakteri Flory’nin sergilediği sömürgeci tavır ve davranışın alışılmışın dışında bir yapıda olduğu ortaya konmuştur. Çünkü roman boyunca

178 Bülent Somay, **Çokbilmiş Özne**, Metis Yayınları, Beyoğlu-İstanbul, Temmuz, 2008. s. 11.

179 A.g. y., s. 12.

sürekli ikilemler yaşayan Flory, tutarlı bir çizgide olmayıp zaman zaman Birmanya'daki gerek kendi ve gerekse İngiliz varlığını eleştirirken, zaman zaman da klasik sömürgeci bir rolü üstlenmekten geri durmamaktadır.

Bu anlamda sömürgecilik çağı olarak da adlandırılan kadın-erkek ilişkilerinden hareketle oluşan insanlık için coğrafi hareketlilik, sömürgecilik özellikle de ırkçılığın ve cinsel ayrımcılığın üzerinde yoğunlaşmıştır. Sömürgecilik, kadın ve erkeklerin kısaca insanların zihniyetlerini değiştirir ve farklılıkları ortaya koyarak bireysel ve toplumsal çalkantılara neden olur. Bu yüzden sömürgecilik sonrası dönemin içerikleri olan sömürgeciliği de ilgilendiren kadın-erkek ilişkilerindeki parçalanma, yerinden edilme, yabancılık gibi sömürgecilikle ilgili ortak temalar George Orwell'ın **Birmanya Günleri**'nde karakterlerin yaşam deneyimlerinde derin izler bırakarak kaybolmalarına neden olmaktadır. Bu bağlamda ayrıca geçmişten gelen şövalyelik gibi birtakım beyaz erkek-egemen söylemlerin varlığına da değinilmiştir.

Sonuç olarak, romanda oldukça işlevsel, sömürgeci bir vurguya sahip olan Avrupa Kulübü, Avrupa kökenli sömürgeci bireylerin ya da grupların Birmanya'da zaman geçirmek için içerisinde sürekli olarak bulundukları bir kültürel mekân, karar alıp verme ve de eğlenme yeri olarak ayrılmıştır. Yapısal ve işlevsel açıdan bir İngiliz pub'ını andıran bu kulüp, egemen gücün temsilcilerinin yegâne vakit geçirdikleri ve önemli kararları aldıkları yer olmakla kalmayıp, aynı zamanda ülkedeki yerliler için de bir saygınlık simgesi taşıdığından girilmeye ya da üyesi olunmaya çalışılan bir mekândır.

KAYNAKÇA

- Adam, Barry D. "The Survival: Inferiorization of Domination and Everyday Life," *Canadian Journal of Sociology; Winter 80, Vol. 5, Issue 1*. Toronto, Canada, (30-1-1980)
- Aktay, Yasin; Göka, Erol; Topçuoğlu, Abdullah. **Önce Söz Vardı-Yorumsamacılık Üzerine Bir Deneme**. Vadi yayınları, Ankara, 1996
- Alarcon, Norma. "Traddutora, Traditora: A Paradigmatic Figure of Chicana Feminism," *Cultural Critique 13*. Fall 1989
- Alexander, Meena. **The Shock of Arrival: Reflections on Post colonial Experience**. Boston: South End Press, 1996
- Alighieri, Dante. **Monarchia**. Scholarly Digital Editions, Sde, Edited by: Pure Shaw, Co Published with the Sociéta Dantesca Italiana, Oxford, Corpus Christi College, 1998
- Aljaz, Ahmad. "Jameson's Rhetoric of Otherness and the 'National Allegory,'" *Social Jtextl7*. 1987
- Allen, James P., and Eugene Turner. **The Ethnic Guilt**. Northridge, CA: The Center for Geographic Studies, California State U, 1997
- Allott, Anna. "**Burmese Literature**." A Guide to Eastern Literatures. Ed. David Lang. New York: Praeger, 1971
- Amanuddin, Syed. "Creativity and Reception: Toward a Theory of Third World Criticism,," **Vol-12, American University Studies Ser. 19**. New York: Peter Lang, 1988
- Andaya, Barbara Watson. "Localizing the universal: Women, Motherhood and the Appeal of Early Theravada Buddhism," *Journal of Southeast Asian Studies 33.1*. Feb 2002
- Apter, Emily. **Continental Drift: From National Characters to Virtual Subjects**. Chicago: U of Chicago P, 1999
- Aristotle. **Poetics**. Translated by: Heath Malcolm, Penguin Classics, Oxford, U.K., 1995
- Arnold, Sue. **A Burmese Legacy**. London: Hodder & Stoughton, 1996

- Ash, Timothy Garton. **Orwell in 1998, The Complete Works of George Orwell**, edited by Peter Davison, assisted by Ian Angus, by Sheila Davison London: Secker and Warburg, (20 volumes), U:K., 1998
- Aung San Suu Kyi, with contributions by Philip Kreager et al. **Freedom from Fear and Other Writings**. Ed. Michael Aris. New York: Viking, 1991
- Aydın, Kamil. **Images of Turkey in Western Literature**. Eothen Press, 1999, UK
- B.,Dirks, Nicholas. **Colonialism and Culture**, University of Michigan Press, U.S.,1992
- Badgley, John. "Intellectuals and the National Vision: The Burmese Case," **Essays on Literature and Socceity in Southeast Asia: Political and Sociological Perspectives**. Ed. Tham Seong Chee, ed. Singapore: Singapore UP, 1981
- Beauvoir, Simone de. **The Second Sex**. Trans. H. M. Parshley, New York: Vintage Books, 1974
- Behdad, AH. Belated Travelers: **Orientalism in the Age of Colonial Dissolution**. Durham, Duke UP, 1994.
- Behn, Aphra. **Oroonoko: Or the History of the Royal Slave**. First published by William Cuning 1668, First Penguin Classics Edition, London, England, 2003
- Belliappa, K. C. **The Image of India in English fiction**. (Studies in Kipling, Myers, Orwell and Raja Rao) B. R. Pub. Coop., Bracton Books, Delhi India, 1991
- Bennet, George. "The Concept of the British Empire: Burke to Attlee", **1774- 1953, The Black Legend in England**. London UK., 1953
- Bhabha, Homi K. , ed. **Location of Culture**. London; New York: Routledge, 1990
- Biehl, Janet. "Kadınlar ve Demokrasi Geleneği." Çev.: Sezgin Ata, **Toplumsal Ekoloji Grubu Yayınları, 1. Bölüm**. 2007
- Bow, Leslie. **Betrayal and Other Acts of Subversion: Feminism, Sexual Politics, Asian American Women's Literature**. Princeton: Princeton UP, 2001
- Burton, Richard F. Sir. **Bin Bir Gece Masalları**. Dost Kitapevi Yayınları, Çevirmen: Hasan Fehmi Nemli - Cemal Kaan Emek, Ankara, 2008
- Butler, Judith. **Bodies That Matter: On the Discursive Limits of 'Sex'**. New York, Routledge, 1993
- Can, Şefik. **Klasik Yunan Mitolojisi**. İstanbul: İnkılâp Kitabevi, 6. bs. 1997

- Cao, Lan. **Monkey Bridge**. New York: Penguin Books, 1997
- Cevizci, Ahmet. **Felsefe Sözlüğü**. Paradigma yayınları, İstanbul, 2000
- Coates, Harper, Corey. **Empires of the Historical Imagination**. University of Toronto, Canada, 1999
- Collins, P. H. **Fighting Words: Black Women and the Search for Justice**. Minneapolis and London: University of Minnesota Press, 1998
- Cooper, Frederick and Stoler Ann, Laura. **Tensions of Empire: Colonial Cultures in a Bourgeois World**. Berkeley, 1997
- Dallmayr, Fred R. **Hermenutik ve Dökonstrüksiyon -Derrida Gadamer Diyaloğu, Hermenutik ve Humaniter Disiplinler**. Derleyen: Hüsamettin Arslan, İstanbul: Paradigma, 2002
- Defoe, Daniel. **The Life and Strange Surprising Adventures of Robinson Crusoe**. 1719, Penguin Classics, England, 1985
- Derek, Davies. "Heroines and Harridans (Women Leaders in Asia)", **The World Today**. 53:5, May 1997
- Dermen, Çağdaş. 'Tarihte şövalyelik ve ortaçağ erkekliği ilişkisi,' **Toplumsal Tarih**, 117. Sayı, Tarih Vakfı Yayınları. İstanbul, Eylül 2003
- Derrida, Jacques. **Of Grammatology**. pub. John Hopkins University Press, U.S. , 1974
- Dilke, Charles. Wentworth. **Greater Britain: A Record of Travel in English Speaking Countries**. Philadelphia, Lippincott, 1969
- Erdoğan, Nemci. **Yoksulluk Halleri**. İletişim Yayınları, 3 Mart 2007
- Eren, Hasan. **TDK Sözlüğü**. 2. cilt, Türk Tarih Kurumu, 2000, Ankara
- Fink, Christina. **Living Silence: Burma under Military Rule**. New York: Zed Books Ltd. 2001
- Foucault, Michel. **Özne ve İktidar**. Çevirenler: Işık Ergüden - Osman Akınbay, Ayrıntı Yayınları, Mart Matbaacılık, İstanbul, 2000
- Frantz, Fanon. **The Wretched of the Earth**. Çev. Constant Ferrington (1961), (yeniden basım New York: Grove, 1968), (Türkçesi: **Yeryüzünün Lanetlileri**, Çev. Topaçoğlu, Lütfi Fevzi; Avesta Yayıncılık, İstanbul, 2001
- Froude, J. A. **The English in the West Indies- 1888; or the Bow of Ulysses**. London, Longman, 1988

- Gosden, Chris. ***Archeology and Colonialism: Cultural Contact from 5000 BC to the Present, (Topics in Contemporary Archaeology)***. Cambridge University Press, Cambridge, 15 April 2004
- Green Berger, J. Allen. ***The British Image of India: A Study in the Literature of Imperialism 1880–1960***. Oxford University Press, UK, 2010
- Guralnik, David, B. ***Webster's New World Dictionary of the English Language***. (Third) New College Edition, Simon and Schuster, New York, U. S. , 1995
- Gültekin Lerzan. ***A Short History of English Literature, Lecture Notes, A Companion to the History of English Literature***. Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları, No: 86, Sivas, 1998
- Hans Bertens, ***Literary Theory; The Basics***. Routledge, New York, 2001, s. 186–197, ayrıca bkz. İsmail S. Talib, ***The Language of Postcolonial Literature: An Introduction***, Routledge, London, 2002
- Harvey, G.E. ***History of Burma: From the earliest times to March 10. 1824, the beginning of the English conquest***. New Delhi, Asian Educational Services, 2000
- Head, Bodley. ***Studies in a Dying Culture***. Hillary House Publishers, Ltd., U.S., 1961
- Howard, Michael. ***“Empire, Race and War in Britain”, History and Imagination: Essays in Honour of H. V. Trevor-Roper***. Eds. Hugh, Llyod- Davies, Valerie Pearl, and Blair Worden. London: Duckworth, 1981
- Işık, Alamur. ***(Arşiv)***; Gezi Yazıları, 2004
- Jovanovich, Harcourt Brace. ***The Orwell Reader, - George Orwell***. New York, U.S. , 1956
- Kabbani, Rana. ***Hayali Doğu***. Bağlam, İstanbul, 1993
- Kaeuper W. , Richard. ***Chivalry and Violence In the Medieval Europe***. Oxford University Press, First publication: 1999
- Kantarcıoğlu, Sevim. ***Literary Criticism: The Major Literary Movements In Western Literatures***. Katiboğlu Yayınları, Ankara 1997
- Kazmaz, Süleyman. “Atatürk ve Sömürgecilik (Emperyalizm)”, ***Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Sayı 57, Cilt: XIX, s.2***. Kasım 2003
- Keck, L, Stephen. “Text and Context: Another Look at Burmese Days”, ***SOAS Bulletin of Burma Research, Vol 3, National University of Singapore***. Spring; 2005

- Kelsey, Harry. **Sir Francis Drake**. New Haven: Yale University Press, 1998
- Kerr, Douglas. "Orwell, Animals, and the East", **Essays in Criticism**, 49:3. July 1999
- Kingsley, Mary, H. "Fish and Fetish: Mary Kingsley's Studies of Fetish in West Africa" **West African Studies**. Journal of Narrative Theory - Volume 35, Number 3, Fall 2005
- Kolektif. **Dil, Kültür ve Edebiyat Ansiklopedisi**. Dergâh Yayınları, İstanbul, 8 Cilt, Cilt 1, 2010
- Kyi, Aung San Suu. With contributions by Philip Kreager et al. **Freedom from Fear and Other Writings "Intellectual Life in Burma. and India under Colonialism."** Ed. Michael Aris. New York: Viking, 1991
- Lay, Ma Ma. **Burma: Not Out of Hate: A Novel of Burma**. Translated by Margaret Aung-Thwin. Edited by William H. Frederick. Athens: Ohio University Center for International Studies, 1991, US.
- Leach, Edmund. **Political Systems of Highland Burma: A Study of Kachin Social Structure**. Blackwell Publishing, London, U.K. , 1954
- Lee, Rachel. **The Americas of Asian American Literature: Gendered Fictions of Nation and Transnation**. Princeton: Princeton University Press, 1999
- Lewis, John Frederick. **İstanbul İllüstrasyonları, Bir Osmanlı Evi Haremi**. Litografi,(1837),'' **Doğu'nun Cazibesi**. '' Sergisi, Suna ve İnan Kıraç Vakfı, Pera Müzesi, 26 Eylül 2008- 11 Ocak 2009/Tepebaşı-İstanbul
- Lila, Abu- Lughod. "Do Muslim Women Really Need Saving? Anthropological Reflections on Cultural Relativism and Its Others", **American Anthropologist**. 104. 3,(2002)
- Lombroso, Cesare. **Criminal Man**. Translated and with a new introduction by Mary Gibson and Nicole Hahn Rafter, with translation assistance from Mark Seymour, Durham, NC, Duke University Press.
- Loomba, Ania. **Kolonyalizm Postkolonyalizm**. çev. : Mehmet Küçük, Ayrıntı yayınevi, İstanbul, 1998
- Lordre, A. "I am Your Sister: Black Women Organising Across Sexualities", der. Anzaldua Gloria, **Making Face, Making Soul**. (içinde), San Francisko: Aunt Lute Foundation Books,1990
- Luraghi Raimondo. **Sömürgecilik Tarihi**. Çev.: Halim İnal, E Yayınları, İstanbul, Aralık 2000
- M, Freedman. **Race Against Time**. Gold Plague, 1953, London, UK

- McGowan, John. **Postmodernism and Its Critics**. London Cornell U.P. 1991
- Merrison, Lindsey. **Birmanya Günlerimiz**. MGM film şirketi, Los Angeles, ABD, 1996
- Mi Mi, Khaing. **The World of Burmese Women**. London: Zed Books, Ltd., 1984
- Millet, Kate. **Sexual Politics**. the University of Illinois Press, US. , 2000
- Nancy Fraser. **Redistribution or Recognition? A Political Philosophical Exchange**, Nancy Fraser and Axel Honneth, Verso, London, UK, 2003
- Nişanyan, Sevan. **Sözlerin Soyağacı Çağdaş Türkçenin Etimolojik Sözlüğü**. (<http://www.nisanyansozluk.com>), 2002 – 2008
- O'Driscoll, James. **Britain**. Oxford University Press, Oxford, UK. 1995
- Okell, John, Yoo, Nancy and Tamara Ho. "Interview with Wendy Law-Yone", **Word Matters: Conversations with Asian American Authors**. Ed. King - Kong Cheung. Honolulu: University of Hawaii Press in association with UCLA Asian American Studies Center, Los Angeles, 2000
- Oral, Zeynep. **Uzak Doğu'm**. Doğan Kitap, 4. Baskı, İstanbul, 2000
- Oran, Baskın. **Az gelişmiş Ülke Milliyetçiliği, Kara Afrika Modeli**. Bilgi Yayınevi, Ankara, 1977
- Orwell, George. **Burmese Days**. (Penguin Modern Classics), 2009, London, England, (**Birmanya Günleri** Çev. : Deniz Canefe, Can Yayınları, İstanbul, 2004)
- _____ **The Road to Wigan Pier**. Left Book Club edition, Publisher: Victor Gollancz Ltd., February, 1937
- Özdirek, Fatma. **İran, Pakistan Güncesi-6**. Lahor, 1995
- Pantziara, Nicoletta. "From Ancient to Modern: Greek Women's Struggle for Equality", **Social Education, Vol. 67**. 2003
- Penny, Van Esterick. **Introduction to Women in Southeast Asia**. Ed. Penny Van Esterick, Monograph Series on Southeast Asia. Occasional Paper No.17 De Kalb, IL: Center for Southeast Asian Studies, 1996
- Plato. **The Republic**. Translation: Desmond Lee, Penguin Books, London, U.K. , 2003
- Rai, Alok. "Colonial Fictions: Orwell's Burmese Days", **Economic and Political Weekly, Vol.18, No:5**. Jan. 29, 1983

- Rockwell, Charles; **Rig Veda X.18. 7. , Kane, The Harvard Oriental Series.** Edited and published by, G. H. Perera, Prof. of Sanskrit In Harvard Un. Cambridge, Massachusetts, First Pub. By Harvard University, 1905, 2008
- Said, W. Edward. **Şarkiyatçılık Batı'nın Şark Anlayışları.** Çeviren: Berna Ünler, Metis Yayınları, İstanbul, 2003
- Seeley, Sir, J. A. **The Expansion of England: Two Courses of Lecture.** London, Macmillan, (1896),2006
- Sholes, R. **Textual Powers.** New Haven, York University Pub. , 1985
- Show Ei Tan, Show Ei Tun. "My Photo Story: Cultural Visualization of a Burmese International Student" **Electronic Magazine of Multicultural Education.** -13 (Summer 1999)
- Sim, Stuart. **Postmodern Düşüncenin Eleştirel Sözlüğü.** Çevirenler: Mukadder Erkan, Ali Utku, Ebabil Yayıncılık, 2006, Ankara
- Singh, Kumar. Badri Narain. **Freedom Struggle in Burma.** New Delhi: Commonwealth Publishers, 1989.
- Somay, Bülent. **Çokbilmiş Özne.** Metis Yayınları, Beyoğlu-İstanbul, Temmuz, 2008
- Spivak, Chakravorty Gayatri. **Spivak and Jenny Sharpe's work on Jane Eyre, A Critique of Postcolonial Reason: Toward a History of a Vanishing Present.** Cambridge: Harvard University Press, 1999
- _____ **Outside in the Teaching Machine.** New York: Routledge, US. ,1993
- _____ Translator's Preface/ Derrida, J. , **Of Grammatology.** Çev: Gayatri C. Spivak, John Hopkins University Press, Baltimore, ix-lxxxvii,1967
- _____ "Can the Subaltern Speak?", **Marxism and the Interpretation of Culture.** Ed. Cary Nelson and Lawrence Grossberg. Chicago: Un. Of Illinois P. , 1998
- Stanley, Wise. **Feminist araştırma sürecinde metod yöntembilim ve epistemoloji.** (çev.) Füsun Şaşmaz, Yay. Haz. Serpil Çakır, Necla Akgökçe, Kadın Araştırmalarında Yöntem içinde, İstanbul: Sel Yayıncılık,1993:
- Stewart, Anthony. **George Orwell, doubleness, and the value of decency.** Library of Congress, U.S. , 2003
- Su, Süreyya. **'Batı Doğu'yu Hep Erotik Buldu.'**, (Açık Görüş-Ek) , İstanbul,26,Ek.,2008
- Sungur, Mehmet. (Bircan'ın Seyir Defteri) **Injustices Studies. Vol. 1,** Kasım 1997

- Tamara, Cyntia Ho. *Through A Burmese Looking- Glass: Transgression, Displacement, and Transnational Women's Identities*. Un. of California, Los Angeles, 2005
- Taş, Mehmet. *Avrupa'da Irkçılık*. Ankara: İmge, 1999
- Thierry, C. *Imperialism*. Duckworth, London, 1998
- Walcott, Derek, Edward Baugh. *African Studies in African and Carribean Literature*. Cambridge, UK, 2000
- Wallace, Robert, "The Seamy Side of 'Imperialism' ", *Contemporary Review* 75. June, 1999
- Weischedel, W, *Felsefenin Arka Merdiveni*. İz Yayıncılık, İstanbul, 1993
- Woodcock, George. "A Distant and A Deadly Shore: Notes on the Literature of the Sahibs", *Pacific Affairs* 46- 1. 1973
- Zizek, Slavoj. *Kırılğan Temas*. İnsan Yayınları, İstanbul, 1992

İnternet Kaynakları

1. www.BBC. Turkish.com/06/ Mayıs/2008.
2. "Gender and Conflict"
<http://www.earthrights.org/women/advocacy.shtml/08/June/2007>.
3. <http://www.bootsnall.com/articles/05-07/little-known-ales-of-mehrangarh-fort-jodhpur-india.html/05.07.2009>.
4. Vikipedi/12.02.2008.
5. Allen, Theodore W. "On Rudiger's Wages of Whiteness." Cultural Logic: An Electronic Journal of Marxist Theory and Practice 4,2, Spring 2001.
6. Apple, Betsy. School for Rape: The Burmese Military and Sexual Violence. February 1998, Earth Rights International. http://www.ibiblio.org/freeburma/docs/school_for_rape.html#3,5 February 2003.
7. Aquino, Nucha. "Aung San Suu Kyi - Back to Detention." Small World Ezine. 4 June 2003. 15 October 2004 <<http://small-world.elaguna.net/articles/aungsansuukyi.htm>>.
8. (Venerable Sayadaw U) Ashin Thittila (Aggamahapandita). "Buddhist Metta." Buddhist Information of North America. 27 May 2003. http://www.buddhistinformation.com/buddhist_metta.htm, 12 November 2004.
9. Aung San Suu Kyi, "Icon of Hope." By John Pilger. The New Internationalist (June 1996).
<http://www.users.bigpond.com/nlevine/burma_icon.html>. 23 November 2003.
10. Belak, Brenda. Gathering Strength: Women from Burma on their Rights. Muang Chiangmai, Thailand: Images Asia. 2002. 10 December 2004 <http://www.ibiblio.org/obl/docs/Gathering_Strength.htm>.
11. Bernot, Denise. "Not Out of Hate: A Novel of Burma (book review)." Journal of Southeast Asian Studies 24.3 (March 1993): 166-. Expanded Academic ASAP. UCLA/California Digital Lib. 6 Jan 2005
<<http://infotrac.galegroup.com/>>.
12. Winks, Robin, Rinehart and Holt Winston, "Hobson and Economic Imperialism Reconsidered", British Imperialism, Cambridge Journals Online, 1963/September 2003.

ÖZGEÇMİŞ

1971 yılında Malatya’da doğdu. İlk ve orta öğrenimini Elazığ’da tamamlayan Yavuz, 1990 yılında Ankara Üniversitesi D.T.C.F. İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü’nü kazandı. 1995 yılında Cumhuriyet Üniversitesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü’nden mezun olmuştur. Aynı yıl Hacettepe Üniversitesi İngiliz Dili ve Edebiyatı alanında yüksek lisans yapmaya başlamış ve yüksek lisansını Cumhuriyet Üniversitesi’nde, Jane Austen’in edebi dilini, yazarın yansıttığı dönemdeki birey ve toplumu inceleyerek, onun öne çıkan üç romanı: **Kül ve Ateş, Gurur ve Önyargı, Emma** üzerine yapmıştır. Halen Cumhuriyet Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi İngiliz Dili ve Edebiyatı bölümünde öğretim görevlisi olarak görev yapmaktadır.